TAISTELU MURHIJÄRVESTÄ **Julkaistu** 3.1.2021

Murhisalon suojelualueen synty
Alkusanat 1
Hyvästi Murhijärvi 2
Humanistien mielenosoitus
Kansallisten tieteiden esiinmarssi 6
Murhijärvi saa myötätuntoa 8
Metsäviranomaiset
Valtakoneisto 11
Humanisteille asia ei kuulu 11
Virkavallan murros 12
Murhijärvikokoukset
Vastassa virkamieskunta 16
Tieteellisten seurojen aineisto 16
Ensimmäinen Murhijärvikokous 17
Toinen Murhijärvikokous 20
LIITTEET 23
Paikallinen keskustelu
Rintamat kärjistyvät 33
Metsuri Pöllänen ei hävitä kulttuuria 33
Vienalaiskylien elvyttäminen oli liikaa 24
Kirkollinen vastaisku
Arkkipiispan kannanotto 36
Taistelussa mukana
Kannanottoja sanomalehtiin 39
Kuivajärven praasnikoilla 48

Vanha kalapirtti Murhijärvellä. Kuva Helmi Virtaranta 1954.

TAISTELU MURHIJÄRVESTÄ

MURHISALON SUOJELUALUEEN SYNTY

Alkusanat. Tämä kirjoitus on muistelma, joka kertoo minun näkökulmastani, kuinka *Murhisalon* luonnonsuojelualue Suomussalmella saatiin perustetuksi; mitä kaikkea kuului vuosina 1987-1992 käytyyn taisteluun Murhijärvestä. Kysymys oli Suomussalmen viimeisistä vienalaiskylistä, *Kuivajärvestä* ja *Hietajärvestä*, jotka sijaitsivat itärajalla ja olivat aikoinaan olleet osa Vienan Karjalaa; niiden kautta kulki vanha kauppamiesten ja runonkerääjien polku "Kalevalan laulumaille". Murhijärvi oli kylien perinteinen kausipyynnin paikka, siellä sijaitsi vielä sukujen vanhoja kalamajoja. Perinteentutkijoille kylät olivat viimeinen Vienan karjalaisen erä-kaskikulttuurin ympäristö, sellainen miljöö, jossa vanhamittainen kansanrunous oli aikoinaan elänyt.

Suomussalmen vienalaiskylien tulevaisuus oli 1980-luvulla noussut polttavaksi, kylät olivat kuolemassa ja niille etsittiin monelta taholta elinmahdollisuuksia. Yksi mahdollisuus oli turismi, kylän luonnonympäristö ja ortodoksinen kulttuuri voisivat tehdä kylistä ainutlaatuisen matkailukohteen. Metsähallitus halusi kuitenkin hakata myös Murhijärven ympäristön, hakkuusuunnitelmat olivat valmiina ja metsäautoteiden teko alkamassa. Paikalliset luonnonsuojelijat, Murhijärviliike, aloitti taistelun hakkuita vastaan.

Perinteentutkijoista mm. akateemikko *Pertti Virtaranta* ja SKS:n kansanrunousarkiston johtaja *Pekka Laaksonen* yhdessä Karjalan tutkija professori *Hannes Sihvon* kanssa olivat vaatineet kylien ympäristön säilyttämistä vienalaisuuden muistomerkkinä ja osana rajan taakse Venäjälle perustettavaa *Ystävyyden puistoa.* Suomussalmella Murhijärven aluetta puolusti kiivaasti Kainuun museon johtaja *Heikki Rytkölä*, joka johti vienalaiskylien arkeologista tutkimusta. Hietajärvellä oman kulttuurinsa puolesta taisteli"Suomen viimeinen vienalainen runonlaulaja"ja kansansoitta-

ja *Jussi Huovinen* yhdessä vaimonsa Ennin kanssa. Kävin myös kirjeenvaihtoa suomussalmelaisten Murhijärven puolustajien *Leo Karttimon, Petri Karttimon, Petri Sipolan ja Aki Mäki-Petäyksen* kanssa saadakseni tietää, mitä kunnassa tapahtui.

Muistelmani perustuu sanomalehtikirjoituksiin ja omiin käsikirjoituksiini; sanomalehtileikkeitä on käytössäni ollut noin 500 kpl. Keskustelu Murhijärvestä kävi kiivaana, se huipentui Helsingin Sanomissa 28.8.1988 julkaisemaani kirjoitukseen "Hyvästi Murhijärvi" ja sitä seuranneeseen kansallisten tieteiden edustajien mielenosoitukseen 13.9.1988 Eduskuntatalolla.

Paikalliset luonnonsuojelijat ovat pitäneet huolta siitä, että Murhijärven suojelu on mm. internetissä heidän näkökulmastaan jo kerrottu, kansallisten tieteiden edustajien osuudesta ei kukaan ole kirjoittanut. Sen vuoksi keskityn tässä vain perinteentutkijoiden ja kulttuuriseurojen mukanaoloon, se oli kuitenkin ratkaisevaa. Ilman Suomen Antropologisen Seuran, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Kalevalaseuran kannanottoja maa- ja metsätalousministeriö ja metsähallitus eivät olisi Murhijärveä säästäneet.

Hyvästi Murhijärvi. Kulttuuriseurat olivat vuoden mittaan toimittaneet ministeriöille esityksiä Murhijärvestä, kansanedustaja *J. J. Kortesalmi* oli tehnyt asiasta eduskuntakyselyn ja yksityiset kulttuurintutkijat olivat kirjoitelleet sanomalehdissä vaatien erämaan säilyttämistä. Vastatessaan eduskuntakyselyyn (30.12.1987) maa- ja metsätalousministeri *Toivo T. Pohjola* oli ilmoittanut, etteivät hakkuutyöt alkaisi kuin aikaistaan 1992, kun oli selvitetty, voidaanko Murhijärvi liittää Ystävyyden Puistoon. Suojelukiistassa oli hengähdystauko. Loppukesästä 1988 alkoi Suomussalmelta kuitenkin kantautua tietoja, että Murhijärven hakkuut ovat alkamassa ja metsäautoteiden teko käynnissä. Tein elokuun lopulla vaimoni kanssa lomamatkan Suomussalmelle katsomaan, mitä oikein oli tekeillä. Vierailimme Huovisen perheen luona ja keskustelimme pitkään vianomaisten toimista ja kylän tulevaisuudesta, talon muualla asuvat tyttäretkin olivat paikalla ja he kertoivat vienalaisuuden asemasta rohkeammin kuin vanhempansa.

Tienteko Murhijärvelle eteni vauhdilla, kohta syksymmällä olisivat alkaneet hakkuut. Paikalliset metsähallituksen virkamiehet eivät piitanneet Helsingin mielipiteistä, eikä kuntakaan. Suomussalmella valtiovalta ja kunnan hallinto katsoivat ilmeisesti voivansa toimia omissa ympyröissään muuta yhteiskuntaa kuulematta.

Palattuani Helsinkiin kirjoitin Huovisten terveisistä rajun kirjoituksen, jonka lähetin Helsingin Sanomiin. Kuulin myöhemmin, että sen julkaisi kuin julkaisikin kulttuuriosaston toimittaja *Pekka Tarkka*, omalla vastuullaan. Kirjoitus täytti melkein kokonaisen sivun ja herätti huomiota. Heti aamulla soitti metsähallituksen pääjohtaja ja huusi suoraa huutoa korvaani kaikki ne lainmukaiset velvollisuudet, joita metsäviranomaisilla on heidän huolehtiessaan valtion metsistä ja metsäteollisuuden pyörimisestä. Samalla hän toi julki syvän ihmettelynsä, kuinka jotkut humanistit voivat arvostella metsähallitusta, unohtamatta ihmettelevänsä myös kaikkea tarpeetonta kulttuurien tutkimusta, erityisesti kansatiedettä. En vastannut mitään ja lopuksi pääjohtaja totesi: "Saattaa siinä (kirjoituksessa) olla perääkin, en minä sitä kiellä".

Sitten soitti Suomussalmen nimismies ja uhkasi oikeustoimilla, mutta hänkin rauhoittui, kun sanoin, että hänellä oli tässä näytelmässä pelkkä sivuosa ja että välitin vain kyläläisten tuntemukset, kuinka he kokivat uudet määräykset, joiden mukaan heidän tuli hakea nimismieheltä kalastuslupa päästäkseen kalastamaan järvelle, jonka rannalla heidän suvuillaan oli vuosisatoja ollut kalasauna. Sitä asiaa ei nuori nimismies ehkä ollut ajatellut. Paikalliset viranhaltijat, ortodoksiset papit mukaan lukien, eivät soittaneet, mutta kirjoittivat vastineita lehtiin ja ilmaisivat haastatteluissa tulleensa väärin syytetyiksi. Tuon ajan virkamieskunta ei ollut vielä joutunut julkisen arvostelun kohteeksi.

Saattaa olla, että taistelu Murhijärvestä, omat kirjoitukseni mukaan lukien, oli käännekohta suomalaisen virkamieskulttuurin avautumisessa. Metsäviranomaisia vastassa ei ollut pelkästään luonnonsuojelijoita, vaan laaja joukko kulttuurientutkijoita, jotka asettivat viranomaisten käyttäytymisen julkisuuden valoon, niin sanotusti yhteiskunnalliseen kontekstiin. Uudessa kulttuuriympäristössä valtion elinikäiset virkamiehetkään eivät voineet elää virkavelvollisuuksiensa suojissa ottamatta huomioon kansalaisyhteiskuntaa, vaatimuksia demokratiasta ja vastuuta julkisten hankkeiden yhteiskunnallisista vaikutuksista. Metsähallitus niin kuin muutkin valtion toimeenpa-

nevat virastot, kuten tielaitos, joutuivat vähitellen katsomaan työmaitaan entistä enemmän myös paikallisten yhteisön näkökulmasta, vastaamaan siitä, mitä jälkiä heidän työnsä jätti paikallisten ihmisten ympäristöön ja elämään.

Hyvästi Murhijärvi (HeSa 28.8.1988)

Helsingin Sanomat, sunnuntaina 2

KULTTUUR

"Kun tai jos Murhijärven korpi tuhotaan ja viimeisetkin vienalaisen erämaakulttuurin muodot hävitetään, se tapahtuu Suomussalmen kunnan ja maatalousministeriön toimesta. Niin kauas ovat maaseudun koneistot etääntyneet talonpojan perinnöstä."

Kalevanpäivänä Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kalevalaseura ja Suomen Antropologinen Seura jättivät maa- ja metsätalousministerille vetoomuksen, että Suomussalmen vienalaiskylien Kuivajärven ja Hietajärven kulttuuriympäristöön kuuluva Murhijärven erämaa kokonaisuudessaan rauhoitettaisiin kalevalaisen eräkulttuurin muistomerkiksi.

Kuivajärvi ja Hietajärvi kuuluivat aikoinaan Sydän-Vienaan, Kalevalan laulumaihin. Siellä ovat käyneet runonkerääjät, taiteilijat ja tutkijat, jotka loivat Suomen kansallisen identiteetin. Murhijärven erämaa vanhoine kalapirtteineen on ainoa jäljelle jäänyt karjalainen korpi, viimeinen kalevalaisuuden muistomerkki.

Seurat ilmeisesti uskoivat, että maa- ja metsätalouden koneistot ymmärtäisivät kansallisen kulttuurinarvon.

Murhijärven puolestapuhujat ovat viitanneet myös niihin kokemuksiin, joita suojelualueista on olemassa. Luonnonharrastajien matkailukohteina ne voivat tuoda enemmän pysyviä työpaikkoja kuin kertakäyttöhakkuu.

Kuivajärvellä on ortodoksinen tsasouna ja runonlaulajien muistoksi rakennettu Domnan pirtti, joka toimii myös retkeilymajana. Domnan pirtin rakensi yksityinen säätiö, mutta se on nyttemmin lahjoitettu Suomussalmen kunnalle.

Kylän koululla on erikoinen asema paikalliskoulujen joukossa. Sen perusti Venäjän Pyhä Synodi 1894 Suomen Suuriruhtinaskuntaan ortodoksisen uskon puolustamiseksi.

Viranomaiset neuvottelevat, vaikka tulos on etukäteen tiedossa

Kuinka paljon Murhijärvestä onkaan kirjoitettu ja puhuttu. Mitä nyt sitten kuuluu vienalaiskyliin?

Kaikki jatkuu ennallaan. Paikallisten ihmisten ja lehtitietojenkin mukaan metsän leimaukset jatkuvat ja autotie rakennetaan, sen paikkaa vain hiukan muutetaan. Metsäkoneistot eivät tule kuten

Metsätie.

Professori Sarmela kiroaa keskitetyt

Hyvästi Mur

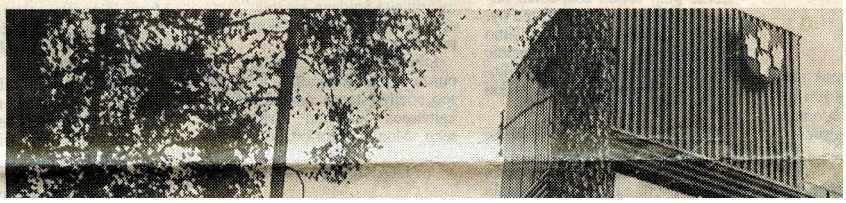

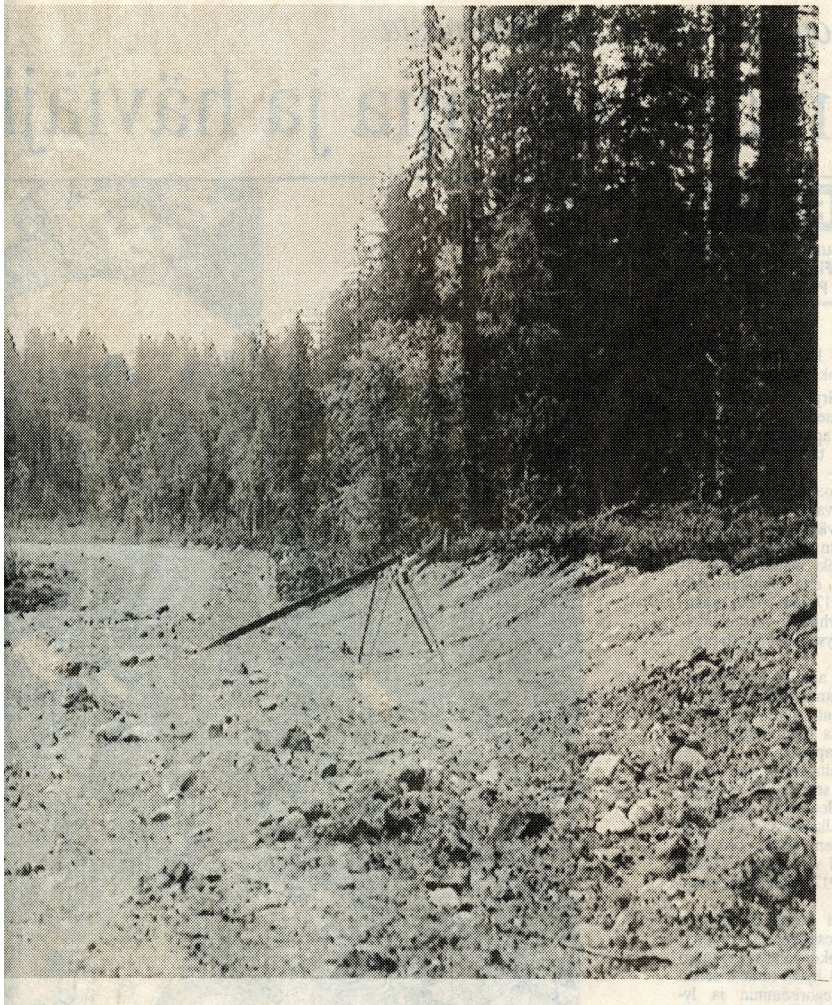

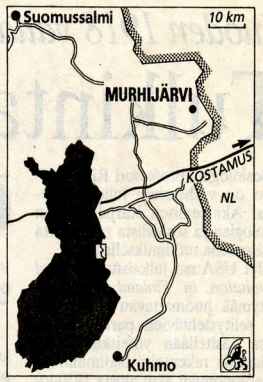

eskitetyt teknokoneistot

Murhijärvi

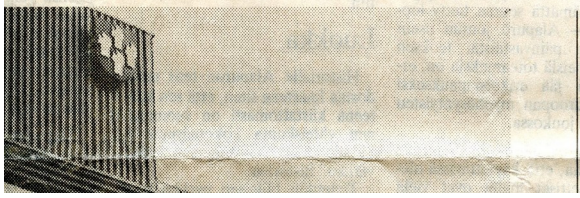

moittavat elävänsä metsästä tai kulkeneensa metsissä koko ikänsä, tulevat mielellään puhumaan siitä, että ihmisellä on oikeus uudistaa luontoa. Joillekin heistä yli-ikäinen puusto on ikään kuin rikos luontoa itseään vastaan. Alkuperäinen luonto on sairasta, se vaatii hoitoa. Mikään ei kätke niin suurta itsepetosta kuin koneistojen peitekieli.

Parissa kolmessa vuosikymmenessä na Veitsivaarassa, Saarivaaralla, Murtovaaralla . . .

Paikalliset city-centerit rakennetaan aina maaseutukylien kustannuksella. Kehitysteknokraattien ja heidän koneistojensa valta perustuu paikallisen kansankulttuurin tuhoamiseen.

Ihmishuolto tuottaa joka kolkkaan yhdenmukaisen massaihmisen

Lähivuosina maa- ja metsätalous keskitetään ja automatisoidaan tieteellisteknisesti täydellisiin tuotantokoneistoihin. Viljelijäväestö supistuu muutamaan prosenttiin. Maaseutu ja kyläyhteisöt menettävät lopullisesti poliittisen ja kulttuurisen merkityksensä. Elämä siirtyy city-centereihin.

City-centerissä suomussalmelaisetkin tulevat elämään tasalämpöisissä elintasolokeroissaan ja pikku karsinoissaan, heidän elämäänsä ympäröi täydellinen palvelu, viihde ja mukavuus. Keskitetyt koneistot ottavat haltuunsa heidän koko elämänsä, antavat heille lapsuuden virikkeet, oppitavoitteet, määräävät heidän käsityksensä oikeasta kulttuurista ja tulevaisuudesta. Tietellis-tekninen ihmishuolto tuottaa jokaiseen maailman kolkkaan yhdenmukaisen massaihmisen, joka elää yhteistä tv- ja rockelämäänsä, kuluttaa samoja tavaroita, samoja uutisia. Sykkii samassa tahdissa.

Viime vuosina suomalainen elämä on sopeutettu kansainväliseen kehitykseen. Tänään rakennetaan eurokulttuuria. Suomi sopeutetaan ylikansallisiin teknojärjestelmiin, maailmankulttuuriin. Uutta Suomea suunnittelevat jo euroteknikot ja taivaskanavien toimitusjohtajat.

Suomalainen massaihminen, jolla ei ole mitään omaa kulttuuria, on alkanut vihata erilaisuutta, vienalaisuutta, saamelaisia, pakolaisia. Erilainen paikallisuus muistuttaisi heitä toisenlaisesta todellisuudesta niin kuin Murhijärvi metsäkoneistoa.

Tapinreiästä ruokittu koneihminen ei tarvitse omaa kulttuuria. Hänelle riittää japanilainen auto, espanjalainen talo ja angloamerikkalainen pornovideo. Hänen ympärillään hymisee lakkaamatta kan-

Kylän koululla on erikoinen asema paikalliskoulujen joukossa. Sen perusti Venäjän Pyhä Synodi 1894 Suomen Suuriruhtinaskuntaan ortodoksisen uskon puolustamiseksi.

Viranomaiset neuvottelevat, vaikka tulos on etukäteen tiedossa

Kuinka paljon Murhijärvestä onkaan kirjoitettu ja puhuttu. Mitä ryt sitten kuuluu vienalaiskyliin?

Kaikki jatkuu ennallaan. Paikallisten ihmisten ja lehtitietojenkin mukaan metsän leimaukset jatkuvat ja autotie rakennetaan, sen paikkaa vain hiukan muutetaan. Metsäkoneistot eivät tule luopumaan Murhijärvestä.

Taktiikkaa on tosin muutettu. Kunnan viranomaiset neuvottelevat muodollisesti kyläläisten kanssa. Neuvottelujen tuloskin on etukäteen tiedossa, sillä virkamiesten valmistelemassa kokouksessa kyläläisten edustajaksi saatiin henkilö, joka jo aiemmin on julkisuudessa asettunut metsäkoneiston juoksupojaksi.

Elokuun 9. pnä Suomussalmen koululautakunta päätti äänin 6—3 lakkauttaa Kuivajärven koulun, huolimatta siitä, että läänin kouluviranomaiset, jopa opetusministeriö ovat yrittäneet puhua jatkamisen puolesta.

Haluaisin julkisuudessa vastauksen siihen, miksi Suomussalmen maatalousneuvoja on kiirehtinyt luovuttamaan kyläläisten maatilahallitukselle myymät maat lisämaiksi kylän ulkopuolisille ja täyttävätkö kaikki lisämaiden nykyiset omistajat maan saantiin oikeuttavat ehdot. Maistaan luopuneet kyläläiset myivät metsänsä maatilahallitukselle nimenomaan siinä toivossa, että ne jäisivät valtiolle.

Kuivajärven ja Hietajärven kylien näkökulmasta tulevaisuus on lohduton. Kyläläisten mielestä vastassa näyttää olevan koko virkakoneisto. Aluemetsänhoitaja vaatii erämaan hakkaamista ja autotien rakentamista; yksityinen lisämaan omistaja ilmoittaa joka tapauksessa rakentavansa tien Murhijärvelle ja hakkaavansa metsät, ryssänkulttuurista hän ei piittaa. Koulutoimenjohtaja on lopettanut kylän koulun, maatalousneuvoja kiirehtinyt jakamaan Murhijärven etelärannat lisämaiksi. Ortodoksinen kirkkoherra on tehnyt voitavansa lopettaakseen kylän praasniekan ja nimnmies on kieltänyt kyläläisiltä kalastuksen Murhijärvellä, sukujen ikiaikaisilla mutintamailla.

Professori Sarmela kiroaa keskitetyt teknokoneistot

Hyvästi Murhijärvi

Ämmänsaaren City.

Virkakoneistojen yksimielisyydessä on jotain painajaismaista, ääneen lausumatonta. Suomussalmella ryssänuskon halveksiminen ja erilaisen kulttuurin hävittäminen on vielä poliittisesti ansiokasta.

Voin jo kuvitella, mitä tapahtuu alakuloisessa kouluttomassa kylässä. Kun Murhijärven erämaa on käsitelty, kalevalaisesta erämaakulttuurista ei enää kannata puhua.

Ilman erämaataan kylät tuskin houkuttelevat luonnonystäviä, tsasounakin autioituu. Ensi kesänä kunta ilmoittaa, ettei Domnan pirtin retkeilymaja enää kannata, vaan se täytyy sulkea. Siitä tehdään kunnan virkamiesten tai joidenkin eliittiseurojen metsästysmaja. Voittajat juhlivat vienalaisuuden raunioilla.

Hyvästi siis Murhijärvi. Kun tai jos Murhijärven korpi katoaa ja viimeisetkin vienalaisen eräkulttuurin muistot Suomesta tuhotaan, se tapahtuu Suomussalmen kunnan ja maatalousministeriön toimesta. Niin kauas ovat maaseudun koneistot etääntyneet talonpojan perinnöstä.

Kun kulkee itärajalla — syvemmällä tienvarsimetsiä — ymmärtää kyllä syyn. Metsäkoneistot ovat hakanneet heinikkoaukioksi ja teknomaisemaksi koko raja-alueen Ilomantsista aina Lapin perukoille Kessiin asti.

Metsäkoneistojen on pyörittävä, jatkettava kasvuaan. Niiden olemassaolo ja arvovalta ei salli, että jokin alue jätetään koskematta muistuttamaan alkuperäisestä luonnosta, toisenlaisesta ympäristöstä. Jokainen luonnonsuojelualue on piikki järjestelmässä.

Metsäalan ihmiset, sellaiset jotka il-

Sarmela kiroaa keskitetyt teknokoneistot

Hyvästi Murhijärvi

Ilman erämaataan kylät tuskin houkuttelevat luonnonystäviä, tsasounakin autioituu. Ensi kesänä kunta ilmoittaa, ettei Domnan pirtin retkeilymaja enää kannata, vaan se täytyy sulkea. Siitä tehdään kunnan virkamiesten tai joidenkin eliittiseurojen metsästysmaja. Voittajat juhlivat vienalaisuuden raunioilla.

Hyvästi siis Murhijärvi. Kun tai jos Murhijärven korpi katoaa ja viimeisetkin vienalaisen eräkulttuurin muistot Suomesta tuhotaan, se tapahtuu Suomussalmen kunnan ja maatalousministeriön toimesta. Niin kauas ovat maaseudun koneistot etääntyneet talonpojan perinnöstä.

Kun kulkee itärajalla — syvemmällä tienvarsimetsiä — ymmärtää kyllä syyn. Metsäkoneistot ovat hakanneet heinikkoaukioksi ja teknomaisemaksi koko raja-alueen Ilomantsista aina Lapin perukoille Kessiin asti.

Metsäkoneistojen on pyörittävä, jatkettava kasvuaan. Niiden olemassaolo ja arvovalta ei salli, että jokin alue jätetään koskematta muistuttamaan alkuperäisestä luonnosta, toisenlaisesta ympäristöstä. Jokainen luonnonsuojelualue on piikki järjestelmässä.

Metsäalan ihmiset, sellaiset jotka il-

moittavat elävänsä metsästä tai kulkeneensa metsissä koko ikänsä, tulevat mielellään puhumaan siitä, että ihmisellä on oikeus uudistaa luontoa. Joillekin heistä yli-ikäinen puusto on ikään kuin rikos luontoa itseään vastaan. Alkuperäinen luonto on sairasta, se vaatii hoitoa. Mikään ei kätke niin suurta itsepetosta kuin koneistojen peitekieli.

Parissa kolmessa vuosikymmenessä Suomeenkin on syntynyt koneistoihminen. Oma ammattikoneisto antaa hänelle identiteetin, olemassaolon selvitykset, ajattelee hänen puolestaan. Autonomiset teknokoneistot ovat ottaneet haltuunsa ihmisen elämän, kulttuurivallan. Ne tuottavat kiihtyvällä vauhdilla teknoympäristöjä, moottoriteitä, metropoleja.

Suomen puutavarateollisuus ei tarvitse Kessin tai Murhijärven puita vaan hakkuukoneisto, eikä näiden alueiden hakkaaminen ratkaise työttömyysongelmia. Koneisto itse tekee metsurit tarpeettomiksi.

Suomen luonto on kestänyt jääkaudenkin, sanotaan, ja se kestää myös sen tieteellis-teknisen tuhon, joka rajaseudun metsissä etenee. Metsä kasvaa lopulta uudelleen. Mutta kun kulttuuri kuolee, se ei enää milloinkaan herää eloon.

Suomessa on pantu pystyyn Elävä maaseutu -projekti. Sen seminaarissa koneistojen kehitysjohtajat huutavat toinen toisensa jälkeen apua valtiovallalta, Helsingistä. Siellä on olemassa Kaiken Avun Antaja. Vaatimusten osoite on väärä.

Suomussalmen kunta keskitetään Ämmänsaaren supermarket- ja city-centeriin, johon paikalliset hallintokoneistot ovat luoneet oman virkamieskulttuurinsa kehitysriitteineen ja palveluritualeineen. Kylien kuollessa nousee pienoismetropoliin yhä mahtavampia keskusvirastoja, kuin aatelispalatseja: palvelukeskuksia, koulukeskuksia, terveyskeskuksia ja urheilukeskuksia.

Kaikkialla kunnanjohtajat kilpailevat siitä, kuka rakentaa ympärilleen suurimman city-centerin. Tässä rakennemuutoksessa maaseudusta tulee raaka-aineperiferia, Murhijärvi. Se mikä tapahtuu tänään Kuivajärvellä tapahtuu huomenkaan yhdenmukaisen massainmisen, jok elää yhteistä tv- ja rockelämäänsä, kulut taa samoja tavaroita, samoja uutisia Sykkii samassa tahdissa.

Viime vuosina suomalainen elämä o sopeutettu kansainväliseen kehitykseen Tänään rakennetaan eurokulttuuria Suomi sopeutetaan ylikansallisiin tekno järjestelmiin, maailmankulttuuriin. Uut ta Suomea suunnittelevat jo eurotekni kot ja taivaskanavien toimitusjohtajat.

Suomalainen massaihminen, jolla e ole mitään omaa kulttuuria, on alkanu vihata erilaisuutta, vienalaisuutta, saa melaisia, pakolaisia. Erilainen paikalli suus muistuttaisi heitä toisenlaisesta to dellisuudesta niin kuin Murhijärvi metsä koneistoa.

Tapinreiästä ruokittu koneihminen e tarvitse omaa kulttuuria. Hänelle riittä japanilainen auto, espanjalainen talo ja angloamerikkalainen pornovideo. Hänen ympärillään hymisee lakkaamatta kan sainvälinen kehitysliturgia.

City-centerissä kulttuurillakin on ko konaan uusi tehtävä. Se pitää massa rauhallisina.

Murhijärvi. Sinä olet piikki city-ihmi sen lihassa. Maahan hakattuna sinä ole oleva häpeä karjalaisseuroille ja ortodoksiselle kirkkoherralle, puqlueiden kulttuuriohjelmille. Hyvästi siis Murhijärvi.

Kun tai jos Murhijärvi ja Kessi hakataan, niin tarttukaa kynään, siveltimeen tai kameraan kaikki te, jotka vielä uskotte tulevaisuuteen. Kuvatkaamme jokainen kaadettu puu, jokainen kanto. Tehkäämme maahan hakatusta Murhijärvestä alistetun koneistoihmisen historiallinen muistomerkki.

MATTI SARMELA

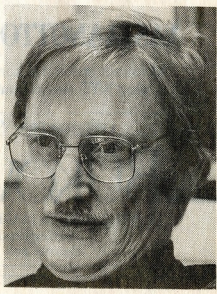

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston kulttuuriantropologian professori.

HUMANISTIEN MIELENOSOITUS

Kansallisten tieteiden esiinmarssi. Helsingin Sanomien kirjoitukseni toi Murhijärven lopullisesti julkisuuteen ja, jostain syntyi ajatus, että Murhijärven puolesta on pidettävä Eduskuntatalolla mielenosoitus. En muista, mistä tämä ajatus oli peräisin, saatoin sen minäkin keksiä, mutta ainakin toimin kokoonkutsujana. Pyysin SKS:n ja muidenkin kansallisten laitosten henkilökuntaa tulemaan mielenosoitukseen. Pekka Laaksonen oli vahvasti mukana ja järjesti samana päivänä tiedotustilaisuuden vanhalla ylioppilastalolla, siellä hän yhdessä Pertti Virtarannan ja Heikki Rytkölän kanssa kertoivat vienalaisuudesta ja sen merkityksestä Suomen kansalliselle kulttuurille.

Mielenosoitusten keskeisin hahmo oli runonlaulaja Jussi Huovinen, joka istui Eduskuntatalon rappusilla niin kuin itse Väinämöinen. Häntä lehdistökin haastatteli. Minä olin kai itseoikeutettu puhuja, vaikka jotkut vähän pelkäsivätkin, että mitähän se taas sanoo ja ärsyttääköhän se liikaa viranomaisia? Virtaranta taisi vetäytyä tehtävästä, hän ajatteli, ettei akateemikon tule esiintyä mielenosoituksessa.

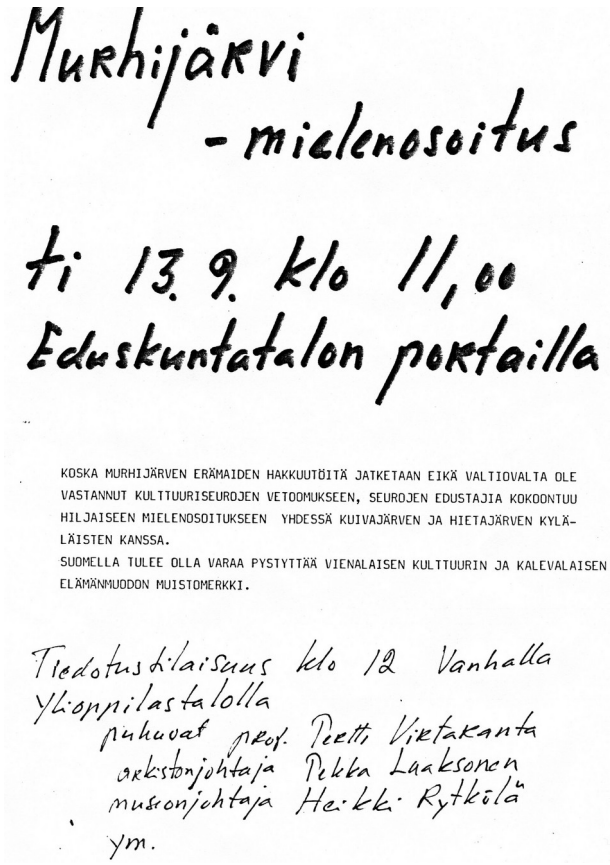
Murhijärvi
- mielenosoitus

ti 13.9. klo 11,00
Eduskuntatalon portailla

KOSKA MURHIJÄRVEN ERÄMAIDEN HAKKUUTÖITÄ JATKETAAN EIKÄ VALTIOVALTA OLE VASTANNUT KULTTUURISEUROJEN VETOOMUKSEEN, SEUROJEN EDUSTAJIA KOKOONTUU HILJAISEEN MIELENOSOITUKSEEN YHDESSÄ KUIVAJÄRVEN JA HIETAJÄRVEN KYLÄLÄISTEN KANSSA.
SUOMELLA TULEE OLLA VARAA PYSTYTTÄÄ VIENALAISEN KULTTUURIN JA KALEVALAISEN ELÄMÄNMUODON MUISTOMERKKI.

Tiedotustilaisuus klo 12 Vanhalla Ylioppilastalolla
puhuvat prof. Pertti Virtaranta
arkistonjohtaja Pekka Laaksonen
museonjohtaja Heikki Rytkölä
ym.

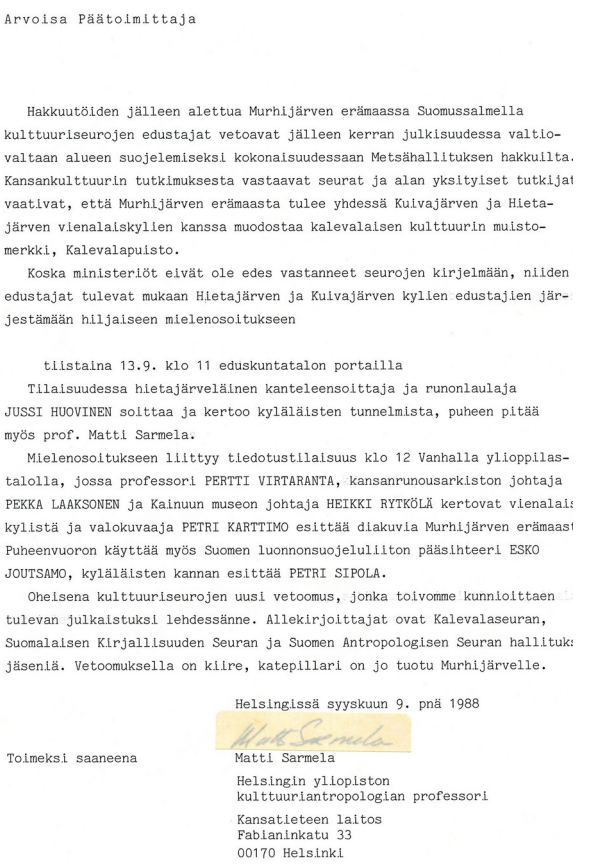
Arvoisa Päätoimittaja

Hakkuutöiden jälleen alettua Murhijärven erämaassa Suomussalmella kulttuuriseurojen edustajat vetoavat jälleen kerran julkisuudessa valtiovaltaan alueen suojelemiseksi kokonaisuudessaan Metsähallituksen hakkuilta. Kansankulttuurin tutkimuksesta vastaavat seurat ja alan yksityiset tutkijat vaativat, että Murhijärven erämaasta tulee yhdessä Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylien kanssa muodostaa kalevalaisen kulttuurin muistomerkki, Kalevalapuisto.

Koska ministeriöt eivät ole edes vastanneet seurojen kirjelmään, niiden edustajat tulevat mukaan Hietajärven ja Kuivajärven kylien edustajien järjestämään hiljaiseen mielenosoitukseen

tiistaina 13.9. klo 11 eduskuntatalon portailla

Tilaisuudessa hietajärveläinen kanteleensoittaja ja runonlaulaja JUSSI HUOVINEN soittaa ja kertoo kyläläisten tunnelmista, puheen pitää myös prof. Matti Sarmela.

Mielenosoitukseen liittyy tiedotustilaisuus klo 12 Vanhalla ylioppilastalolla, jossa professori PERTTI VIRTARANTA, kansanrunousarkiston johtaja PEKKA LAAKSONEN ja Kainuun museon johtaja HEIKKI RYTKÖLÄ kertovat vienalais kylistä ja valokuvaaja PETRI KARTTIMO esittää diakuvia Murhijärven erämaas Puheenvuoron käyttää myös Suomen luonnonsuojeluliiton pääsihteeri ESKO JOUTSAMO, kyläläisten kannan esittää PETRI SIPOLA.

Oheisena kulttuuriseurojen uusi vetoomus, jonka toivomme kunnioittaen tulevan julkaistuksi lehdessänne. Allekirjoittajat ovat Kalevalaseuran, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Suomen Antropologisen Seuran hallituk jäseniä. Vetoomuksella on kiire, katepillari on jo tuotu Murhijärvelle.

Helsingissä syyskuun 9. pnä 1988

Matti Sarmela

Toimeksi saaneena

Matti Sarmela
Helsingin yliopiston
kulttuuriantropologian professori

Kansatieteen laitos
Fabianinkatu 33
00170 Helsinki

Kuvat. Kutsu kansallisten tieteiden laitoksille ja ilmoitus lehdistölle, että humanistit lähtevät mielenosoitukseen.

Olin yllättynyt, että mielenosoitukseen tuli niin paljon väkeä eri laitoksista ja myös yksityisiä yliopiston opettajia ja tutkijoita, joiden en odottanut osallistuvan mihinkään, mikä voisi vaarantaa heidän tieteellisen maineensa. Helsingin Sanomat julkaisi mielenosoituksesta uutisen ja haastatteli Pertti Virtarantaa, hänen tuli selvittää, miksi Murhijärveä ei saa tuhota.

Vuoden 1988 alussa kulttuuriseurojen ja kansallisten tieteiden edustajia oli käynt maa- ja metsätalousministeri T. Pohjalan luona esittämässä vienalaiskylien alueen suojelua, kuten Kainuun Sanomien uutisissa 26.2.1988 kerrotaan. Mitään vastausta tämä professorien joukko ei saanut.

uta 1988 KAINUUN SANOMAT

26.2.1988

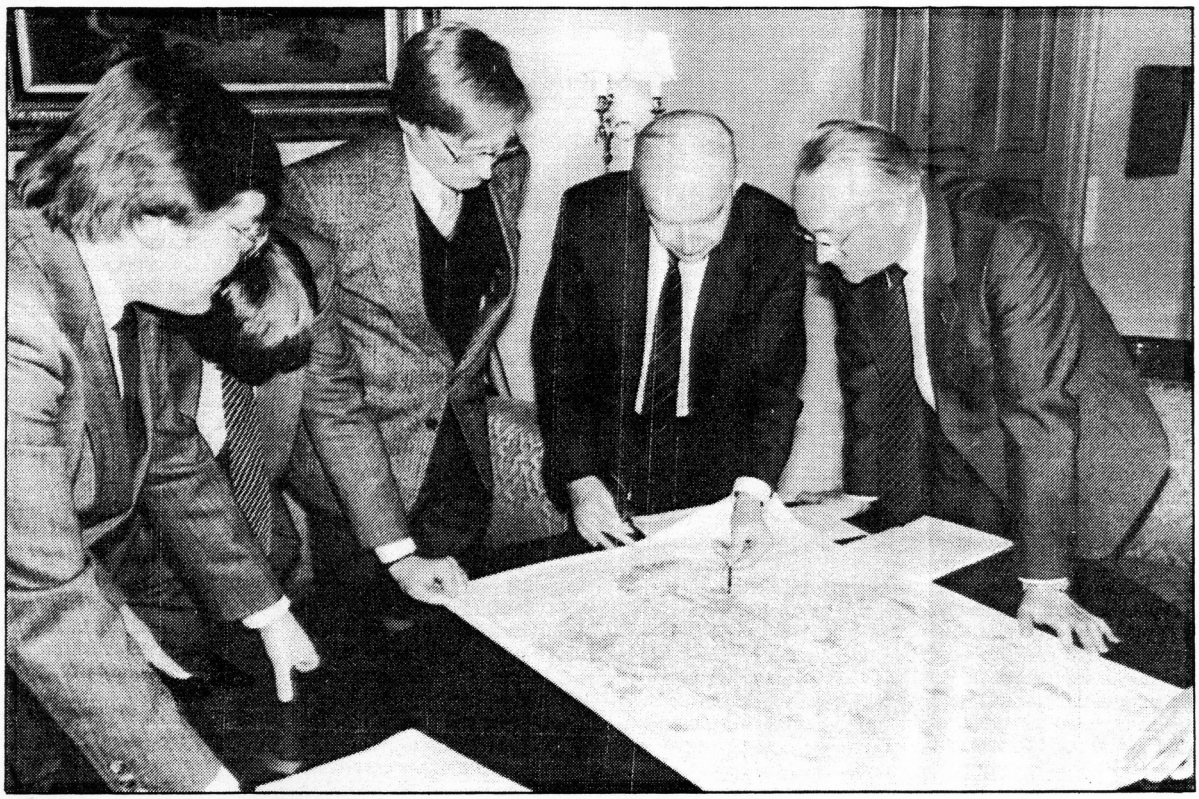

Kalevalaseuran, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran ja Suomen Antropologisen seuran vettomuksen Murhijärvestä jättivät ministeri Toivo T. Pohjalalle (oik.) Pertti Virtanen, Matti Sarmela, Hannes Sihvo ja Pekka Laaksonen.

Murhijärven erämaa halutaan säilyttää

Kolme tieteellistä seuraa vaatii Murhijärven erämaan säilyttämistä karjalaisen kulttuurin muistomerkkinä. Kalevalaseura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Suomen Antropologinen Seura jättivät asiasta vetoomuksen torstaina maa- ja metsätalousministeri Toivo T. Pohjalalle (kok.).

Seurat vaativat erämaa-alueella aloitettujen hakkuu- ja tietöiden lopettamista. Ne esittivät, että Suomussalmen vienankarjalaisten sukukylien, Kuivajärven ja Hietajärven kulttuuriympäristöön kuuluva Murhijärven erämaa rauhoitetaan kokonaisuudessaan.

Seurat korostivat vetoomuksessaan sitä, että Kuivajärven ja Hietajärven kylät sekä Murhijärven erämaa edustavat vanhan kansanrunon alkuperäistä elinympäristöä, jolla tulisi olla itseoikeutettu paikkansa kulttuurimuistomerkkien joukossa Kalevan kansallisen ja kansainvälisen merkityksen vuoksi.

Seurojen mielestä Kuivajärvi ja Hietajärvi viimeisinä elävinä vienalaiskylinä symboloivat Suomen kansallista kulttuuriperintöä.

Murhijärven erämaa-alue on metsähallituksen omistuksessa. Alue on noin 3 000 hehtaarin suuruinen, josta noin 1 000 hehtaaria on metsähallituksen omalla päätöksellä julistettu soidensuojelualueeksi. Loppuosa on metsätalousmaata, jonne on tähän mennessä tehty noin kolmen kilometrin pituinen metsäautotie tulevia hakkuita varten.

Murhijärvi herättää myötätuntoa

HS 14.9.1988

Suomen antropologisen seuran Matti Sarmela, Kalevalaseurn Hannes Sihvo ja Suomalaisen kirjallisuuden seuran Pekka Laaksonen osoittivat mieltään Luontoliiton aktivistien kanssa Murhijärven erämaitten säilyttämisen ja suojelemisen puolesta.

Murhijärven vienalaiskyliä vaaditaan säilytettäväksi

Mielenosoitus metsähallituksen tietä vastaan kokosi yli sata kulttuurin ja luonnon ystävää

Professorit Matti Sarmela ja Hannes Sihvo sekä Suomalaisen kirjallisuuden seuran kansanrunousarkiston johtaja Pekka Laaksonen pitelivät hieman epävarmasti edustamiensa tieteellisten seurojen nimikylttejä eduskunnan portailla järjestetyssä Murhijärvi-mielenosoituksessa tiistaina.

Metsähallitus aloitti elokuun lopussa Murhijärven erämaa-alueella olevalle leimikolle pistotien rakentamisen. Tien vastustajien mukaan sitä rakennetaan nyt sellaisella kiireellä, että viikon kuluttua sen tekoon on jo myöhäistä puuttua.

Tie uhkaa kahden jäljelläolevan vienalaiskylän tulevaisuutta, sillä erämaiden hakkuiden myötä kylien omaleimainen runonlaulajakulttuuri sekä asukkaiden metsästys- ja kalastusalueet tuhoutuvat.

Vähemmistökulttuuri häviää

"Nykyinen hallitus on kiinnostuneempi taivaskanavien kohtalosta kuin maamme kansallisesta kulttuurista", jyrisi kulttuuriantropologian professori Matti Sarmela. "Kalevalan juhlavuoden juhlarahan tuotolla valtio kokosi 8,9 miljoonaa, mutta siitä ei ole herunut kansallisen kulttuurin edistämiseen. Kalevalalla kerätyillä rahoilla voitaisiin ostaa Hietajärven ja Kuivajärven vienankarjalaiskylät, jos valtio ei tule toimeen ilman Murhijärven metsistä saatavia tuloja", kansanrunousarkiston Pekka Laaksonen sanoi.

Aiemmin kansankulttuurin tutkijat ovat omien sanojensa mukaan vaienneet kaikilla suomalais-ugrilaisilla kielillä, mutta Murhijärven vienalaiskylien tuhoaminen on ajanut tutkijat ja professorit liikkeelle. Suomen luonnonsuojeluliitto ja Luontoliitto agiteerasivat paikalle

runsaasti ympäristöaktivisteja. Solubiologian luennolta paikalle karkasi liuta toisen vuoden biologian opiskelijoita: Annamaija, Laura, Jarmo, Kimmo, Sampsa, Petteri ja Pekka olivat huolissaan erämaa-alueitten säilymisestä. Murhijärven alueella esiintyy runsaasti kaikkia suurpetoja sekä metsäpeuroja. Kaikkiaan eduskunnan portaille tuli yli sata Murhijärven ystävää.

Poliittinen päätös

Murhijärven erämaa-alue voitaisiin suojella eduskunnan päätöksellä. Sekä maatalous- että ympäristöministeriö voi halutessaan heti keskeyttää hakkuiden valmistelut, toteaa metsähallituksen ylijohtaja Kaj Asplund.

"Metsähallitus noudattaa asiasta tehtäviä sopimuksia ja toteutamme ministeriöiden päätöksiä. Nyt aloitettu pistotien rakentaminen liittyy Murhijärven erämaa-alueen ulkopuolella olevan leimikon hakkuuvalmisteluihin. Alue leimattiin hakkuita varten ennen kuin tiesimme Murhijärven liittyvistä arvoista. Pistotiet rakennetaan yleensä vuotta ennen hakkuiden aloittamista", Asplund kertoo. Tiistaina kumpikaan ministeri ei ollut tavoitettavissa.

Luonnonsuojeluliiton pääsihteerin Esko Joutsamon mukaan Murhijärvi on jäänyt väliinputoajaksi suojeluohjelmissa. "Suojeluohjelmat ovat luontopainotteisia, mutta kulttuuriperinnön suojeleminen on aivan yhtä tärkeää." Joutsamo katsoi, ettei ole poissuljettua liittää Murhijärveä Kuhmoon perusteilla olevaan ystävyydenpuistoon.

Kuiva- ja Hietajärven kylien ja Murhijärven erämaan tulevaisuudenkohtalosta neuvotellaan lokakuussa ympäristöministeriön johdolla. Neuvotteluun osallistuvat maa- ja metsätalousministeriön, opetusministeriön ja Suomussalmen kunnan edustajat.

Viimeistään lokakuun puolessavälissä hallitus joutuu ottamaan kantaa Murhijärven tilanteeseen, sillä Arvo Kemppainen (kom) keräsi tiistaina nopeasti kymmenen allekirjoitusta kirjalliseen kysymykseensä. Joko Toivo T. Pohjala (kok) tai Kaj Bärlund (sd) joutuu vastaamaan siihen, mitä hallitus aikoo tehdä Murhijärven metsänhakkuuhankkeiden keskeyttämiseksi ja miten kymmenen metsurin työllistäminen muissa kohteissa turvataan. Kansanedustajat kyselevät hallituksen kantaa myös Murhijärven alueen erityissuojelun mahdollisuuksista: voitaisiinko Kuivajärven ja Hietajärven vienankarjalaiskylät suojella kalevalaisen eräkultturin muistomerkkinä.

Murhijärven erämaa-alue on suuruudeltaan noin 3 600 hehtaaria.

Hesa 13.9.1988

sanasta kiinni

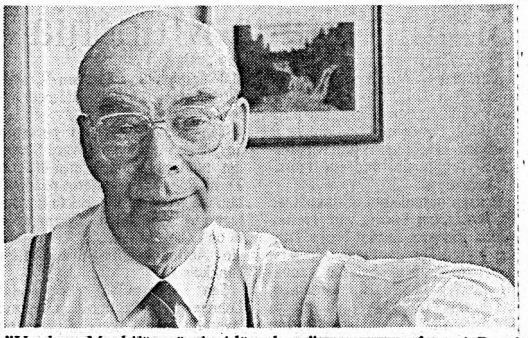

"Vanhaa Murhijärveä ei pidä tuhota", sanoo professori Pertti Virtaranta.

Miksi professorit marssivat eduskuntaan Murhijärven puolesta?

Kansallisten tieteiden kunnianarvoisat yhteisöt Suomalaisen kirjallisuuden seura, Kalevala-seura ja Suomen antropologinen seura järjestävät tiistaina klo 11 eduskuntatalon edessä harvinaisen mielenosoituksen.

Sen kärjessä esiintyvät akateemikko Matti Kuusi ja professorit Matti Sarmela, Hannes Sihvo, Aimo Turunen ja Pertti Virtaranta. Professorit joukkoineen esittävät vastalauseen metsähallituksen suunnitelmille aloittaa hakkuut kolmen tuhannen hehtaarin alueella Suomussalmen Murhijärvellä, Suomen viimeisissä vienankarjalaiskylissä.

Miksi vakaat professorit korottavat äänensä Murhijärven puolesta, professori Pertti Virtaranta?

— Olen kielen ja perinteentutkijana käynyt Murhijärvellä, Kuivajärven ja Hietajärven kylissä vuodesta 1954 lähtien. Se on Suomen ainoa tähän asti säilynyt yhteisö, jossa 1700-luvulta lähtien on elänyt kalevalaisen runoperinteen tärkeimpiä taitajia. Siksi vanhaa Murhijärveä ei pidä tuhota.

— Esimerkiksi D. E. D. Europaeus haastatteli Murhijärvellä 1845 Toarie Huovista, kaikkein kuuluisimman runonlaulajan Arhippa Perttusen sisarta. Europaeuksen muistiinpanojen pohjalta Lönnrot teki olennaisia muutoksia Kalevalan uuteen laitokseen, joka ilmestyi 1849. 1950-luvulla siellä eli suuri runontaitaja Domna Huovinen ja nytkin vielä yli 90-vuotias Moarie Karhunen.

— Murhijärven erämaassa on säilynyt myös ikivanhan eräkulttuurin kalasaunoja. Juuri kalastukseen perustuvan elämänmuodon piirissä kalevalaiset runot ja itkuvirret säilyivät nykypolville.

— Hakkuiden taloudellinen merkitys on mielestäni niin pieni, että sen takia ei ainutlaatuista erämaayhteisöä pidä hävittää. Pohjoisen luonto uudistuu hitaasti ja tuhon jäljet olisivat kauan näkyvissä. Siinä sitten haikailtaisiin hävitettyä kulttuuria.

Onko Murhijärven karjalaisyhteisöllä todellisia elinmahdollisuuksia?

— Luulen olevan. Jos alueen luonto jätetään rauhaan, Murhijärvi voisi kehittyä suomalaisen kulttuurimatkailun kohteeksi. Meillä ei ole monta seutua missä kulttuurimme erikoispiirre, luonnon ja ihmisen läheinen yhteys, olisi havainnollisesti nähtävissä.

— Sanotaan, että matkailijoita varten erämaahan olisi joka tapauksessa rakennettava autotie. En pidä sitä välttämättömänä, sillä alueen kyliin on jo tie, ja muutaman kilometrin luontopolku Murhijärven erämaahan voisi vain edistää nykyihmisen mielenterveyttä ja antaa matkailijalle tunteen, jollaista ei sivistys-Suomesta enää löydä.

Suomussalmella mielipiteet näytävät jakaantuvan jyrkästi Murhijärven hakkuiden puolesta ja niitä vastaan. Heijastuuko siinä kainuulaisuuden ja karjalaisuuden vastakohtaisuus?

— Kainuulaisten ja karjalaisten ero on ollut hyvin jyrkkä, siihen on vaikuttanut mm. uskonto. Murhijärveläiset ovat olleet ortodokseja, suomussalmelaisten enemmistö luterilaisia. Esimerkiksi Ilmari Kianto viihtyi aikanaan hyvin vienalaiskylissä ja piikitteli kainuulaisia. Nykyisin kulttuurierot ovat tasoittuneet, mutta voi hyvinkin olla että tämäntapainen suojelukiista laukaisee vanhat asenteet.

MATTI KINNUNEN

Matti Sarmela
Puhe MURHIJÄRVI-mielenosoituksessa 13.9.-88 klo 11 (loppuosa, ei jaettu etukäteen)

Kalevalan juhlavuonna järjestettiin eri puolilla maata satoja juhlia, näyttelyitä ja tapahtumia. Valtakunnan pääjuhlassa lausui Tasavallan Presidentti: "Jos haluamme säilyttää omaleimaisen kansallisen kulttuurimme ja edistää sen kehitystä, meidän on myös toimittava sen hyväksi. Kalevala ei säily elävänä, jollei sitä jatkuvasti opeteta ja tutkita ja jollei niillä laitoksilla ja järjestöillä, jotka ovat vastuussa kulttuurimme säilyttämisestä ja elävöittämisestä, ole riittäviä toimintaedellytyksiä." Me järjestöt olemme täällä nyt vaatimassa, ettei kalevalaisen kansanrunon viimeisiä elinalueita säälimättömästi tuhota ja vienalaisen kulttuurin muistoa hävitetä.

Me kansankulttuurin järjestöt olemme täällä nyt sateessa eduskuntatalon portailla katsomassa kuinka valtakoneistojen edustajat menevät vaivihkaa ohitsemme. Täällä on edustajia Kalevalaseurasta, Suomalaisen Kirjallisuuden Seurasta, kansanrunousarkiston työntekijöitä, museoviraston väkeä, yliopiston laitosten väkeä, kansatieteen edustajia, kulttuurintutkijoita, professoreita. Me olemme niistä laitoksista, joiden tehtävänä on tutkia ja huolehtia maamme kansallisesta kulttuuriperinnöstä.

"Kansallisen kulttuurin parissa ahertava väki on opetettu vaikenemaan kaikilla suomalais-ugrilaisilla kielillä", kirjoittaa Pekka Laaksonen, kansanrunousarkiston johtaja."Ihmetellen tämä hiljainen väki on saanut seurata, miten komeasti Kalevalaa ja kansallista kultuuria voidaan juhlia ja miten kauniisti niissä osataankaan puhua."

Jos Murhijärvi hakataan, voidaan nykyisen hallituksen hallitussopimu~~sten~~ksesta kansallisen kulttuurin turvaamista koskevat kohdat pyyhkiä ylitse ja todeta yhtä arvottomiksi kuin juhlapuheet. Maan hallitus sen ylintä johtoa myöten tuntee enemmän huolta taivaskanavien rakentamisesta kuin maamme kansallisesta kulttuuriperinnöstä.

Mutta me emme vaikene Murhijärvestä. Me kirjaamme kaiken kulttuurihistoriaan, hakkuukoneistot, välinpitämättömät ministerit, pääjohtajat. Murhijärven ja vienalaiskylien hävitys on kulttuuri- ja ympäristörikos.

Papereissani on luonnoksia pitemmästä puheesta kuin se, minkä sitten eduskunnan rappusilla pidin. En tosin ole varma, supistinko sanottavani siihen lyhyempään versioon, jota jaoin lehdistölle. Puheeni ydin oli, etteivät humanistit ole tähän mennessä nousseet barrikadeille, mutta nyt on tekeillä jotain sellaista, josta kulttuurien tutkijat eivät voi vaieta. Uhkasin metsäherroja historialla, se tehosi ministereihin ja pääjohtajiin, jotka odottivat Suomen historian lehdille pääsevänsä. Televisiokamerat tavoittivat jostain maa- ja metsätalousministeri T. Pohjalan, jonka hämmästynyt ilme ja esiintyminen kertoivat, ettei hän tiennyt Suomussalmen tapahtumista mitään. Ministeri selvisi haastattelusta sanomalla jotain siihen suuntaan, että jos asia on herättänyt näin paljon huomiota, se on selvitettävä, ja toivoi että, Suomussalmella tien teko keskeytettäisiin. Sitä toivomusta kuultiin, tienteko lopetettiin ja tieurakoitsija vei koneensakin pois paikalta.

Mielenosoitusta selostivat myös Kainuun lehdet niin ennen kuin jälkeenkin, ja tekivät myös tiettäväksi, että Metsähallitus oli todella alkamassa tietyöt ja varmaan sen jälkeen myös Murhijärven ympäristön hakkuut. Paikalliset metsäviranomaiset eivät välittäneet Helsingin mielipiteistä eivätkä käynnissä olevista neuvotteluista, enempää kuin kyläläisten tai paikallisen Erämaaliikkeen vaatimuksista. Metsähallitus oli kauan ollut metsävaltio, joka käsitteli Suomen metsiä niin kuin halusi. Kunnanvaltuuston ja pitäjäläisten suhtautuminen ortodoksisiin vienalaisiin oli kyllä tiedossa ja nyt tuli päälle vielä kateus, vienalaiskylien katsottiin saavan kohtuuttomasti huomiota ja tulevaisuudessa jotain etua, jota muut rajakylät eivät saisi.

Torstaina, syyskuun 8. päivänä 1988 Kaleva KAL

Murhijärven puolesta eduskuntatalon portaille

Suomussalmi (VM)
Suomussalmen vienalaiskylien vieressä olevan Murhijärven erämaan suojelijat osoittavat ensi tiistaina mieltään eduskuntatalon portailla. Mielenosoittajat pyrkivät myös poliitikkojen puheille esittämään, kuinka tärkeää kyseisen alueen säilyttäminen on.

Erämaan puolustajilla on kiire, sillä metsähallitus hakkaa alueelle tielinjoja ja sen puustoa on leimattu. Mitään joukkomielenosoitusta eduskunnan portaille ei kuitenkaan puuhata. Sinne matkustaa Kuivajärveltä vain kaksi miestä, luontokuvaaja **Petri Karttimo** ja kylän vanhimpiin asukkaisiin kuuluva **Jussi Huovinen.** He saavat pääkaupungissa tuekseen vienalaisen kulttuurin ja luonnonsuojelun ystäviä. Tilaisuudessa puhuu muun muassa kulttuuritutkija, professori **Matti Sarmela.**

Murhijärven erämaan hakkuut ovat nyt vuorossa metsähallituksen suunnitelmissa, mutta niitä on vastustettu alusta saakka. Suurin osa Kuiva-ja Hietajärven kylien asukkaista halauaisi säilyttää kyläläisten perinteiset pyyntimaat luonnon tilasssa. Heitä tukevat luonnonsuojelijat sekä vienalaiskulttuurin tutkijat. Nyt kuitenkin näyttää, että puusto korjataan vastustuksesta huolimatta.

"Töitä valmistellaan kovalla kiitreellä ja tässä tuntee tavallinen ihminen itsensä melko voimattomaksi. Olemme kuitenkin päättäneet taistella loppuun saakka hakkuita vastaan. Yrittämme Helsingissä herätellä korkeita päättäjiä, jotta he keskeyttäisivät metsähallituksen puuhat Murhijärven ympäristössä", sanoo Jussi Huovinen.

Hän kertoo viime keväänä hetken jo näyttäneen, että hakkuista luovutaan. Silloin sovittiin yhteisen linjan etsimisestä kyläläisten, metsähallituksen ja Suomussalmen kunnan välisissä neuvotteluissa.

"Sovittiin, että käydään joukolla paikan päällä tutustumassa alueeseen ja sen jälkeen pidetään yhteinen laaja neuvottelu. Kumpaistakaan ei ole toteutettu ja tunnemme itsemme petetyiksi. Nyt maastossa hakataan pistoteiden linjoja. Myös metsää on leimattu, joten metsähallituksella on selvä aikomus aloittaa hakkuut. Näin ei saisi tapahtua, sillä puunkorjuu tuhoaa kyliemme viimeisen erämaan", toteaa Hovinen.

Metsähallitus on jo rakentanut runkotietä erämaahan. Huovisen ja monien muiden kyläläisten mielestä tietä ei saisi jatkaa. He vastustavat myös pistoteiden tekemistä.

"Mielestämme keskeisin alue pitää jättää kokonaan rauhaan ja liepeitäkin saisi hakata vain varovaisesti luontoa pilaamatta. Maan puuhuolto ei varmasti ole yhden Murhijärven varassa, mutta meille seudun suojeleminen on elintärkeää."

"Kova kiire"

Luontokuvaaja Petri Karttimo ihmettelee kiirettä, jolla metsähallitus jatkaa töitä kiistan alaisessa erämaassa. Alueen kohtaloa pohtimaan on asetettu opetus-, ympäristö- sekä maa-ja metsätalousministeriöiden yhteinen työryhmä, mutta sen esityksen valmistuminen vie oman aikansa.

"Pistoteiden linjoja hakataan ja runkotien valmiille osalle ajetaan kovalla kiireellä soraa. Mielestäni työt pitäisi viipymättä pysäyttää määräämällä alue toimenpidekieltoon. Sen jälkeen asiasta voitaisiin neuvotella kaikessa rauhassa. Näyttää kuitenkin, että tarkoitus on paremminkin tehdä nopeasti paljon valmista, jolloin voidaan osoittaa, ettei mitään suojeltavaa enää ole olemassakaan", arvioi Karttimo.

Hän toteaa lähtevänsä Huovisen kanssa pääkaupunkiin toivossa, että poliitikot edes tämän kerran ottaisivat huomioon luonnon ja sen ehdoilla elävät ihmiset.

Kiistelty alue on noin 3 500 hehtaaria, josta huomattava osa on kuitenkin soita ja vesiä. Samaan kokonaisuuteen liittyy myös vajaa 100 hehtaaria yksityisten maita. Suojelun kannattajat esittävät niiden lunastamista valtiolle, jolloin metsä voitaisiin liittää rauhoitusalueeseen. Ympäristöministeriö ei kuitenkaan ole antanut edes lupausta lunastamisesta.

Paikallisen Kaleva-lehden artikkeli 8.9.1988 kertoo, kuinka vähän paikalliset metsäviranomaiset olivat välittäneet kyläläistenkään mielipiteistä. Ilman mielenosoitusta tienteko olisi jatkunut.

Helsingissä alettiin nähdä, että humanistien vastarinta oli kovempaa kuin alun perin oli luultu, ja kun tietyöt oli jouduttu pysäyttämään, siirtyi asia väkisinkin ministeriöille. Maa- ja metsätalousministeriö oli jyrkästi hakkuiden puolella, niin kuin sen eduskuntakyselyyn antamasta vastauksesta näkyi. Ympäristöministeri *Kai Bärlund* ei astunut esille, mutta mielenosoituksen jälkeen Murhijärven suojeluun tarttui ympäristöministeriön kansliapäällikkö *Lauri Tarasti*, jonka kutsusta pidettiin ensimmäinen Murhijärvikokous 20.10.1988. Tosin tämäkin ministeriö oli alun alkaen metsäviranomaisten puolella ja kokouksessa oli tarkoitus saada aikaan sopimus, jossa metsähallitukselle olisi annettu rajoitettu mahdollisuus käsitellä alueen metsiä. Kovia talousasioita käsittelevien ministeriöiden virkamieskunta ei halunnut uskoa, että heidän oli kuultava kulttuurintutkijoita, luovuttava valmiista hakkuusuunnitelmistaan ja omista oikeuksistaan.

Vuodenvaihteessa 1988-1989 odotettiin uusia selvityksiä ja metsähallituksen uusia suunnitelmia. Ympäristöministeriö teki metsähallituksen Pohjanmaan piirin kanssa ehdotuksen, jonka ilmeisesti oletettiin riittävän niin kulttuuriseuroille kuin luonnonsuojelijoillekin, ja sitä varten kutsuttiin toinen Murhijärvikokous 9.2.1989.

METSÄVIRANOMAISET

Valtakoneisto. Murhijärven erämaasta taisteltaessa paikalliset metsäviranomaiset, kunnanjohtaja ja joku sikäläisen paperitehtaan johtajakin kirjoittivat sanomalehtiin mielipidekirjoituksia, joissa he perustelivat, kuinka haitallinen metsätöiden pysäyttäminen ja luonnonsuojelualueen perustaminen on Suomussalmen kunnalle ja valtion metsätaloudelle. Tyypillinen oli piirikuntapäällikkö *Unto Antikaisen* kirjoitus Helsingin Sanomissa 25.9.1988. Aluepäällikön mielestä metsähallitukseen on kohdistettu aiheetonta ja epäasiallistakin arvostelua, koska Murhijärven metsät olivat normaalia talousmetsää, jota ei oltu merkitty mihinkään suojeluohjelmaan eikä siellä ollut ilmoitettu olevan mitään pisteytettyjä luontoarvojakaan. Hänen mukaansa kyläläisten kokouksessa Kuivajärven kylän edustajaksi neuvotteluihin Metsähallituksen ja kunnan kanssa oli (10.5.-88) valittu maanviljelijä *Heikki Karhunen* eikä viranomaisilla ole mitään velvollisuutta kuunnella ulkopuolisten kannanottoja. Paikalliset luonnonsuojelijat, Murhijärviliike (Erämaaliike) ja Helsingin tutkijat olivat ulkopuolisia, heillä ei ollut valtuuksia puuttua valtion metsähoitoon. Myöhemmin toisessa kirjoituksessaan hän oli jo valmis kompromissiin (Kainuun Sanomat 20.1.90), mutta valitti vielä myöhemmin (Kainuun Sanomat 4.1.-91), että suojelualueita oli jo liikaa ja ne veivät valtion tuloja ja metsäalan työntekijöiltä työtä.

Murhijärveä ei siis tarvinnut suojella, koska se ei ollut missään ohjelmassa ja Kuivajärven kylän edustaja, jopa ympäristö- ja maatalousministeriö olivat hyväksynyt metsähallituksen toimenpiteet. Murhijärven alueen metsänhoitosuunnitelmat oli laadittu asianmukaisessa järjestyksessä jo vuosia sitten eikä hakkuuohjelmien muuttaminen ollut mikään pieni asia. Puun korjuukin tuli olemaan erityisen pehmeää, järvien rannat jätettiin hakkaamatta. Kuivajärven edustajaksi "vahingossa" valittu Karhunen oli henkilö, joka kaikissa kokouksissa puhui vain itsestään ja omista kannanotoistaan, ja vastoin kaikkia muita kyläläisiä, hän hyväksyi Murhijärven hakkuut ja teiden rakentamisen taloudellisesti järkevänä toimenpiteenä.

Metsähallitus julistaa esitteissään, että heidän hallinnassaan on lähes kolmannes Suomesta (yli 12 miljoonaa hehtaaria), joista suurin osa sijaitsi Itä- ja Pohjois-Suomessa. Nyt Murhijärven 3600 hehtaarin kuusikkokorven hakkaaminen oli taloudellisesti välttämätöntä niin valtion kuin kunnankin taloudelle. Piiripäällikkö Antikaisen mukaan metsähallitus hoiti Kuivajärvellä lakisääteisiä tehtäviään ja oli velvollinen työllistämään paikallisia metsureita. Tammikuussa 1988 Maa- ja metsätalousministeriö torjui Murhijärven metsien suojelun vastatessaan eduskuntakyselyyn ja mm. ilmoitti, että hakkaamatta jättäminen veisi 10-12 metsurin työt vuosina 1990-1992; samaa toisti myös kunnanjohtaja lehtihaastattelussa (Kainuun Sanomat 4.2.1988). Todellisuudessa metsätyömiesten ammattikunta oli Suomussalmellakin jo katoamassa; seuraavassa haastattelussa kunnanjohtajakin joutui toteamaan, että pitäjän metsureilta työn vievät metsäkoneet (Kainuun Sanomat 28.9.1988).

Murhijärven seudullakin oli enää yksi moottorisahametsuri, joka luonnollisesti vastusti suojeluhankkeita ja vaikutti myös pitäjän kunnanvaltuustossa. Hänenkin olisi pitänyt tietää, että Murhijärven alueen läpi rakennettu tie, joka teon Helsingin Sanomiin kirjoittamani kirjoitus ja Eduskuntatalon mielenosoitus pysäyttivät, olisi tuonut paikalle metsäkoneet ja kokonaan uuden puunkorjuukulttuurin.

Humanisteille asia ei kuulu. Vaikka kansallisten tieteiden edustajat ja Suomussalmen luonnonsuojelijat olivat jo parin vuoden ajan puhuneet ja kirjoittaneet viimeisten vienalaiskylien säilyttämisestä ja kunta oli perustanut toimikunnankin pelastamaan Kuivajärven ja Hietajärven kylät, se ei herättänyt metsähallituksen paikallisissa edustajissa mitään kiinnostusta, päin vastoin Murhijärven hakkuita alettiin kiirehtiä. Paikallisessa lehdessä kerrottiin, että pitäjän metsähallituksen väki pelkäsi työnsä tulevaisuutta (Kaleva 23.3.-89). Mistään ei käynyt ilmi, antoivatko he ollenkaan arvoa vienalaisuuden muistolle. Parin toimittajan lehtikirjoituksista käy kyllä ilmi, että Suo-

mussalmen kunnanvaltuutetut suhtautuivat hyvin halveksivasti vienalaisuuteen ja pitivät Murhijärven suojeluhanketta ulkopuolisten puuttumisena kunnan asioihin.

Oman episodinsa muodosti metsähallituksen hallintojohtaja *Heikki Wendelinin* toimet. Hän lähetti eri tahoille kirjelmiä, jossa syytti Murhijärveä puolustaneita professoreita ja kaikkia muitakin Eduskuntatalon mielenosoitukseen osallistuneita virkamiehiä valtion verovarojen väärinkäytöstä. Sarmela oli saatettava syytteeseen.

Metsähallituksen pääjohtaja Piironen irtisanoutui Wendelinin kirjelmästä välittömästi ja lehdistön taholta hallintojohtaja sai osakseen ryöpytyksen, jollaista hän tuskin osasi odottaa. Joidenkin lehtien (esim. HS 28.22-88) kannanotoissa ihmeteltiin, että länsimaisessa demokratiassa joku virkamies yrittää kieltää muita valtion virkamiehiä ja valtion apua nauttivia tieteellisiä seuroja osallistumasta yhteiskunnalliseen toimintaan, ja monet pakinoitsijat tarttuivat pilkkaamaan hallintojohtajan ajatuksen juoksua. Ehkä Wendeliniä vähän ojennettiinkin, sillä hänestä tehtiin myöhemmin metsähallituksen luonnonsuojelu- ja luontomatkailuosaston johtaja.

Metsähallituksen pääjohtaja oli joutunut ristiriitaiseen asemaan. Satakunnan Kansassa (19.9.-88) hän kertoi haastattelijalle, ettei hän vastusta vienalaiskylien säilyttämistä; hänen vaimonsakin oli ortodoksi, Vienan karjalaista juurta ja runonlaulajien sukua. Syntymäpäivähaastattelussaan (HS 11.2.-88) hän ilmoittautui jopa luonnonsuojelijaksi. Se piti varmaan paikkansa, hän oli joutunut omassa organisaatiossaan ristiriitaiseen asemaan. Murhijärven hakkuut kuuluivat paikallisille metsäviranomaisille, jotka olivat tottuneet toimimaan suunnitelmien mukaan ja pelkäsivät jo oman työnsäkin puolesta kaikkia suojelutoimia.

Paikalliset metsäpäälliköt olivat joka hetki valmiita aloittamaan hakkuut ja aloittivat omavaltaisesti metsäautotien rakentamisen. Käydessäni Hietajärvellä tapaamassa Jussi Huovisen perhettä kävin katsomassa tientekoa, se oli viimeinen pisara, joka sai minut kirjoittamaan Helsingin Sanomien kirjoituksen. Jos tie olisi saatu rakennetuksi, Murhijärven suojelultakin olisi pudonnut pohja. Pääjohtaja vaati kaiken aikaa neuvotteluja ja ympäristöministeriön kansliapäällikkö Lauri Tarasti tarttuikin asiaan kutsumalla koolle suuren neuvottelukokouksen.

Virkavallan murros. Murhijärvi oli yksi metsiensuojelun käännekohta. Samaan aikaa oli Rautavaaralla käynnissä yhteenotto Talaskankaasta luonnonsuojelijoiden ja metsähallituksen välillä ja hiukan myöhemmin mm. kiista Kessistä eli Vätsärin erämaasta Inarinjärven takana. Olin *Pekka Kontialan* kanssa kulkenut patikkaretkellä Kessin halki Nellimistä Sevettijärvelle ja laadin suojelijoiden tueksi parin professorin kannanoton, mutten muista, mihinkä olen sen toimittanut. Jotain tekemistä minulla Kessissäkin oli.

Luonnonsuojelijoiden avuksi tulivat metsäkoneet, puun korjuu muuttui kokonaan ja korkeakoulutetuilta metsänhoitajilta katosi perinteinen työ. Heidän oli luotava itselleen uusia tehtäviä. Tällöin mukaan tuli luontomatkailu, metsähallituksen suojelualueiden hyödyntäminen. Metsissä alettiin nähdä muutakin arvoa kuin puutavara. Pari vuosikymmentä myöhemmin Murhijärven suojelua vastustanut piirikuntapäällikkökin vaati jo julkisuudessa, että metsähallituksen on perustettava lisää virkistysalueita.

Murhijärvellä on nyt jo uusia näkymiä edessään. Kävi vienalaiskylien kuinka hyvänsä, Murhijärven erämaa on nyt suojeltu luontokohde *Murhisalo*, joka vetää yhä kasvavaa luontoihmisten joukkoa vaeltamaan jonnekin kaukaiseen menneisyyteen, erä-kaskikulttuurin aikaan, kalasaunojen maisemaan, missä kevään kausipyynnissä oltaessa vanhamittaisia eeppisiä runoja, muinaisten kaukopyytäjien matkalauluja viimeksi elävinä laulettiin.

Seuraavassa on joitakin leikkeitä paikallisista lehdistä. Kainuun lehdissä seurattiin tarkoin, mitä Murhijärven suojeluasiassa kulloinkin tapahtui, suuren huomion sai mm. pääjohtaja Piirosen vierailu Suomussalmella. Lehtien suhtautuminen Murhijärven erämaan suojeluun oli periaatteessa myönteinen, vaikka vastustajillekin annettiin puheenvuoro.

Suojelu alkaa hiertää

Heikki Vendelin, metsähallitus: laillis
Matti Sarmela, Helsingin yliopisto: vi

Metsähallituksen hallintojohtaja on toimittanut viranomaisille selvityspyynnön, joka liittyy Talaskankaan suojeluun. Selvityspyynnössä epäillään Talaskankaan hakkuita vastustaneita luonnonsuojelijoita ja Helsingin yliopiston professoreita laillisen virkavallan ohittamisesta ja muista laittomuuksista.

Kulttuuriantropologi, Helsingin yliopiston professori **Matti Sarmela** on kirjelmän kanssa tyystin toista mieltä: hän olisi mielestään jopa lyönyt laimin virkavelvollisuuksiaan, ellei olisi ottanut kantaa Murhijärven tapahtumiin.

Metsähallitus on sanoutunut irti hallintojohtaja **Heikki Vendelinin** kirjelmästä. Pääjohtaja **Jaakko Piironen** korostaa Vendelinin esiintyvän yksityishenkilönä.

Eduskuntaryhmille, ympäristöministeriölle, Helsingin yliopistolle ja valtiontarkastuslaitokselle jätetyssä kirjelmässä vaaditaan tutkimaan, onko mm. Luonto-Liitto käyttänyt valtioapurahojaan vääriin tarkoituksiin.

Närkästyneen Luonto-Liiton mielestä metsähallituksen kirjelmä sotii perustuslaissa määrättyä mielipide- ja kokoontumisvapautta vastaan. Kun pääjohtaja Piironen sanoutui irti kirjelmästä, siirryttiin myös Luonto-Liitossa odottavalle kannalle, eikä pohdittua selvityspyyntöä oikeuskanslerille tehty ainakaan vielä torstaina.

Suomen Luonnonsuojeluliiton toimintapäällikön **Hannu Hakalan** mukaan ei demokraattisessa yhteiskunnassa ole tarkoitus, että valtionapua saavat kansalaisjärjestöt toimisivat ikäänkuin valtion virkamiehinä, vaan niiden rooli on kriittinen.

Ympäristöministeriössä ei kirjelmän vuoksi ryhdytä mihinkään toimenpiteisiin. Osastopäällikkö **Olli Ojalan** mukaan varoja annetaan luonnonsuojelua koskevaan tiedotus- ja valistustoimintaan, ja tiedotuksen sisältö on liiton oma asia. Varojenkäyttö tarkastetaan normaalisti.

"Kuinka kauan sallitaan hyökätä?"

Vaikka Vendelin on toiminut omissa nimissään, kirjelmä on silti ilmiönä huomionarvoinen. Sen äänenpainot muistuttavat hyvin paljon pääministeri **Harri Holkerin** äskettäistä puhetta, jossa hän syytti ulkopolitiikkaan puuttuvia yhden asian liikkeitä demokratian sivuuttamisesta.

"Kansallisen edun määrittelee viime kädessä eduskunta", sanoi Holkeri. Myös Vendelin vetoaa siihen, että metsähallitus toteuttaa eduskunnan ja sitä kautta kansan tahtoa. Hän esittää ympäristöministeriölle ja Helsingin yliopistolle selvitettäväksi ja toimenpiteitä varten valtiontalouden tarkastusvirastolle kolme kohtaa, joissa kaikissa vedotaan laillisuuteen:

"Kuinka kauan sallitaan veromarkoilla ylläpidettävien ns. asiantuntijoina esiintyvien luonnonsuojelujärjestöjen edustajien ja Helsingin yliopiston virkamiesten hyökkäävän Suomen metsätaloutta ja rahoittajaansa vastaan tilanteessa, jossa valtion organisaation toiminta perustuu lakiin ja budjettiin ja jossa metsätalous on saanut kiitosta toiminnastaan sekä kotimaisilta että kansainvälisiltä metsäalan asiantuntijoilta?"

"Onko valtionapuvaroja tai Helsingin yliopiston varoja käytetty matkakustannuksiin, häirintäleirien ylläpitoon, tiedotus-, monistus- yms. mielenosoitusmenoihin toiminnassa, jolla on häiritty laillista viranomaistehtävää?"

"Maksaako Helsingin yliopisto veromarkoista palkkaa yliopiston professoreille ja opettajille virkaajan käytöstä omaan tutkimusalaansa kuulumattomasta matkustus- ja tiedotustoiminnasta ja mielenosoituksissa seisomisesta metsähallituksen ja eduskunnan portailla eduskunnan määrittelemää ja vahvistamaa toimintaa vastaan?"

Vendelin pääsee, ehkä tietämättään, demokratian perimmäisten kysymysten äärelle: kun hän kysyy, kuinka kauan hakkuiden vastustajien sallitaan toimia, on looginen johtopäätös se, ettei valtio saisi sallia valtion laitoksen toimia arvosteltavan – ei ainakaan, jos kyseinen arvostelija saa penninkään rahaa valtiolta.

Vendelin on hermostunut myös siitä, että luonnonsuojelujärjestöt syyttävät yhä metsähallitusta vanhoista metsänhoitovirheistä, varsinkin ns. Osaran aukoista. "Keskustelulle Osaran aukoista tulisi kaikilla tahoilla panna piste. On muistettava, että Osaran aukot ovat syntyneet Suomen kansan yksimielisellä tahdolla eduskunnassa valtion budjetin tulostavoitteen kautta", hän kirjoittaa.

"Nyt asiasta syyttävät metsähallitusta henkilöt, jotka ovat syntyneet näiden hakkuiden jälkeen ja joiden tämänpäivän hyvinvointi perustuu pitkälti tuolloisiin valtiovallan toimenpiteisiin", sanoo Vendelin.

"Metsähallitus Koijärven tiellä"

Talaskankaalla aktiivisti toiminut Helsingin yliopiston eläintieteen laitoksen tuntiopettaja **Veli-Risto Cajander** on julkisuudessa vakuuttanut toiminnan tapahtuvan omalla ajalla ja omasta pussista. Hän sanoo tapahtumiin puuttumisen olevan biologin vastuuseen ja velvollisuuteen kuuluvaa.

Myös Murhijärvellä ovat yliopistoihmiset näkyvästi asettuneet vastustamaan metsähallituksen hakkuusuunnitelmia. Kansankulttuurin tutkija professori Matti Sarmela on esiintynyt asiassa tieteellisten seurojen edustajana pyrkimyksenä karjalaisen kulttuurin suojelu.

"Löisin laimin virkani, jos en puuttuisi tällaiseen tilanteeseen", Sarmela sanoo. Professorin tulee edistää kaikkia niitä asioita, jotka

tunteita

uuden häirintää
rkavelvollisuuden täyttöä

kuuluvat opetusalaan ja näin ollen esimerkiksi biologin voi katsoa toimivan luonnon asialla tehtäviensä ja jopa eettisen velvollisuutensa mukaan.

Hän pitää metsähallituksen reaktioita jo surkuhupaisina.

Sarmelan määritelmän mukaan metsähallitus on Koijärven tiellä. Siellä maatalouskoneisto toiminnallaan menetti uskottavuutensa, nyt alkaa olla metsähallituksen vuoro.

"Metsähallitus haluaa välttämättä yhteentörmäykseen niiden ryhmien kanssa, jotka ovat vielä kiinnostuneita maa- ja metsätaloudesta", Sarmela ihmettelee. Hän viittaa siihen, että Suomi on "liittymässä Euroopan Yhdysvaltoihin" ja kohta ruokakin tuodaan ulkomailta; yhä harvempia ihmisiä ylipäänsä kiinnostaa, mitä maaseudulla tapahtuu. "Maa- ja metsätaloudella ei kuitenkaan ole muuta tukea kuin ne ryhmät, jotka siitä vielä ovat kiinnostuneita."

"Suunnitelmat eivät voi olla pyhiä"

Sarmelalla on joukko huomautuksia niihin perusteluihin, joilla metsähallituksesta on vastustettu vastustamista.

Hänen mukaansa kansalaisilla on yksilöinä velvollisuus nousta, riippumatta siitä mikä heidän asemansa on. Sitäpaitsi, valtion virkamies elää valtion rahoilla myös vapaa-aikanaan.

Mitä laillisuuteen tulee – väärä suunnitelmia on voitava muuttaa, suunnitelmat eivät voi olla pyhiä. "Teknokoneistot hallitsevat kohta kaikkea", Sarmela ihmettelee. Hän nostaa kyseenalaiseksi sen, toimivatko kansan valtuuttamina esiintyvät laitokset nyt todella koko kansan hyväksi, myös tulevaisuuden hyväksi.

Sarmelan mukaan yliopiston byrokratiassa ei ole mahdollista laskuttaa esimerkiksi Murhijärven-matkaa yliopistolta. Hän on kylläkin kerran käynyt siellä valtion eli veronmaksajien rahoilla – television viemänä.

"Eduskunnalle väärää tietoa?"

Selvityksistä puhuttaessa Sarmela tahtoisi mieluummin selvitettäväksi, onko eduskunnalle annettu Murhijärvi-asiassa väärää tietoa.

Kun maa- ja metsätalousministeri **Toivo T. Pohjala** vastasi eduskuntakyselyyn 30.12. 1987, hän sanoi, ettei toimenpiteisiin ole syytä ryhtyä, koska työt alueella alkavat aikaisintaan 1992, ja sinä aikana työryhmä ehtii käsitellä ehdotuksen Murhijärven sisällyttämisestä Ystävyyden puistoon. Kuitenkin työt aloitettiin kesällä mitään kyselemättä.

"Kuvittelin, ettei minun pitäisi enää näihin asioihin puuttua. Mutta aina löytyy joku virassa ylöspäin pyrkivä hallintopäällikkö", Sarmela sanoo.

"Jos ruvetaan kollegoja jahtaamaan, alkaa tukea löytymään yliopistosta. Ei voi antaa perusoikeuksia pois. Täytyy olla mahdollisuus vaikuttaa koneistoihin, metsähallitukseenkin, ettei tarvitse pelätä virkaansa ja henkeään. Uskomatonta, jos niin on asia."

MARKKU HEIKKILÄ

Helsingin Sanomat 28.22.1988 (?).

LAUANTAINA 16. TAMMIKUUTA 1988 ILTA-SANOMAT Tänään 7

Vetoomuuksilla ei vaikutusta metsähallitukseen

Suomussalmen erämaiden hakkuut toteutetaan

Metsähallituksen pääjohtajan Jaakko Piirosen kanta Suomussalmen Murhijärven erämaan hakkuuseen ja metsäautoteiden rakentamiseen on selkeä: töitä jatketaan.

Saman vastauksen Piironen antaa myös Vihreän Elämänsuojelun Liitolle, joka haastoi hänet selvittämään Murhijärven kalevalaisen eräma-alueen kohtaloa.

Muutama päivä sitten Vihreän Elämänsuojelun Liitto toimitti metsähallituksen pääjohtajalle Jaakko Piiroselle haasteen, jossa häneltä vaaditaan selitystä Murhijärven erämaan ja kalevalaisen eräkulttuurin muistomerkin tuhoamisesta.

Samanlaisen haasteen saivat myös Suomussalmen aluemetsänhoitaja **Olli Ukkola** ja Suomussalmen kunnanjohtaja **Alvar Saukko**.

Haasteessa muistutetaan, että Suomussalmen Murhijärven kylän asukkaat ovat yksimielisesti hakkuita ja metsäautoteiden rakentamista vastaan.

Kyläläiset ovat pahoitelleet, että metsähallitus on raiskaamassa viimeisiä kalevalaisia laulumaita. Samalla he ovat pahoitelleet, että Suomussalmen kunnanhallitus puoltaa hakkuita.

Pääjohtaja Piirosen mukaan metsähallitus ei voi keskeyttää töitä Murhijärvellä.

— Etenemme suunnitelmien mukaan. Suomussalmen hoitoalueella on nyt töiden vuoro. Se kuuluu tehtäviimme.

Murhijärven erämaa Suomussalmella on suojelijoiden mukaan Suomen viimeinen vienankarjalainen alue, kalevalaisen lauluperinteen kotiseutu.

Piirosen mukaan töiden keskeyttäminen ei ole kiinni metsähallituksesta, sillä se saa ohjeet ylemmiltään: valtioneuvostolta ja eduskunnalta. Tässä suhteessa Piironen ihmettelee myös Vihreän Elämänsuojelun Liiton haastetta. Sen osoite on hänen mukaansa väärä.

Piironen pahoittelee, etteivät valtioneuvoston päätökset suojeltavista alueista tunnu enää riittävän. Hänen mielestään Murhijärvi on noussut esille Kessin keskustelun virittämänä.

— Nyt tuntuu siltä, että suojelualueita kehitellään yksi toisensa jälkeen ja niistä tehdään maailman tärkeimpiä asioita.

Surullinen hakkuuvalta

Yksi haasteen allekirjoittajista, Vihreän Elämänsuojelun Liiton johtokunnan jäsen, apulaisprofessori **Matti Sarmela** ihmettee Piirosen käsityksiä.

— On se surullista, että hänellä on hakkuuvalta, mutta ei sananvaltaa.

— Jospa pääjohtaja esittäisi joskus ongelmiakin, eikä itsepintaisesti pitäisi kiinni hakkuuoikeuksista.

Sarmelan mukaan Piironen voisi esittää alueen rauhoittamista.

Sarmela korostaa Murhijärven alueen erikoisluonnetta. Metsäautoteiden rakentamisen ja hakkuiden takia vaarassa on Suomen ainoa vienankarjalainen kulttuurimaisema, jossa on aikoinaan elänyt kalevalainen lauluperinne.

— Kai oletetaan, että alueelta pitäisi löytyä kalevalaisia pyramideja ennen kuin jotakin tapahtuisi. Itse asiassa kalevalaisuutta ovat eräsaunat, pienet viljelykset, korpi ja sukukylät.

Murhijärvi ministeriöiden pohdittavaksi

Suomussalmi (AE)
MURHIJÄRVEN erämaa-alueen sekä Hietajärven ja Kuivajärven vienankarjalaisten kylien tulevaisuutta ryhdytään pohtimaan eri viranomaisten yhteisneuvottelussa.

Hallitussihteeri **Hannu Karjalainen** ympäristöministeriöstä arvelee, että neuvottelut aloitetaan ensi viikolla. Karjalaisen mukaan niihin osallistuvat opetus-, ympäristö- sekä maa- ja metsätalousministeriön edustajat. Myös Suomussalmen kunnalla on neuvonpidossa edustus.

Neuvottelujen virallisuudesta tai epävirallisuudesta Karjalainen ei osaa kertoa tässä vaiheessa vielä mitään. "Asiaan liittyvät sekä metsäasiat että kylien säilyttäminen", Karjalainen toteaa.

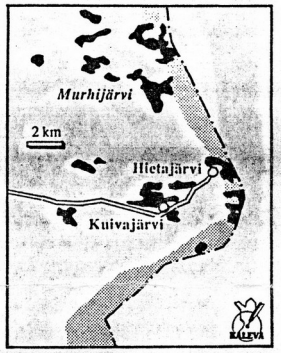

MURHIJÄRVEN erämaa-alue sijaitsee aivan itärajan tuntumassa.

Tietyöt alkoivat tällä viikolla

Kainuun vienankarjalaisten kylien tuntumassa on rajan pinnassa Murhijärven erämaa-alue, jota metsähallitus on kaavaillut hakattavaksi. Kesällä on alueella leimattu noin sadan hehtaarin alue ja tällä viikolla on aloitettu metsäautotien linjalla raivaustyöt.

Karjalaisen mukaan tästä alueesta on sovittu eri viranomaisten kesken.

Raivauksista tiedustelleille kyläläisille metsähallitus on vielä tällä viikolla kertonut, että työt aloitettaisiin vasta kuukauden kuluttua.

Murhijärven alueen hakkuita vastustava **Jussi Huovinen** on sitä mieltä, että tienteon jatkaminen on väärin: "Jos tie tehdään, niin silloin se on mennyttä. Täällä kyläläiset haluavat, että sirpale tätä maisemaa säästetään."

Huovinen ei myöskään hyväksy menettelyä, jolla kyläisten edustaja on valittu metsähallituksen ja kunnan kanssa käytyihin neuvoteluihin: "Enemmistön mielipide on syrjäytetty eikä kyläläisiä ole kuultu."

Myös Kajaanin kaupunginmuseon johtaja **Heikki Rytkölä** kantaa huolta Murhijärven alueesta ja talvella alkaviksi suunniteltujen hakkuitten valmistelun aloittamisesta:

"Ämmänsaaressa näyttää olevan niin kiire, että ei malteta odottaa. Mielekästä olisi nyt selvittää asiat eri hallinnonalojen kesken työryhmässä. Toivon, että kiireellä tätä asiaa ei pilattaisi. Sitä on vaikea enää myöhemmin korjata."

Rytkölän mukaan tielinjaa on nyt jatkettu 300 metriä ja se kulkee muun muassa tärkeän soidinpaikan läheisyydessä. "Kovin pehmeä tuo paljon mainostettu metsähallituksen uusi linja ei näytä olevan. Murhijärven salot tarvitsevat erityiskohtelun", Rytkölä sanoo.

"Vanha roomalainen hallintomenettely kantaa katkeraa hedelmää. Tämä kertoo olennaisimman asian siitä, kuinka tämän alueen asioita on tähän mennessä hoidettu", Rytkölä toteaa.

Kaleva 2.9.1988.

KAINUUN SANOMAT
4.2.1988

Ministeriö penseänä Murhijärven suojelulle

Maa- ja metsätalousministeriö ei aio tässä vaiheessa ryhtyä toimenpiteisiin Murhijärven metsien hakkuita koskevan suunnittelun pysäyttämiseksi. Ministeriö pitää tarpeellisena, että metsähallitus selvittää metsien käyttöön liittyviä menettelytapoja ja muita toimintatapoja, ennen muuta Suomussalmen kunnan ja paikallisen väestön kanssa.

Näin vastaa maa- ja metsätalousministeri Toivo T. Pohjala (kok.) kansanedustaja Erkki Pulliaisen (vihr.) eduskuntakyselyyn Murhijärven selkosen suojelusta.

Kyselyssään kansanedustaja Pullianen toteaa mm. vienalaiskylien väestön vastustavan yksimielisesti metsäautotien rakentamista ja metsänhakkuita.

"Väestö haluaa olla tämän erämaakulttuurikokonaisuuden säilyttämisessä mukana ja toivoo, että Suomen valtaväestö lähtisi heitä tukemaan tässä asiassa. Välittömästi tarvittaisiin toimenpidekieltoa tietyömaalla ja metsähallitukselle määräystä, että hakkuisiin ei tässä vaiheessa ryhdytä. Samalla voitaisiin asettaa eri tahoista koostuva työryhmä (myös museovirasto, MEK ja Kainuun seutukaavaliitto mukana) tutkimaan suojeluhanketta perusteellisesti ja tekemään pysyväisluonteiseen ratkaisuun tähtääviä toimenpideehdotuksia", esittää Pulliainen kyselyssään.

Ministeri Pohjala toteaa vastauksessaan mm., että Murhijärven selkonen käsittää noin 3 000 hehtaarin alueen, jota varten metsähallitus on suunnitellut runkotien rakentamista. Tiesuunnitelmasta on toteutettu 3,5 kilometrin mittainen vajoelle. Pohjoisesta päin on Murhijärvelle suunniteltu rakennettavaksi tieosuus välille Alanne-Murhijärvi 1980-luvun loppuun mennessä. Näiden teiden väliin jääpä 5,5 kilometrin mittainen tieosuus on aiottu rakentaa 1990-luvulla.

"Alueen metsien hakkuu on ajoitettu vuosille 1990-1996. Alueella tulisi olemaan 6-7 leimikkoa. Alustavien arvioiden mukaan hakkuilla on suunniteltu korjattavaksi puuta 120 000 kuutiota, mikä on lähes puolet alueella nykyisin kasvavasta puustosta. Hakkuut ja niitä seuraavat metsänhoitotyöt työllistäisivät 10-12 metsätyöntekijää vuosina 1990-1996".

"Kun Kuivajärven kylässä asuu tällä hetkellä pääasiassa iäkästä väestöä noin 20 henkilöä, edellyttää sikäläisten vienankarjalaiskylien elinvoimaisuuden säilyttäminen aivan toisenlaisia toimenpiteitä kuin alueen metsien metsätaloudellisesta käytöstä pidättäytymistä. Ilmeisesti metsien jättämisellä hakkuutoiminnan ulkopuolelle ei voida mainittavasti vaikuttaa Kuivajärven ja Hietajärven kylien elinvoimaisuuteen. Sen sijaan alueen metsätaloudellisella käytöllä on merkitystä lähikylissä asuvien metsätyöntekijöiden työllisyyden ylläpitämisessä", toteaa ministeri Pohjala.

Murhijärvi Ystävyydenpuistoon?

Kansanedustaja Pulliainen kertoo saaneensa tammikuun lopulla ympäristöministeriöstä tiedon, jonka mukaan Murhijärven alue on sisällytetty ystävyyspuistotyöryhmän toimek-

Kainuun Sanomat 4.2.1988.

MURHIJÄRVIKOKOUKSET

Vastassa virkamieskunta. Ministeriöt olivat Murhijärven erämaan säilyttämisestä eri mieltä. Opetusministeriössä korkeakouluneuvos *Hannes Jumppanen* oli ollut mukana vienalaiskylien elvyttämis- ja suojeluhankkeissa pitkään ja alkukeväästä 1988 kansliapäällikkö *Antero Numminen* esitti eri ministeriöille Murhijärven alueen suojelua. Maa- ja metsätalousministeriö ei kannattanut ehdotusta, ja samoin kuin eduskuntakyselyyn antamassaan vastauksessa, se vetosi metsurien työllistymiseen ja siihen, että metsähallituksen suunnitelmissa hakkuut oli jo tarkoitettu toteutettaviksi "pehmeillä menetelmillä". Lopulta ympäristöministeriö järjesti kansliapäällikkö Laurin Tarastin johdolla 20.10.1988 kokouksen, jossa Murhijärven suojelukiista oli tarkoitus ratkaista. Kun suojelusta ei päästy sopuun, ympäristöministeriö järjesti 14.2. 1991 toisen kokouksen; siinäkään ei metsähallitus saanut suunnitelmiaan hyväksytyksi. Murhijärven ympäristöä ei enää voitu hakata.

Kokouksiin ympäristöministeriön kansliapäällikkö oli kutsunut virallisia tahoja: metsäviranomaisia, Suomussalmen kunnan ja Kuivajärven kylän edustajat, mutta myös ulkopuolisia, kuten luonnonsuojelijoita; tieteellisiä seuroja edustivat Pertti Virtaranta ja minä. Kansliapäälliköllä oli ensimmäisen kokouksen loppulausuntokin valmiina, se myötäili metsähallituksen kantaa. Heti aluksi piirikuntapäällikkö Antikainen ilmoitti, ettei kylien elvytys eikä kulttuuri kuulunut metsähallitukselle ja oli sitä mieltä, että vain Losonsuo oli suojelun arvoinen. Samaa mieltä oli metsähallituksen pääjohtaja. Me ulkopuoliset saimme sentään jonkinlainen särön Tarastin ennakkopäätöksiin niin, että virkamiehet halusivat pitää neuvottelutauon ennen päätöksen julistamista. Molemmissa kokouksissa oli mielestäni sama vastarintama: Jussi Huovinen, Hannes Jumppanen, Esko Joutsamo, Leo Karttimo, Heikki Rytkölä, Pertti Virtaranta ja minä. Me vaadimme koko Murhisalon ja siihen liitetyn Losonsuon totaalista suojelua.

Ensimmäisen kokouksen loppulausumassa Murhijärven suojelusta ei puhuta mitään, vain järven rannat oli tarkoitus jättää hakkaamatta. Hakkuupäätöstä ei kuitenkaan syntynyt, vaan suojelukysymys haluttiin selvittää ja laatia tarkempi suunnitelma. Ensimmäisen kokouksen todellinen päätös oli se, että Murhijärven alueen luonnonsuojeluasia otetaan selvitettäväksi eikä mitään toimenpiteitä aloiteta ennen niiden valmistumista.

Toiseen kokoukseen metsäviranomaiset toivat jo selkeä ehdotuksen. Metsähallitus suostuisi perustamaan Murhijärven ympäristöön luonnonhoitometsän, jonka puisto-osan laajuus olisi 373 ha ja talousosan 177 ha; siinä voisi olla joku aarnialuekin. Mitä luonnonhoitometsä saattoi silloisissa oloissa tarkoittaa? Termiä ei enää käytetä. Luonnonsuojelijoiden mielestä se tarkoitti lähinnä sitä, että hakkuuaukeille jätettäisiin normaalia enemmän siemenpuita. Murhisalon noin 3600 ha alueesta vain murto-osa olisi jollain tavoin suojeltu, tai pikemminkin "pehmeästi" käsitelty.

Tieteellisten seurojen aineisto. Seuraavassa jaksossa julkaisen ympäristöministeriön tiedotteet sekä tieteellisten seurojen paperit, jotka valmistin ensimmäiseen kokoukseen. Niihin kuului laatimani tieteellisten seurojen muistio Murhijärven asemasta Suomen kansallisessa historiassa ja seurojen esitys siitä, mitä suojeltuun alueeseen tuli kuulua. Sen pohjalta valmistin puheen, jossa esittelin vienalaista erä-kaskikulttuuria ja sitä, mikä merkitys Murhijärven tyyppisillä soilla ja järvillä on ollut jo "kivikautisessa" erätaloudessa. Puhe on aina puhetta, erilaista kuin kirjoittamani teksti. Mutta luulisin, että puheesta kovan linjan puutavaramiehetkin saivat käsityksen, miksi Murhijärven ympäristön synkeät korvet ja suot olivat suomalaisen kansankulttuurin muistomerkki. Ja kun muuta ei ollut jäljellä, Murhijärven hakkaaminen olisi todella merkinnyt vienalaisuuden muiston hävittämistä, niin kuin Vihreän Elämänsuojelun Liiton kirjeessä metsähallituksen pääjohtajaa, Suomussalmen kunnanjohtajaa ja piiripäällikköä syytettiin. Kaikki he olivat läsnä.

Murhijärven merkitys oli selitetty monissa kulttuurintutkijain yleisökirjoituksissa ja vetoomuksissa, mutta tuntui siltä, etteivät metsäviranomaiset lukeneet niitä, vaan puhuivat jatkuvasti vienalaisen kulttuurin "pelastamisesta", ikään kuin pilkatakseen ulkopuolisia puuhastelijoita. Julki-

lausumien ja vetoomusten syvempi sisältö jäi yhdentekeväksi. Minulle tärkeintä oli, että metsäviranomaisten oli pakko kuunnella puheenvuoroni ja kulttuuriseurojen muistiokin jäi liitteenä kokouksen osanottajille.

Ensimmäinen Murhijärvikokous. Ympäristöministeriön julkaisemassa ensimmäisen kokouksen muistiossa ei puhuta Murhijärven suojelusta mitään, vain Murhijärven rannat oli tarkoitus jättää rauhaan ja uuden tien suuntaakin harkittaisiin. Näin oli tarkoitus antaa hakkuille yleinen hyväksyntä. Kokouksesta julkaistiin seuraava tiedote.

Murhijärven alueen käyttämisestä järjestettiin ympäristöministeriössä kansliapäällikkö Tarastin johdolla yhteiskokous 20.10.1988. Kokoukseen osallistuivat kyläläisten edustajat, Suomussalmen kunta, tieteelliset seurat, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö ja metsähallitus sekä ympäristöministeriö.

Kokouksessa keskusteltiin useista vaihtoehdoista. Sovittiin, että kaikissa vaihtoehdoissa

1) alueen järvien rannat jäävät hakkaamatta sekä
2) kylien ympäristö jätetään hakkaamatta.

Lisäksi sovittiin, että

3) tiesuunnitelman muuttamista harkitaan
4) hakkuualueen rajat käydään uudelleen läpi sekä
5) alueen luonnetta suojelutavoitteiden saavuttamiseksi selvitetään.

Opetusministeriö selvittää alueen kulttuuriarvojen säilyttämistä ja kylien elinkelpoisuuden turvaamista.

Uusi kokous järjestetään vuoden 1989 alkupuolella ympäristöministeriössä.

Kokouksesta monet sanomalehdet julkaisivat uutisen, yleensä niissä todettiin, että Murhijärven hakkuut ja tienteko pysäytetään. Voitto sekin oli suojelijoille. Joku tai epäilemättä Leo Karttimo on ottanut kokouksesta kuvia ja äänittänytkin puheenvuoroja.

Murhijärvelle "aselepo"

Metsätöitä ei enää tänä vuonna

4+2 ✓
Ylä-Kainuu
25.10.-88

Murhijärven alueen käyttämisestä järjestettiin ympäristöministeriössä kansliapäällikkö Lauri Tarastin johdolla torstaina yhteiskokous, jossa keskusteltiin useista vaihtoehdoista. Tämän vuoden puolella metsätöitä ei alueella tehdä.

Keskustelun pohjalta saatiin kirjatuksi ne asiat, joista kaikki osapuolet ovat yksimielisiä. Kokous olikin tarkoitettu antamaan pohjaa tuleville neuvotteluille, joissa on määrä selvittää kiistanalaisen alueen luonnetta suojelutavoitteiden saavuttamiseksi.

Lisäksi ympäristöministeriöön jätettiin esitys Kalevalapuiston perustamiseksi Murhijärven alueelle. Esityksen takana ovat Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kalevalaseura ja Suomen Antropologinen Seura.

Neuvottelussa sovittiin, että järvien rannat ja kylien ympäristö jätetään hakkaamatta. Lisäksi harkitaan tiesuunnitelman muuttamista ja hakkuualueen rajat käydään uudelleen läpi. Alueen luonnetta ryhdytään selvittämään suojelutavoitteiden saavuttamiseksi.

Opetusministeriö selvittää alueen kulttuuriarvojen säilyttämistä ja kylien elinkelpoisuuden turvaamista. Ympäristöinstituutti on jo laatinut alueen luonnosta selvityksen, joka on eri osapuolien käytettävissä.

Murhijärven alueella pidättäydytään toistaiseksi metsätöistä. Eri osapuolet saavat näin miettimisaikaa. Uusi kokous järjestetään vuoden 1989 alkupuolella ympäristöministeriössä.

Ympäristöministeriön järjestämässä kokouksessa olivat mukana kansliapäällikkö Lauri Tarasti, korkeakouluneuvos Hannes Jumppanen opetusministeriöstä, apulaisosastopäällikkö Hannu Vehviläinen maa- ja metsätalousministeriöstä, pääjohtaja Jaakko Piironen metsähallituksesta, luonnonsuojeluvalvoja Antti Haapanen ja hallitussihteeri Hannu Karjalainen ympäristöministeriöstä sekä professori Matti Saremla Helsingin yliopistosta.

Suomussalmelta olivat mukana kunnanjohtaja Alvar Saukko ja aluemetsänhoitaja Olli Ukkola sekä kyläläisten edustajina Jussi Huovinen, Heikki Karhunen ja Leo Karttimo.

Enemmän Murhijärvestä sivulla 8. -alm

Professori Matti Sarmela puhui Murhijärven suojelun puolesta. Jussi Huovinen (vas.) edusti kyläläisiä. Hän toivoo hartaasti, että kansallispuistohanke toteutuisi.

Kokouksesta otetussa kuvassa esittelen laatimaani tieteellisten seurojen kannanottoa. Kokousmuistion etukäteen tehneet virkamiehet saattoivat jo siitä päätellä, etteivät tutkijat tule luopumaan totaalisesta suojelusta. Vaikka kokouksessa ei muistiota noteerattukaan, se jäi liitteenä olemaan ja kulkeutui sanomalehtien toimituksiin.

Ympäristöministeriössä pidettiin toinen kokous 9.2.1989, jossa ei totaalisesta suojelusta vieläkään kyetty sopimaan, mutta Murhijärven ja Losonsuon alueet yhdistettiin ja kylien alue jäi rauhaan, kunnes opetusministeriö oli saanut kylien kulttuuriarvoja koskevat selvitykset tehdyksi. Metsähallituksen seuraavan pääjohtajan aikana 1992 alueesta muodostettiin luonnonsuojelualue.

Kokouksessa pitämäni puheenvuoro on äänitetty, se on puhuttua kieltä eikä kovin sujuvaakaan.

Murhijärvi-kokous 20.10.88
Professori Matti Sarmelan puheenvuoro.

Herra puheenjohtaja.
Nämä tieteelliset seurat, Suomalaisen kirjallisuuden seura,Kalevala-seura ja Suomen Antropologinen seura jättivät Kalevalan päivänä 25.2. vetoomuksen maa- ja metsätalousministerille Kalevalapuiston perustamiseksi.Tästä on annettu lehdistötiedotteita ja tässä lähetystössä oli mukana seurojen edustajat ja lisäksi mm. professori Pertti Virtaranta. Ja silloin me saimme sen käsityksen, että näitä tietöitä ei jatketa ja että tätä kysymystä ryhdytään selvittämään. Mutta mitään vastaustahan seurat eivät ole koskaan saaneet.Ja sen vuoksi ei myöskään ole ollut mitään mahdollisuutta esittää seurojen kantaa ja perusteita ennenkuin nyt tähän kokoukseen olen tuonut ja haluan täällä esittää tämän seurojen muistion Kalevalapuiston perustamisesta. Ja siinähän ovat nämä perusteet. Ehkä saan sitä esitellä hiukan myöhemmin.Tätä historiaa sen verran, että tällaisessa tapauksessahan seuroilla ei ole oikeastaan paljon toiminnan mahdollisuutta, sillä emmehän me voi virallisesti ryhtyä puhumaan asiasta, josta ei meillä mitään - ota mitään yhteyttä. ja kun nyt kävi ilmi, että siellä on tienteko jälleen aloitettu ei ole paljon muuta mahdollisuutta kuin, että yksityiset tutkijat ryhtyvät ottaamaa julkisuudessa tätä asiaa esille. Mitä nyt sitten tehdään? No tässä on kuitenkin minulla tällainen vastaus, jonka ministeri Pohjola on antanut eduskunnalle kansanedustaja Juhani J. Kortesalmen kyselyyn. Tässä vastauksessa käsitellään hiukan näitä Murhijärven metsiä. Mutta tästä käy selvästi ilmi, että (tästä loppukanetista - en rupea sitä teille nyt lukemaan) tähän selvittelytyöhön on käytettävissä riittävästi aikaa, kun hakkuita ei tulla aloittamaan ennen vuotta 1990. Kun ympäristöministeriö on asettanut työryhmän selvittämään vuoden 1988 loppuun mennessä ns. Ystävyyden puiston perustamista, tulee ennen hakkuutoiminnan aloittamista ratkaistuksi myös se, onko Murhijärven alueen sisällyttäminen Ystävyyden puistoon mahdollista tai eri näkökohdat huomioon ottaen tarkoituksen mukaista. Me seurat olemme sitten odottaneet - en tiedä olisiko meidän sitten pitänyt odottaa vuoteen 1990.

Muistion jakoa ja esittelyä.

Tässä ehdotuksessa siis todetaan tässä aluksi, ehkä luen tämän ensimmäisen sivun vähän tarkemmin. Nämä seuraat siis ehdottavat, että perustettaisiin kalevalaisen elämänmuodon muistomerkki, kalevala-puisto. Tämä nimitys nyt ei ole paras mahdollinen, mutta kun ei ole muutakaan keksitty. Nimihän on aina muutettavissa. Tämä on siis työnimi. Ja että tähän kuuluisi Murhijärven valtionmaasta erotettu kansallispuisto sekä Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylät, joiden ympäristö suojeltaisiin erillisen paikallisten asukkaiden hyväksymän kyläsuunnitelman mukaisesti ja vahvistettaisiin mahdollisesti osa asemakaavasta tai seutukaavasta -tässä vähän virhettä. Kalevalapuiston alueella Murhijärven erämaa edustaisi sellaista alkuperäistä karjalaista korpiluontoa ja kylämaisema vienalaisen eräviljelijän, kaskiviljelijän kulttuuriympäristöä. Siis kaksi tällaista osaa. Ja tällöin tähän kansallispuisto-osaan tulisi liittää kaikki nämä hakkuulta nyt säästyneet ja niin että se alkaisi suurinpiirtein sieltä Kivijärvestä. Minä nyt en tiedä missä on hakattu ja missä ei. Tämä rajakysymys on tietysti sitten asia erikseen. Minä nyt tästä tätä periaatepuolta korostan. Mutta siellähän on jo olemassa, niinkuin täällä on käynyt ilmi, soiden suojelualueita. Sinne on Suomussalmen metsähallintopiiri rakentanut luontopolun, jotka kaikki luontevasti voisivat kuulua tähän kansallispuiston korpipuoleen. Ja

tällä tavalla rajaamalla tai vetämällä raja sinne eteläiseen - nehän on jo hakattu eikä siellä ole mitään tällaista muuta merkitystä, mutta jos raja vedettäisiin sinne todella rajavyöhykkeelle ja rajalle asti niin siitä tulisi yhtenäinen kokonaisuus. Ja tämä kalevalapuisto -sitä on täällä siis perusteltu. Siellähän on olemassa nyt Kuivajärven ja Hietajärven sukukylät vielä jollakin tavalla jäljellä, mutta ennen kaikkea siellä olisi mahdollista saada tämä kyläympäristö ehkä tietyllä tavalla entistetyksi. Ja silloin tällainen kalevalapuisto muistuttaisi tulevia sukupolvia pohjoisen havumetsävyöhykkeen erä- ja kaskikulttuurin yhteisestä perinnöstä. Tämä kaskikulttuuri nyt ei ole erityisesti vienalaista vaan myös kainuulaista. Tämä muistomerkki olisi siis kunnianosoitus kansankulttuurille ja ennen kaikkea vienankarjalaiselle kansalle. Mutta samalla sille alkuperäiselle elämänmuodolle, joka säilytti erätalouden, sukukulttuurin ja vanhamittaisen kansanlaulun, siis tämän kalevalaisen runoperinteen. Talonpoikaisyhteiskuntahan ei enää sitä säilyttänyt, vaan tämä varhaisempi eräviljelijän, kaskiviljelijän yhteiskunta. Ja seurat ovat kyllä sitä mieltä, että Kalevalan kansallisen merkityksen vuoksi tämä on viimeinen mahdollinen kulttuurimuistomerkin alue niin pitäisi suojella ja rauhoittaa. Se on myös koko sanotaanko osa tällaista maailman kulttuuriperintöä siis suomalainen osuus jossakin tällaisessa suuremmassa kokonaisuudessa.
Tässä on esitelty sitä kalevalaista elämänmuotoa. Sehän siis juontaa rautakauden yhteisöistä. Ja näille yhteisöille oli nimenomaan ominaista sukukulttuuri, tietäjyys, loitsut, kalevalamittaiset loitsut ja tämä kalasaunoilla, kalapirteillä esitetty runous miesten sankariepiikka, josta Kalevala on koostettu. Ja sitä mukaan kun tämä vanha elämänmuoto - siis tällainen pyynti-, kaskikulttuurin elämänmuoto väistyi - niin myös kalevalaisuus hävisi, mutta se säilyi Vienassa. Viena oli viime vuosisadalla se Karjalan laulumaa, josta vanha perinne on saatu talteen pääasiassa. Ei enää länsi-Suomesta.
Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylät ovat jääneet väliin hyvin monissa asioissa, myöskin tässä kulttuuri- tai maisemasuojelun kehittämisessä, koska nämä kylät siis poltettiin sodan aikana. Rakennuskanta ei kiinnosta museovirastoa tai se ei voi siihen puoleen kiinnittää huomiota. Nämä rakennukset on samanlaisia kuin muuallakin Suomussalmella, mutta siellä on vielä myöskin ortodoksisen vienalaisuuden muistomerkkejä, kyläkalmistoja, tsasouna, joka on rakennettu uudestaan samalle paikalle samanlaisena kuin ennen sotia ja lisäksi sinne on niinkuin tiedetään rakennettu runonlaulaja Domna Huovisen muistoksi pirtti. Domnan pirtti, joka toimii paitsi kokoontumispaikkana myös retkeilymajana. Ja tuolla ympäristössä ovat vielä nämä eräviljelyn merkit näkyvissä. Kyläläiset muistavat vielä kaikki huuhdat ja paikannimet ja niityt ja apajat ja muut, niin että on kyllä hyvin siis ikäänkuin esiteltävissä, konstruoitavissa tämä muinaisen eräviljelijän elinpiiri. Se joka on kuitenkin tämän meidän kulttuurimme perusta.
Tässä sanotaan jotakin myös erämaasta, niinkuin myös tästä metsähallituksen selvityksestä käy ilmi. Puuston ikä on ehkä noin 150 vuotta. Ja tämä alue on ehkä jotain 3600 niin kuin näissä sanotaan, josta suurin osa kuitenkin on suota, suojeltuakin suota, järviä, niin että talousmetsää ilmeisesti on lehtitietojen mukaa noin 1000 hehtaaria. Nämä ovat siis lehdistä poimittuja tietoja, mutta siistä saadaan varmasti eksaktitkin tiedot käyttöön. Siellä on jonkin verran aikanaan ilmeisesti hakattu tervaksia, mutta se on ollut tuolla alueella hyvin pienimuotoista. Siellä on ollut joitakin kaskia, nämä huuhdat ja aho - ahothan kertovat aina kaskiviljelystä, aho on vanha kaskimetsä. Mutta se ydinalue on siellä kyllä todella säilyttänyt alkuperäisen korpiluonteensa. Se voi siis hyvällä syyllä edustaa pyynti-ihmisen elinympäristöä. Sehän on ollut aina tällaista suota ja järviä. Soilla ja järvillä oli - pyyntiajan ihminen eli, suot olivat hyvin tärkeitä

myöskin ravinnon kannalta ja siellä oli paljon riistaeläimiä. Nämä peurat, jotka ovat aina kuuluneet karjalaiseen metsästyskulttuuriin. Luonnonsuojelussahan usein etsitään sellaisia paikkoja, jotka ovat meidän mielestämme ulkonäöllisesti edustavia, erikoisia ja nyt olisi siis kysymys sellaisesta luonnonpaikasta, jossa sanotaanko tällainen muinaissuomalainen on mieluimmin elänyt. Siellä ovat jäljellä nämä kalapirtit kaikkiaan 4. Ne ovat siis alkuperäisiä sukujen kalapirttejä, kuuluvat tähän elinkeinojärjestelmään. Ne ovat todella ainoita Suomessa. On joitakin jossakin luonnonsuojelualueilla entistetty, mutta mitään muuta koko tästä vanhasta pyyntikulttuurijärjestelmästä ei Suomessa ole jäljellä. Ei näihin pidä suhtautua ihan yliolkaisesti. Täällä viitataan siihen, että tämä Murhijärven korpimaa voisi myöskin symbolisoida laajemminkin suomalaista pyyntikulttuuria. Kainuussahan esim. tämä karhukultti säilyi viimeisenä - se on oikeastaan koko Euroopan viimeisiä karhukultin säilymisalueita. Nämä karhunkallopetäjätkin vielä siellä olivat näkyvissä Paulaharjun kulkiessa näillä alueilla. Täällähän on meillä edustajana Karhunen, ilmeisesti Karjalan vanhaa sukua, jonka toteemina on ollut karhu. Niin että kyllä tällä korvella on kulttuuri- ja symboliarvoa laajemminkin. Näillä kylillä on oma kulttuurihistoriansa ja keruuhistoriansa. Vienahan oli jonkinlainen toivioretken kohde viime vuosisadalla kaikille suurille - kaikki Suomen kansalliset taiteilijat ovat siellä käyneet,tietysti runonkerääjät. Tässä on lueteltu joitakin tunnettuja runonkerääjiä. Siis tämä karelianismihan synnytti oikeastaan tämän kansallisen kulttuurimme tietyn kerrostuman ja meidän identiteettimme on etsittävissä kyllä Vienasta. Koko kalevalaisen perinteen elinvoima on sieltä.
Kalevalapuisto voisi myös olla osa jonkinlaista biosfäärialuetta, josta nyt on ollut puhetta. Ja tällaista biosfääripuiston perustamista koskevaa aineistoa, olen ollut siinä mukana. Siinähän tarkoitus perustaa sellaisia suojelualueita, joihin kuuluisi ytimenä jokin luonnonsuojelualue siis sellainen ikäänkuin koskematonta luontoa edustava ja lisäksi kulttuurialue - siis ihmisen elinalue. Tällainen puistohan tarjoaisi mahdollisuuksia tutkia ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta. Biosfääripuiston perustamisestahan on jo jonkinlaisia suunnitelmia olemassa. Läntinen biosfäärialue olisi Saaristomeren kansallispuisto, mutta itäisestä biosfääripuistosta ei ole vielä varmuutta. Minä tarjoaisin kyllä kulttuurintutkijana tätä Murhijärveä suosittelisin sitä ennen kuin Patvinsuota. Näin kulttuurintutkijana en oikein voi kuvitella mitä me siellä suolla tutkisimme.Mutta tämä nyt on sivuhyppäys. Joka tapauksessa näillä kylillä on siis - kylien perinnettä on aika runsaasti kerätty - on tiedossa, kyläsuunnitelman tekeminen on varsin helppoa. Täällä on myös lueteltu lähteitä. Siellä on myös Kainuun museo tehnyt tutkimustyötä, samoin seutukaavaliitto on pyrkinyt selvittelemään sitä miten nämä kylät saataisiin säilymään hengissä.
Yhteenvetona seurat toteavat ja pitävät tärkeänä sitä, että tähän todella säilyisi tämä alkuperäinen, koskematon metsä. Silloin se tarjoaisi kokonaisen toisen puolen tästä kulttuurimuistomerkist, mutta myös...

Kokous on myös äänitetty luonnonsuojelijoiden toimesta (?), sitä ei tosin saa tähän kirjoitukseen mahtumaan, mutta ehkä joku tutkija siihenkin joskus tarttuu.

Toinen Murhijärvikokous. Ympäristöministeriön järjestämä toinen kokous noudatti samaa kaavaa kuin ensimmäinen. Paikalle oli kutsuttu metsäalan virkamiesten ylivoimainen enemmistö ja kansliapäällikkö Tarasti toi kokoukselle valmiin esityksen, jonka viranomaiset voisivat hyväksyä. Kokouksesta laadittiin muistio, pöytäkirja ja julkisuuteen toimitettu tiedote, jossa julistettiin luonnonsuojelukysymys ratkaistuksi; Murhijärvestä muodostettaisiin laajennettu luonnonsuojelumetsä ja vienalaiskylien asian jätettiin opetusministeriölle. Minun mielestäni kokous ei päättänyt mitään, se vain keskusteli.

Kokouksen pöytäkirja:

KOKOUSMUISTIO
Murhijärven alueen käyttöä koskevasta toisesta kokouksesta
9.2.1989 ympäristöministeriössä

Osanottajat:

kansliapäällikkö Lauri Tarasti	ympäristöministeriö
toimistopäällikkö Riitta Rainio	--"--
toimistopäällikkö Antti Haapanen	--"--
vanhempi hallitussihteeri Hannu Karjalainen	--"--
suunnittelija Pekka Salminen	--"--
korkeakouluneuvos Hannes Jumppanen	opetusministeriö
apul.osastopäällikkö Hannu Vehviläinen	maa- ja mets.tal.min.
pääjohtaja Jaakko Piironen	metsähallitus
ylijohtaja Kaj Asplund	--"--
tiedotuspäällikkö Sirkka Nurmi	--"--
piirikuntapäällikkö Unto Antikainen	--"--
aluemetsänhoitaja Olli Ukkola	--"--
ymp.suoj.tarkastaja Eero Kaakinen	Oulun lääninhallitus
kunnanjohtaja Alvar Saukko	Suomussalmen kunta
professori Pertti Virtaranta	Helsingin yliopisto
professori Matti Sarmela	--"--
museonjohtaja Heikki Rytkölä	Kainuun museo
pääsihteeri Esko Joutsamo	Suomenl.suoj.liitto
Jussi Huovinen	Hietajärven kylä
Heikki Karhunen	Kuivajärven kylä
Leo Karttimo	--"--

1 § Lauri Tarasti toivotti läsnäolijat tervetulleiksi ja Pekka Salminen määrättiin pitämään kokouksesta muistiota.

2 § Tarasti totesi, että Murhijärven alueen käytöstä on käyty neuvotteluja viranomaisten kesken ja tehty muita selvityksiä. Eri viranomaisten suunnitelmien pääkohdat ovat seuraavat:

Tarasti esitteli ympäristöministeriön kannan alueen suojelutavoitteiden saavuttamiseksi (ks. liite 1, ministeriön tiedote). Tarkoitus on, että Lososuon-Saarijärven soidensuojelualuetta laajennetaan ja että metsähallitus perustaa luonnonhoitometsän muille Murhijärven lähialueille. Ympäristöministeriö on valmis myös tukemaan opetusministeriön toimia Hietajärven ja Kuivajärven kylien elvyttämisessä.

Antikainen esitteli metsähallituksen toimintasuunnitelmia Murhijärven alueella ja ilmoitti, että metsähallitus on valmis perustamaan alueelle luonnonhoitometsän. Lisäksi kylien lähistöllä valtion mailla otetaan metsänkäsittelyssä korostetusti huomioon maisemalliset tekijät ja polkujen suojelu

2

sekä turvemaita ei ojiteta.

Jumppanen kertoi, että opetusministeriön työryhmä selvittää alueen kulttuuriarvojen säilyttämistä ja kylien elinkelpoisuuden turvaamista (liite 2). Selvitys valmistuu helmikuun lopussa. Asian jatkokehittelyä varten on tarkoitus palkata projektisihteeri. Jumppanen korosti kylien kansallista ja kansainvälistä merkitystä vienankarjalaisen kulttuurin säilyttämisessä.

3 § Käydyn keskustelun pääkohdat:

Murhijärvelle länsipuolelle suunnitelluista teistä käytiin vilkas keskustelu. Metsähallituksen taholta todettiin, että tien keskeisin merkitys olisi eri metsätalousalueiden yhdistäjänä ja puun kuljetuksessa. Käytettyjen puheenvuorojen perusteella näytti siltä, että enemmistö vastusti teiden rakentamista sekä soidensuojelualueen läpi että Murhijärven länsipuolelle, koska teiden katsottiin tuhoavan alueen erämaaluonteen. Huovinen, Joutsamo, Jumppanen, Kaakinen, Karttimo, Rytkölä ja Sarmela ilmaisivat selvimmin teitä vastustavat kantansa. Saukko totesi, että Suomussalmen pohjois-eteläsuuntainen tiestö on paikoin vielä puutteellinen ja teitä tarvitaan myös kylien palveluiden parantamiseksi.

Virtaranta kertoi Kuivajärven ja Hietäjärven kylien kulttuurihistoriallisesta merkityksestä. Kylät ovat olleet tunnettuja ainakin viime vuosisadan puolivälistä lähtien. Monet tutkijat ja kansanperinteen kerääjät ovat vierailleet kylissä vuosikymmenien kuluessa. Julkaistua tietoa on myös runsaasti. Suomen itärajalla ei ole muita näihin verrattavia kyliä. On myös tärkeää, että Vartiuksen rajanylityspaikka johtaa suoraan Neuvostoliiton Karjalan runokyliin, kuten elävään Vuokkiniemen kylään. Tulevaisuudessa on mahdollisuus kehittää kulttuurimatkailua Suomen ja Neuvostoliiton välillä, jolloin Suomen karjalaiskylillä on suuri merkitys.

Karttimo selvitti tekemäänsä mielipidetiedustelua kyläläisten keskuudessa. Kyläläisten selvä enemmistö (15 henkilöä 21:stä) katsoi, että Murhijärven alue tulisi suojella kokonaan. Karhunen katsoi kuitenkin, että tiedustelu ei anna luotettavaa kuvaa asiasta, koska alueen suojelusta on esitetty useita eri suunnitelmia eivätkä kyläläiset hänen mukaansa tienneet mistä suunnitelmasta oli kyse.

Metsien käsittelystä ja mahdollisista kokonaan hakkuiden ulkopuolelle jätettävistä aarniosista keskusteltiin ja niiden merkitystä korostivat tutkijat sekä luonnonsuojelun edustajat.

Rytkölä kertoi Kainuun museon tutkimuksista. Nuoli-

3

ollut asuttu kylä 1830-luvulla. Kartan nimistö kertoo myös Murhijärven seudun historiasta. Kyläsuunnitelmaa varten on koottu aineistoa, mutta työtä haittaa työvoiman puute. Tarvitaan projektisihteeri ja myös muut yhteiskunnan toimet kylien säilyttämiseksi ovat tarpeellisia. Kalevalapuiston perustaminen Murhijärven alueelle olisi myös kannatettava ajatus.

4 § Tarastin ehdotuksesta viranomaisten edustajat pitivät neuvottelutauon.

5 § Tarasti luki neuvottelun tuloksena kokoukselle julkilausumaehdotuksen. Kokousjulkilausuma on pöytäkirjan liitteenä (liite 1). Neuvottelun ja tämän kokouksen tärkeimpinä tuloksina Tarasti piti luonnonhoitometsän laajentamisesitystä (liite 3, kartta suojeltavista alueista), aarniosatarpeiden selvittämistä sekä hoito- ja käyttösuunnitelman laatimista kaikille alueille samanaikaisesti. Tiekysymys tutkitaan erikseen uusien vaihtoehtojen löytämiseksi.

6 § Tarasti päätti kokouksen ja totesi, että asiaa on luonnonsuojelun kannalta selvitetty. Kulttuuripoliittiset toimet ovat nyt opetusministeriön vastuulla.

Vakuudeksi Pekka Salminen

Tiedoksi: kokouksen osanottajat

Tähän kokoukseen mennessä ympäristöministeriö oli kiirehtinyt syksyllä 1988 perustamaan Losonsuon-Saarijärven soidensuojelualueen, mutta oli muuten metsähallituksen puolella ja piti luonnonhoitometsää riittävänä. Kainuun lehdille kansliapäällikkö ehätti julistamaan, ettei Murhijärveä suojella.

Ympäristöministeriön tiedote kokouksen päätöksistä:

MURHIJÄRVEN ALUEEN KÄYTTÖÄ SELVITETTY

Murhijärven alueen käyttämisestä järjestettiin ympäristöministeriössä kansliapäällikkö Lauri Tarastin johdolla toinen yhteiskokous torstaina 9.2.1989. Kokoukseen osallistuivat kyläläisten edustajat, Suomussalmen kunta, tieteelliset seurat, Kainuun museo, Suomen Luonnonsuojeluliitto, Oulun lääninhallitus, opetusministeriö, maa- ja metsätalousministeriö ja metsähallitus sekä ympäristöministeriö.

Kokouksessa käytiin läpi se valmistelutyö, jota erityisesti viranomaistaholla oli suoritettu edellisessä 20.10.1988 pidetyssä kokouksessa esitettyjen mielipiteiden pohjalta.

Ympäristöministeriön taholta ilmoitettiin, että Murhijärven alueelle oli 1.12.1988 perustettu Lososuon-Saarijärven soidensuojelualue 1 100 ha. Ministeriö esittää, että Murhijärven ympäristö rauhoitetaan. Tämä tapahtuisi laajentamalla Lososuon-Saarijärven soidensuojelualue Murhijärven rantaan saakka Hoikanahon alueella (219 ha) sekä perustamalla luonnonhoitometsä muilta osin Murhijärven ympärille. Ministeriö on myös valmis ostamaan valtiolle Murhijärven rannalla olevat kaksi yksityistä metsäpalstaa. Kuivajärven ja Hietajärven alueilla ministeriö tukee opetusministeriön toimenpiteitä vienankarjalaisen kulttuurin säilyttämiseksi. Tämän vuoksi alueen pääasiassa yksityisomistuksessa olevien maiden lunastaminen suojelualueeksi ei ole mahdollista, luonnonsuojelualueella kun ei voi olla pysyvää asutusta.

Päätöstä luonnonhoitometsästä ei toisessa ympäristöministeriön kokouksessa tehty, puheenjohtaja Tarasti vain julkisti kokouksen julkilausuman ikään kuin osallistujat olisivat äänestäneet sen puolesta. Julkilausuman Tarasti ja Antikainen olivat tehneet jo etukäteen (Kansliapäällikkö Lauri Tarasti - piirikuntapäällikkö Unto Antikainen: Murhijärven alueen käyttöä selvitetty 9.2.1989). Metsähallituksen ja ministeriöitten virkamiehillä oli kokouksessa enemmistö, joten äänestys olisi ollut turhaa. Ainoa asia, josta kysyttiin mielipidettä, oli tienteko, ja kokouksen pöytäkirjasta näkyy, että sitä vastustivat selvimmin "Huovinen, Joutsamo, Jumppanen, Kaakinen, Karttimo, Rytkölä ja Sarmela" (3 §).

Molempien kokousten todellinen päätös oli se, että Murhisalon hakkuusuunnitelmia lykättäisiin eikä mitään toimenpiteitä aloitettu ennen vuotta 1992. Selvitykset siirrettiin nyt humanistien puolelle. Murhijärven alueesta oli tehty ja tehtiin edelleen selvityksiä. Kainuun museon johtaja Heikki Rytkölä oli ottanut Vienalaiskylät erikoiskohteeksi. Jo vuonna 1986 vienalaiskylien kaikki rakennukset oli kartoitettu ja mitattu, Rytkölä itse etsi Vienan tien arkeologisia muistoja. Olivatpa Oulun yliopiston kulttuuriantropologian laitoksen tutkijatkin ilmestyneet paikalle.

Vuonna 1989 ilmestyi opetusministeriön työryhmän laatima "Suomen vienankarjalaisten kylien työryhmän muistio" (puheenjohtaja Hannes Jumppanen, Opetusministeriön työryhmien muistioita 1989:6.), seuraavana vuonna Opintotoimikunnan keskusliiton "Kuivajärven-Hietajärven elvyttämisprojektin suunnitelma 1991", ja kuntakin teetätti selvityksen "Suomen vienankarjalaiset kylät (Kuivajärvi, Hietajärvi) ja Murhijärven alue 9.2.1989" ja vetosi metsähallitukseen, että

Murhisalon luonnonhoitometsää käsiteltäisiin hyvin varovasti ja sinne jätettäisiin riittävästi aarnialueita eikä tehtäisi teitä, jotta se jäisin mahdollisimman erämaiseksi (Kainuun Sanomat 10.8.1991).

Hakkuita kannattavien mielestä suoperäisessä Murhijärven korvessa ei ollut mitään luontoarvoja, mutta kun Kainuun Liitto teetätti selvityksen alueen luontoarvoista selvisi, että siellä oli harvinaisuuksia ja että Murhijärvi poikkesi kaikista muista luonnonsuojelualueista. Kun Murhijärvestä tehtiin lokakuussa 1988 mielipidekysely, selvisi että enemmistö suomussalmelaisista (76%) kannatti suojelua. Kulttuurin tutkijat ja selvitysten tekijät pitivät olennaisena, että Murhijärveen liitettäisiin koko vienalaiskylien valtionmetsä aina Losonsuon-Saarijärven soidensuojelualueeseen asti, ja että alue säilytettäisiin kokonaan luonnontilaisena.

Murhijärvi on esimerkki siitä, kuinka valtion koneistoissa vaikean asian käsittely etenee. Lehtikirjoituksissa ja muissa kannanotoissa eri tahot puolustavat jyrkästi tavoitteitaan. Valtion hallinnossa pidetään kokouksia, joissa ei kuitenkaan tehdä ihan lopullisia päätöksiä, vaan siirretään asia "tutkittavaksi". Murhijärvestäkin haluttiin lisää selvityksiä, sillä tavalla kiista rauhoitettiin eikä hakkuitakaan päästy aloittamaan; sinä aikana asiasta kypsyi yleinen mielipide. Toimenpiteet jäivät odottamaan, oikeastaan Murhijärvi jäi odottamaan niin kauan, että virkamiehet vaihtuivat. Uusi ympäristöministeri *Sirpa Pietikäinen* suhtautui asiaan ilmeisesti toisella tavalla ja teki matkankin Suomussalmelle, ja käytännössä Murhijärven erämaan rauhoitti hakkuilta metsähallituksen seuraava pääjohtaja *Pentti Takala* 1993.

LIITTEET

Seuraavassa on laatimani kulttuuriseurojen julkilausuma, joka jäi ensimmäisen kokouksen liitteeksi. Ehdotuksen tekemisestä minulla on säilynyt luonnoksia ja tekstinpätkiä, joita kaikkia ei ole lopulliseen versioon tullut. Lähteinä olen käyttänyt Virtarannan kirjoituksia Suomussalmen vienalaiskylistä, Rytkölän ja muiden tutkimuksia sekä vienalaiskylien kehittämisestä tehtyjä selvityksiä. Murhijärven luonnosta lähteinä on ollut vain Vilmin ja Karttimon kirjoitus Suomen Luonto -lehdessä. Kirjoituksen taustalla on kuitenkin tekeillä ollut Suomen perinneatlas, jonka kulttuuriekologinen tarkastelutapa näkyy tässäkin kirjoituksessa. Luonnonsuojelualueesta olen käyttänyt nimitystä *Kalevalapuisto*, vaikka se on huono, mutta en keksinyt muuta. Erämaa-alueen lopullinen nimi on *Murhisalo.*

Mukana on myös toinen taisteluaikojen liite. Olin 9.9.1988 laatinut lehdistölle vetoomuksen Murhijärven alueen rauhoittamiseksi ja sen allekirjoittivat monet tunnetut kulttuurihenkilöt, kaikki joilta ehdin nimikirjoituksen pyytää. Ehkä tämäkin julkilausuma osaltaan vaikutti siihen, että ympäristöministeriö tarttui asiaan ja järjesti Murhijärvikokouksen, vaikka sosialidemokraattisesta ympäristöministeristä ei koko aikana kuulunutkaan mitään.

X

EHDOTUS KALEVALAPUISTON PERUSTAMISEKSI

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kalevalaseura ja Suomen Antropologinen Seura ehdottavat yhdessä paikallisten kyläläisten kanssa, että Suomussalmen vienalaiskylien ympäristöstä tehtäisiin kalevalaisen elämänmuodon muistomerkki, Kalevalapuisto. Siihen kuuluisi Murhijärven valtionmaasta erotettu kansallispuisto sekä Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylät, joiden ympäristö suojeltaisiin erillisen, paikallisten asukkaiden hyväksymän kyläsuunnitelman mukaisesti ja vahvistettaisiin mahdollisesti osa-asemakaavalla. Kalevalapuiston alueella Murhijärven erämaa edustaisi alkuperäistä karjalaista korpiluontoa ja kylämaisema vienalaisen eräviljelijän kulttuuriympäristöä.

Murhijärven kansallispuistoon tulisi liittää hakkuilta säästynyt valtionmaa niin, että kansallispuisto alkaisi Kivijärvestä ja sulkisi lännessä sisäänsä Hoikanjärven ja Losolehdon, jossa ovat sijainneet kylien ansapolut, sekä Losonsuon ja Saarisuon jo rauhoitetut soidensuojelualueet, jonne Metsähallinnon Suomussalmen hoitopiiri on mm. rakentanut luontopolun. Kyliin johtavan maantien eteläpuolelta raja voisi kulkea esim. Tapionsuolle, jolloin mukaan tulisivat Nuolivaaralle johtava historiallinen Rykmentin tie sekä Ystävyyden kanava, ja Kalevalapuistosta muodostuisi yhtenäinen kokonaisuus. Suojelualueen sisältä olisi vaihdettava tai lunastettava kylien ulkopuolisille yksityisille luovutetut Autioniemen ja Miinanhuuhdan lisämaat, jotka ovat oleellinen osa Murhijärven kulttuurimaisemaa.

Kalevalapuisto

Kuivajärven ja Hietajärven vienankarjalaiset sukukylät ja Murhijärven erämaa kalapirtteineen edustavat vanhan kalevalaisen kansanrunon alkuperäistä elinympäristöä. Kalevalapuisto muistuttaisi tulevia sukupolvia pohjoisen havumetsävyöhykkeen erä- ja kaskikansojen yhteisestä perinnöstä. Muistomerkki olisi kunnianosoitus Vienan karjalaiselle kansalle ja sille alkuperäiselle elämänmuodolle, joka säilytti erätalouden, sukukulttuurin ja vanhamittaisen kansanlaulun.

Kalevalan kansainvälisen merkityksen vuoksi Suomen viimeiset kalevalaisen kansanrunon elinympäristöt kuuluvat niihin kohteisiin, jotka Suomen tulisi rauhoittaa jo maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelua koskevan YK:n yleissopimuksen perusteella.

Kalevalainen elämänmuoto

Suomen kansallinen ns. kalevalainen kulttuuriperintö juontaa kaski-eräkulttuurin ajoilta, joka vallitsi Suomenlahden rannikon kulttuuripiirissä rautakaudella, ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina. Kaskiviljely oli moninaistaloutta, johon kuuluivat mm. metsäsaunat ja kalapirtit. Elämänmuoto perustui kaskiviljelyn ja vähäisen karjanhoidon ohella intensiiviseen kalastukseen ja metsästykseen. Kaski-erätalouden perusrakenteita olivat suurperhe ja muut sukuinstituutiot, tietäjyys ja kalevalamittainen laulutapa.

Kalevalaepiikka on todennäköisesti ollut eränkävijäin runoutta, sitä esitettiin pitkillä venematkoilla, samoin kuin viikinkilaulujakin. Viimeksi kalevalaepiikka on elänyt Vienan kalapirteillä, kuten runonlaulajat itsekin ovat kertoneet. Kaskikauden tietäjäusko synnytti vanhamittaisen loitsurunouden, jota savo-karjalaiselta kulttuurialueelta on kerätty enemmän kuin mistään muualta maailmasta.

Muinaista sukuperinnettä olivat lauluhäät vanhamittaisine häärunoineen ja itkuvirsineen. Niitä ylläpitivät naiset, niin kuin sukuhautajaisia, vainajien muistajaisia ja muita kotipiirin riittejä. Se on ollut todellista kalevalaisuutta.

Talonpoikaisen agraarikulttuurin levitessä Länsi- ja Etelä-Suomeen kaski-eräkauden rakenteet säilyivät Savossa ja Karjalassa, etenkin Vienassa, josta kalevalamittainen perinne - myös Kalevalan ainekset - on pääosin saatu talteen. Vaikka Kuivajärven ja Hietajärven kylät tuhoutuivat sodan jaloissa, Murhijärven erämaa kalapirtteineen, kylien kulttuurimaisema, tsasouna ja Domnan pirtti ovat kokonaisuus, jollaista muualla Suomessa ei enää ole olemassa.

Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylät

Kuivajärvi ja Hietajärvi ovat kuuluneet Vienan Karjalaan, mutta rajankäynneissä jääneet Suomen puolelle. Vastapäätä rajan toisella puolella on sijainnut Kontokin Vuokinsalmen kylä ja samaan vesistöön kuuluu myös mm. tunnettu Vuokkiniemen runokylä. Kuivajärven ja Hietajärven ensimmäiset asukkaat ovat peräisin Tunkualta Vienan Karjalasta; aviositeet yhdistävät kyläläiset mm. Latvajärven ja muidenkin Vienan kylien runonlaulajasukuihin. Vaikka kylät kuuluvat Vienan reuna-alueeseen, ne ovat aitoja vienalaiskyliä, joissa ennen II maailmansotaa vallitsi sama elämänmuoto ja rakennustapa kuin rajan takana Sydän-Vienassa.

Sodan aikana suomalaiset polttivat kylän ja jälleenrakennuksen aikana asukkaat joutuivat noudattamaan maatilahallinnon yleisiä ohjeita. Myös kylien talonnimet on annettu länsisuomalaisen mallin mukaisesti. Alkuperäistä rakennuskantaa ei kylässä siis ole jäljellä. Kylän tsasouna on kuitenkin rakennettu uudestaan entiselle paikalleen ja ortodoksien uskonnon muistomerkkejä on nykyinen Kuivajärven Kalmosaari, paikallinen hautausmaa. Karjalaista rakennustapaa edustaa runonlaulaja Domna Huovisen muistoksi rakennettu Domnan pirtti (valmistui 1964), joka toimii kokoontumispaikkana ja kesäisin retkeilymajana.

Kuivajärven ja Hietajärven kyläympäristössä ovat vielä eräviljelyn jäljet näkyvissä. Kyläläisten kaskimaat ovat sijainneet lähivaaroilla ja kaskiviljelystä kertovaa paikannimistöä on merkitty runsaasti myös karttoihin. Tiedossa ovat myös vanhat asumusten jäänteet, luonnonniityt, kala-apajat ja metsästyspaikat. Niiden perusteella on mahdollista konstruoida kylien koko elinpiiri.

Murhijärven erämaa

Murhijärven valtionmaa on soiden ja järvien pilkkomaa korpimaata, jonka puuston ikä on n. 150 vuotta. Hakkaamaton alue käsittää kaikkiaan n. 3600 ha, josta talouskäyttöön soveltuvaa metsää olisi n. 1000 ha. Murhijärven korvessa on aikoinaan harjoitettu ehkä vähäistä tervanpolttoa, sieltä on kaadettu rakennus- ja muita tarvepuita ja joillakin vaaroilla on ollut pieniä kaskiahoja. Kokonaisuudessaan Murhijärven erämaa on kuitenkin ainoita säästyneitä korpimaita koko Kainuussa ja voi sellaisenaan edustaa savo-karjalaista korpea, alkuperäisluontoa.

Murhijärven erämaasta on mahdollista löytää eräviljelijän luonnonympäristön eri puolet. Murhijärven Saunasaaressa sijaitsevat kylän kolmen suvun kalapirtit, kaikkiaan alkuperäisiä kalapirttejä on jäljellä neljä. Pyyntiaikoina kalapirteillä ovat käyneet niin naiset kuin lapsetkin, ne ovat olleet osa runonlaulaja Domna Huovisen ja hänen kalakumppaninsa Moarie Karhusen elämää. Lähtemättömästi ovat vielä nykyiselle polvellekin jääneet mieleen kalamatkat Murhijärvelle, jossa naiset milloin lauloivat milloin itkivät omia tuntojaan, surujaan ja ilojaan.

Murhijärven soilta kyläläiset ovat keränneet marjansa ja yrttinsä, suoluonto on sekin ollut eräkauden ihmiselle elintärkeä. Suo- ja korpimaastossa ovat eläneet tärkeimmät riistaeläimet, metsälinnut, peurat ja karhut. Vienalaisen metsästäjän pääsaalis on ollut peura; karhuja on alueella vielä tänä päivänä, kuten luontokuvaaja Petri Karttimon valokuvat kertovat.

Murhijärven korpimaa voisi erikoisella tavalla symbolisoida koko suomalaista pyyntikulttuuria, Kainuun niin kuin Vienankin muinaisuutta ja metsästysperinteitä. Rituaalinen karhunmetsästys, karhukultti, peijaisineen ja riittilauluineen on viimeksi säilynyt juuri Kainuussa. Karhukultti kuuluu pohjoisten, paleoarktisten kansojen yhteiseen perintöön, jonka juuret ulottuvat uralilaiselle kaudelle. Nykyisin pidetään myös varmana, että karhu ja peura ovat olleet joidenkin pyyntikauden väestöryhmien toteemieläimiä, myyttisiä esi-isiä, jotka yhdistivät sukujen jäsenet niin toisiinsa kuin luontoonkin. Kalevalapuistossa Murhijärven koskematon korpi antaisi vielä tuleville sukupolvillekin kuvan siitä, mikä on ollut pyyntikauden ihmisen todellinen luonnonympäristö.

Kylien vienalainen perinne

Kalevalapuisto on tarkoitettu koko vienalaisuuden ja kalevalaisen elämänmuodon muistoksi, mutta Kuivajärven ja Hietajärven kylillä on ollut myös oma kansankulttuurin keruuhistoriansa.

Suomussalmen vienalaiskylissä D.E.D. Europaeus tapasi 1845 Toarie Huovisen, jolta muistiinmerkitty aineisto on vaikuttanut Kalevalan lopulliseen muotoutumiseen. Kylien perinteentaitajista tunnetuimpia ovat tietäjä Miina Huovinen, jonka asuinsija Autioniemi Murhijärven rannalla on nyt luovutettu ulkopuolisille lisämaaksi, sekä ennen muita runonlaulaja ja itkuvirsien esittäjä Domna Huovinen.

Kylien perinnettä ovat tallentaneet monet tunnetut runonkerääjät: D.E.D. Europaeuksen lisäksi mm. A.A. Borenius (1872), P.J. Hannikainen (1877), Joos. Mustakallio (1880), Heikki Meriläinen (1880-1882), Kusti Karjalainen ja I.K. Inha (1894), Iivo Marttinen (1893-1913), Petri Lesonen (v:een 1910), Sakari Jouhki (1896-1911), Rafael Engelberg (1909), Samuli Paulaharju (1915 ja 1916) ja Pertti Virtaranta.

Viime aikoina kylissä ovat suorittaneet tutkimuksia Kainuun maakuntamuseo ja seutukaavaliitto, kesällä 1988 myös Oulun yliopiston kulttuuriantropologian laitoksen opiskelijat ovat keränneet kyliä koskevaa tietoutta. Tutkimuksen kannalta Kalevalapuisto sopisi hyvin myös ns. biosfäärialueeksi, jossa eri tieteiden näkökulmasta voitaisiin tutkia ihmisen ja ympäristön välistä vuorovaikutusta. Alkuperäinen karjalainen korpi, eräkauden jäljet ja nykyinen maaseutu tehometsätalouksineen tarjoaisivat paljon enemmän monitieteisiä tutkimusaiheita kuin ne asutuksen ulkopuolelle jääneet luonnonsuojelukohteet, joita Itä-Suomessa on tarjolla.

Kalevalapuiston kansallinen merkitys

Vienasta Lönnrot keräsi pääosan Kalevalan aineksista. Jokaisen suomalaisen täytynee tietää, mikä on Kalevalan merkitys kansallisen kulttuurin symbolina. Siitä on ilmestynyt ainakin 130 käännöstä kaikissa maanosissa, kokonaisuudessaan Kalevala on julkaistu 35 kielellä. Vienan Karjala on ollut sen "Kalevalan laulumaa", joka on innoittanut suomalaisia taiteilijoita, kirjailijoita ja

säveltäjiä. Kareliaanien joukkoon voidaan lukea lähes kaikki Suomen kansallisen kulttuurin merkkihenkilöt Juhani Ahosta Akseli Gallen-Kallelaan, Eino Leinosta Jean Sibeliukseen. Kokonaisille sukupolville Vienan Karjala merkitsi suomalaisuuden alkulähteitä. Karjalasta, erityisesti Vienasta kerätyn kansanperinteen pohjalta on noussut Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja kansanrunousarkisto, jonka henkistä perinnettä koskevat aineistokokoelmat käsittävät jo miljoonia yksiköitä. Se on maailman suurin henkisen kansankulttuurin kokoelma. Suomen kansalliselle kulttuurille ja sen tutkimukselle, koko kansallisen identiteetin syntymiselle tuskin mikään on ollut yhtä keskeistä kuin savo-karjalaisten eräviljelijöiden, erityisesti Vienan kansan säilyttämä kulttuuriperintö.

Kalevalapuiston paikallinen merkitys

Mikäli Kuivajärven ja Hietajärven kylistä muodostetaan suojelukohde, kyläympäristöä on mahdollista entistää esim. harjoittamalla vanhoilla kaskiahoilla jonkinasteista uutta kaskiviljelyä, esim. luontoisviljelyä, ja laiduntamalla karjaa metsissä. Uusi luontoistalous voi ehkä tuoda toimeentulon mahdollisuuksia myös uusille sukupolville. Kalevalapuisto tulee pysyvällä tavalla palvelemaan koko Runon ja rajan tien matkailua ja Suomussalmen kuntaa. Sen perustaminen on välttämätöntä, jos Kuivajärven ja Hietajärven kylät halutaan säilyttää elävinä. Suomussalmen vienalaiskylistä on ortodoksisen kirkon ja kulttuurijärjestöjen tuella mahdollista rakentaa Kainuun luonto- ja kulttuurimatkailun kohde, hiljentymispaikka. Murhijärven kansallispuisto tarjoaisi luonnonystäville kuvan pyyntikulttuurin alkuperäisestä elinympäristöstä ja erämaan rauhaa niille matkailijoille, jotka ovat tulleet hiljentymään ortodoksisen uskonnon muistomerkeille.

Murhijärven hakkaaminen sen sijaan tekee tyhjäksi kaikki muut kylien elvyttämiseksi tehdyt suunnitelmat. On todennäköistä että silloin kuihtuu kylien nykyinenkin matkailuelinkeino ja Domnan pirtin ylläpitäminen joutuu vaakalaudalle. Ilman Kalevalapuistoa polut Suomussalmen vienalaiskylissä sammuvat lopullisesti.

Tieteellisten seurojen kanta

Kuivajärven ja Hietajärven sukukylien kulttuuriluonto ja Murhijärven koskematon alkuperäisluonto erämaajärvineen ja kalapirtteineen muodostavat yhdessä kalevalaisen kansankulttuurin aidon elinympäristön. Jos Suomessa halutaan säilyttää jotain talonpoikaiskulttuuria vanhempia erätalouden aikaisia muistomerkkejä, Murhijärven erämaat pitäisi säästää hakkuilta ja metsäautoteiltä. Hakattu tai "uudistettu" Murhijärven talousmetsä ei enää ole kalevalaisen eräympäristön muistomerkki, tuhotaan se sitten pehmeillä tai kovilla hakkuumenetelmillä.

Murhijärvellä on kysymys sellaisesta "luonnon ja ihmisen yhteisesti luomasta paikasta", jota hyvällä syyllä voidaan pitää kansatieteen kannalta yleismaailmallisesti arvokkaana, kuten Suomen allekirjoittamassa maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskevassa YK:n yleissopimuksessa määritellään. Kalevalaisen kansan muistomerkki on sellainen "osa kulttuuri- ja luonnonperintöä, joka tulee säilyttää osana ihmiskunnan yhteistä maailmanperintöä". Voidaan hyvällä syyllä puhua kansallisesta piittaamattomuudesta, jos Suomi ei käytä hyväkseen viimeistä mahdollisuutta perustaa oman alkuperäiskulttuurinsa ja kansalliseepoksensa todellista muistomerkkiä.

Kansallisiin kulttuuriarvoihin vedoten seurat esittävät, että välittömästi ryhdytään seuraaviin toimiin:

1. Murhijärven erämaasta muodostetaan Murhijärven kansallispuisto tai huolehditaan muulla tavoin siitä, että alue jää kokonaisuudessaan ja pysyvästi hakkuutoimien ulkopuolelle
2. yksityisille luovutetut lisämaat lunastetaan takaisin valtiolle ja liitetään Kalevalapuistoon
3. Kuivajärven ja Hietajärven kyläympäristöjen suojelemiseksi laaditaan mitä pikimmin kyläsuunnitelma.

Lisäksi seurat toivovat, että Opetusministeriö yhdessä Suomen ortodoksisen kirkon kanssa perustaisi kyliin sellaisia kulttuuritoimintoja, jotka tukisivat luonto- ja kulttuurimatkailua ja toisivat kyläläisille pysyviä toimeentulon mahdollisuuksia.

Helsingissä lokakuun 14.pnä 1988

Matti Sarmela
professori

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Kai Laitinen
professori
esimies

Pentti Leino
professori
hallituksen
puheenjohtaja

Urpo Vento
pääsihteeri

Kalevalaseura

Pekka Laaksonen
arkistonjohtaja
puheenjohtaja

Hannes Sihvo
professori
varapuheenjohtaja

Marjatta Jaubiainen
sihteeri

Suomen Antropologinen Seura

Anna-Leena Siikala
professori
esimies

Anna-Maria Viljanen-Saira
sihteeri

LÄHTEITÄ:

Yleistä:

Matti Sarmela, Eräkauden henkinen perintö. Teoksessa Sukupolvien perintö I. 1984.
- Karjalainen sukukulttuuri. Teoksessa Karjala I. Portti itään ja länteen. 1981.

Hannes Sihvo, Karjalan kuva. Karelianismin taustaa ja vaiheita autonomian aikana. 1973.

Kuivajärvi ja Hietajärvi:

Karjalaiskylien kehittäminen: selvitys Kuivajärven ja Hietajärven kylistä. Kainuun seutukaavaliitto. Julkaisu 11:107. 1986.

Heikki Rytkölä - Anneli Suihko, Vainajan metsä. Kainuun vienankarjalaiset kalmistot. Kainuun museo 1988.

Päivi Tervonen, Suomussalmen vienalaiskylien väestö 1800-luvun alkupuolelta tämän vuosisadan alkuun. Kainuun museo 1987.
- Vienan kansan kodit. Kainuun museo 1988.

Pertti Virtaranta, Vienan kansa muistelee. 1958.
- Kuivajärvi, Hietajärvi, Vuokinsalmi, Niskajärvi. Teoksessa Karjalan laulajat. 1968.
- Polku sammui. Vienalaiskylien vaiheita rajan molemmin puolin. 1972.
- Suomussalmen Kuivajärven kylän kalastuksesta. Kalevalaseuran vuosikirja 56. 1976.

Murhijärven erämaa:

Eero Vilmi - Petri Karttimo, Missä karhu nukkuu. Suomen luonto 6/1988.

Julkaistavaksi

Miksi Murhijärven erämaata hakataan?

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kalevalaseura ja Suomen Antropologinen Seura esittivät 25.2.-88 Maa- ja metsätalousministeriölle vetoomuksen, että Murhijärven erämaa Suomussalmella rauhoitettaisiin kokonaisuudessaan ja siitä muodostettaisiin yhdessä Kuivajärven ja Hietajärven kyläympäristön kanssa kalevalaisen kulttuurin muistomerkki.

Kulttuuriseurat tähdentävät, että Murhijärven erämaa kalapirtteineen samoin kuin vienalaiskylät edustavat Suomen viimeistä vanhan kalevalaisen kulttuurin elinympäristöä. Kalevalanpuisto olisi kunnianosoitus Vienan karjalaiselle kansalle, mutta samalla myös paleoarktisten alkuperäiskansojen elämänmuodolle. Sen merkitystä vienalaiskylien säilymiselle ja koko itärajan matkailulle ei pitäisi aliarvioida.

Suomi on allekirjoittanut YK:n yleissopimuksen sellaisten kulttuuri- ja luonnonpaikkojen säilyttämisestä, jotka kuuluvat osaksi ihmiskunnan yhteistä maailmanperintöä. Me kulttuuriseurojen edustajat ja yksityiset tutkijat valitamme syvästi sitä, ettei valtiovallalla ole halua suojella kansallista kulttuuriaan. Vetoamme vielä kerran päättäviin viranomaisiin tie- ja hakkuutöiden lopettamiseksi ja vaadimme, että Kalevalapuiston perustamiseksi ryhdytään kaikkiin asian vaatimiin toimenpiteisiin.

Helsingissä syyskuun 9. pnä 1988

PAIKALLINEN KESKUSTELU

Rintamat kärjistyvät. Taistelussa Murhijärvestä oli erilaisia välinäytöksiä kuten Kotimaa-lehden hakkuita puolustava kirjoitus "Murhijärven hakkuut eivät ratkaise vienalaiskylien kohtaloa" (12.2.-88). Toimittaja oli kysynyt, kuoleeko vienalainen kulttuuri, jos Murhijärvi hakataan, ja haastatellut Heikki Karhusta ja metsuri *Seppo Pöllästä*; tämä ehdotti rajalle "Ystävyyden savottaa". Kirjoitin vastineen päätoimittaja *Tapani Ruokaselle*, mutta sitä ei ilmeisesti julkaistu. Sen sijaan 20.9.1988, pian mielenosoituksen jälkeen, lehti julkaisi *Eero Taivalsaaren* viranomaisia jyrkästi arvostelevan kirjoituksen "Typeryyden ja mielivallan liitto", jossa syytettiin paikallista kunnan johtoa ja metsähallintoa ministeriön yli kävelemisestä.

Sitten ilmestyi kaikenlaisia kannanottoja. Luonnonsuojelijana esiintyvä *Pertti Seiskari* tuomitsi luonnonsuojelijat laajassa kirjoituksessaan (Kaleva 7.10.1988) ja nimitti suojelukampanjointia hälypolitiikaksi ja meitä Murhijärven suojelijoitakin "vinkubulvaaneiksi".

Joulukuussa 1987 kansanedustaja J. Juhani Kortesalmi teki Murhijärvestä kirjallisen kysymyksen, johon maa- ja metsätalousministeriö vastasi (30.12.1987). Siihen oli koottu metsähallituksen kaikki argumentit, mm. työllisyys; totaalinen suojelu veisi työpaikat 10-12 metsurilta. Suojelusta olisi seurauksena Suomussalmen kunnalle suuria taloudellisia menetyksiä, metsät olivat 150 vuotta vanhoja ja vaativat kiireellisesti hakkuita, runkotie oli alueen kylille välttämätön, eikä vienalaiskyliä voitu millään toimenpiteillä pelastaa. Näistä argumenteista tuli hakkuista puolustavien vakioperusteluja, niihin nojasi Suomussalmen kunnanvaltuutettujen hakkuita puolustava kanta, joista mm. Ylä-Kainuu kirjoitti 13.8.1988 ja kaikkien paikallisten "taloudellisesti" ja "rationaalisesti" ajattelevien mielipidekirjoitukset.

Metsuri Pöllänen ei hävitä kulttuuria. Koko alkuvuoden 1988 me kulttuuriseurojen edustajat Pekka Laaksonen, Pertti Virtaranta ja minä olimme vaatineet Murhijärven erämaata säilytettäväksi vienalaisen ja samalla eräkulttuurin muistomerkkinä, viimeisenä miljöönä, jossa vanhamittainen eeppinen eränkäyntirunous oli elänyt. Yhdessä Losonsuon kanssa Murhijärven "Kalevalapuisto" olisi antanut jonkinlaisen kuvan siitä, millaisessa ympäristössä erä- ja kaskikulttuurin ihminen eli. Suomussalmella suojeluasiaa ajoivat erityisesti luonto- ja kulttuuriaktivisti Leo Karttimo ja (kuivajärveläinen) luontokuvaaja Petri Karttimo, jotka ovat olleet monissa alueen luontohankkeissa mukana, sekä Petri Sipola, jonka kotitila on lähellä Kuivajärveä. Petri Karttimo kuvasi Murhijärven alueen ja järjesti mm. valokuvausnäyttelyitä, jotka "puhuivat enemmän kuin tuhat sanaa". Molemmat kirjoittivat aktiivisesti sanomalehtiin ja kokosivat paikallisia luonnonsuojelijoita mm. Murhijärvi-liikkeeseen. Suomussalmella oli paljon ihmisiä, ainakin kulttuuriväkeä, jotka ymmärsivät, mitä vienalaisuus oli aikoinaan merkinnyt ja toivoivat, että suomenpuoleisesta ortodoksisesta karjalaisuudesta jäisi vielä jotain jäljelle.

Vuoden 1988 aikana paikallislehdet alkoivat haastatella suomussalmelaisia, jotka vastustivat Murhijärven suojelua ja säestivät metsäpäälliköiden kannanottoja. Kun aluemetsänhoitaja *Olli Ukkola* ihmetteli, kuinka Murhijärven metsien hoito voisi hävittää kulttuurin, siitä tuli jonkinlainen suojelun vastustajien lentävä lause. Sitä toistivat Kuivajärven lähikylien maanviljelijät, jotka omistivat metsäpalstoja suunnitellulla suojelualueella ja pelkäsivät jostain syystä menettävänsä ne, ja tietenkin paikallinen metsuri. Kuivajärven vienalainen kulttuuri ei katoasi, vaikka Murhijärven metsiä hoidettaisiin, erityisesti kun metsänhakkuut olisivat pehmeitä ja järven rannat säästettäisiin. Siinä se kuusikkojärvi olisi retkeilijöiden silmissä niin kuin ennenkin, vaikka rantametsän takana alkoikin hakattu aukio; yli 3000 ha suojelualue oli liikaa, kun pitäjässä oli juo suojeltu 30 000 ha metsiä.

Kun kansanedustaja *Erkki Pulliainen* oli Kuivajärvellä järjestetyssä kokouksessa nimittänyt hakkuita kannattavia *pösilöiksi*, siitä tuli nimitys, joka vain syvensi vastakkaisia asenteita. Edellisenä vuonna (1987) Suomussalmen kunnanhallitus oli vielä toivonut Ely-keskuksen rauhoittavan hakkuut, mutta vuoden 1988 alkuvuonna valtuuston asenteet olivat kääntyneet metsähallituksen puolelle. Hämmennystä herätti Kuivajärven edustajaksi valittu Karhunen, joka kaikissa kokouk-

sissa ehdotti jotain muuta ja omasta mielestään parempaa kuin luonnonsuojelijat. Hän kirjoitti paikallisia luonnonsuojelijoita ja Murhijärvi-liikettä vastaan ja hyökkäsi lopulta minunkin kimppuuni. Karhunen oli jo hyväksynyt hakkuut ja metsäautotien tekemisen, minkä vuoksi metsäpäälliköt saattoivat vedota, siihen että kyläläiset olivat metsähallituksen toimet hyväksyneet.

Vienalaiskylien elvyttäminen oli liikaa. Ylä-Kainuun haastattelussa (3.2.1988) Jussi Huovinen ruoti katkerana metsähallituksen ja kunnan suhtautumista kyläläisten toiveisiin. Olivatko viranomaiset tosissaan ja mitä suomussalmelaiset todella ajattelivat? Murhijärven suojeluhanke yhdistyi vienalaiskylien elvyttämiseen, se oli jonkinlainen kunnan hanke, jota opetusministeriö tuki ja jota veti korkeakouluneuvos Hannes Jumppanen. Kylien pelastamiseksi tuli ehdotuksia monelta taholta. Kuivajärvelle ehdotettiin vienalaisuuden keskusta, ortodoksista kansanopistoa, hiljentymiskeskusta, retriittiä, jopa pientä luostaria, skiittaa. Elvytystoimista nousi kateutta ja vienalaisuuden vähättelyä, eihän kylissä ollut enää montaa asuttua taloakaan. Suomussalmelaiset katsoivat, että kainuulaisuus oli yhtä arvokas kulttuuri kuin vienalaisuuskin eikä Kuivajärvelle ja Hietajärvelle pitäisi antaa enempää kuin muillekaan kylille. Jopa kirjailija *Veikko Huovinen* paheksui sitä, että kulttuurin varjoilla vienalaisille annettaisiin oma alue, jossa he voisivat käyttää luonnonvaroja vapaasti hyväkseen.

Vienalaiskylien vieroksumiselle oli historiallisiakin syitä. Vasta keväällä 1988 lopetettiin Kuivajärven koulu, monenlaisista pelastusyrityksistä huolimatta, koska vienalaiskylissä ei enää ollut oppilaita. Kuivajärven kansakoulu oli perustettu 1884 ja se oli Venäjän vallan aikaisia ns. venäläistyttämiskouluja, jotka oli tarkoitettu ortodoksiselle väestölle eikä sinne ennen sotia hyväksytty luterilaisia oppilaita. Se herätti lähikylissä katkeruutta, varsinkin kun alueen kouluihin eivät kaikki oppilaat mahtuneet.

Suomussalmen kunnanvaltuutetut ja muut suojelun vastustajat paheksuivat erityisesti sitä, että ulkopuoliset tulevat ohjaamaan kunnan asioita. Valtuustossa oli paljon "realisteja", joiden mielestä päätökset tuli tehdä puhtaasti taloudellisin perustein, tärkeintä oli kunnan työllisyys; kunnanhallituksessa Murhijärven suojelua kannatti vain Skdl:n edustaja. Murhijärven kuusikkokorven luonnonarvoja ei pidetty minään, se ei täyttänyt suojelualueen kriteereitä, eikä vastannut niitä maisemia, joita siihen asti oli suojeltu. Metsähallitukset edustajat ja heitä tukevat suomussalmelaiset katsoivat, että Helsingin kulttuuriseurat suojelivat kulttuuria, jota ei enää ollut, ja paikallista luontoa, jossa ei ollut mitään suojelun kannalta arvokasta. He eivät halunneet ymmärtää, että Murhijärven suojelualue oli muistomerkki eikä mikään muinaisen kulttuurin pelastusyritys.

Saattoi olla, että termi kalevalaisuus oli hämärä ja vastenmielinenkin, eihän Kalevala kertonut vanhasta suomalaisesta kulttuurista juuri mitään, mutta parempaakaan ilmaisua erä- ja kaskikauden vienalaiselle elämänmuodolle ei ollut. Kun paikallislehden toimittaja kysyi, minulta "häviääkö kalevalainen kulttuuri, jos Murhijärvi hakataan?" heitin takaisin pienen miettimisen jälkeen, niin kuin toimittaja kirjoitti: "No, sehän on mennyt jo ajat sitten. Ei täällä ole enää kuin amerikkalaista kulttuuria. Nämä maat ovat kuitenkin ainoat rippeet siitä miljööstä, jossa kalevalaisuus eli". Tämäkään repliikki ei vaikuttanut paikalliseen Murhijärvi-keskusteluun, vasta ympäristöministeriön kokouksessa metsähallituksen ja kunnan edustajat joutuivat kuuntelemaan, mistä seurojen tavoitteissa oli kysymys.

Kainuun lehtien yleisönosastoissa kirjoitti myös kulttuurihenkilöitä, jotka kannustivat Murhijärven suojelua, muistelivat vienalaisuutta tai surivat paikallisten kyläyhteisöjen kohtaloa. Sain myös kiitoskirjeitä ja kortteja, silloin kirjoittivat ne, jotka halusivat kiittää. Yhtään haukkumakirjettä en saanut. Nykyisin kun yleisökeskustelu on siirtynyt internetiin, olisin varmaan ollut hyvä vihapuheiden ja pilkan kohde. Ainoa poikkeus oli mainittu Karhunen, joka vielä 1989 kirjoitteli paikallisiin lehtiin ja Kainuun Sanomissa pilkkasi minuakin sen verran, että kirjoitin vastineen, johon hän puolestaan vastasi (6.9.1989). Kun Karhunen esiintyi kylien virallisena edustajana, laitoin loppuun maininnan, että olen puolestani Murhijärvi-toimikunnan jäsen.

Liitän oheen vain oman kirjoitukseni, se oli samalla viimeinen terveiseni Suomussalmelle.

Kainuun Sanomat 26.8.1989

VIENALAISKYLISTÄ ON KYSYMYS

Heikki Karhusella näyttää jatkuvasti olevan halu vääristellä minun ja samalla tieteellisten seurojen pyrkimykset Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylien säilyttämiseksi. Kylän edustajana hän toimii tavalla, joka uhkaa vesittää kaikki tähänastisetkin toimenpiteet mm. Murhijärven suojelemiseksi. Emme voi olla mukana sellaisten ihmisten puuhissa, joiden mielestä vienalaiskylillä on kulttuuriarvoa vain heidän oman sukunsa tulevana kesämökkipaikkana, yhteiskunnan kustannuksella.

Tieteellisten seurojen ja minun omat tavoitteeni näkyvät niistä muistioista, joita seurat ovat eri yhteyksissä esittäneet. Niissä kannatetaan hiljentymiskeskuksen ja vienalaisen kansanopiston perustamista Kuivajärvelle tai Hietajärvelle sekä edellisiin liittyen Murhijärven alueen suojelemista osana vienalaisen (kalevalaisen) kulttuurin muistomerkkiä. Kulttuuri- ja luonnonarvot ovat oma puolensa kokonaisuutta, mutta niitä ei voida erottaa. Murhijärven luonnonsuojelualue tulisi olemaan Suomussalmen kunnalle ikuinen matkailuvaltti, se näkyisi kaikissa kartoissa ja turvaisi osaltaan Domnan pirtin tulevaisuuden. Jos polku sammuu vienalaiskyliin, niin se sammuu kaikkiin muihinkin Suomussalmen rajakyliin.

Opetusministeriön ja seurojen suunnitelmissa ei puhuta kyläläisten museoinnista. Mitään muita realistisia suunnitelmia vienalaiskylien elvyttämiseksi ei ole esitetty, ei kunnan eikä ortodoksisen kirkon taholta. Tänään voimme uudelleen todeta, että Oulun piispa Leo on rohkeasti asettunut kylien elvyttämisen puolelle, mutta ortodoksisen kirkon päämiestä asia ei kiinnosta. Viisaat neuvot ilman uhrauksia on kuin usko ilman tekoja.

Hiljentymiskeskus enempää kuin kansanopistokaan eivät sellaisenaan takaa, että nuorempi polvi voisi palata takaisin ja saada kylissä riittävän toimeentulon. Kansanopistoilla on taipumus tuoda työntekijänsä tullessaan, Helsingistä. Mutta monia uusia mahdollisuuksia laitokset voisivat tarjota, esim. juuri luonnonmukaiselle viljelylle. Uusi viljelijäpolvi voisi minusta palauttaa kylämiljöötä, kulttuurimaisemaa, esim. laiduntamalla lähimetsissä lampaita tai polttamalla kaskea. Se olisi vienalaisen kulttuurin muistamista sekin. Sitäpaitsi kaskivilja olisi city-ihmisille jotakin sellaista, jonka markkinoinnissa ei varmasti tulisi ongelmia. Mutta uudet mahdollisuudet pitäisi ekokunnissakin nähdä ja sovittaa yhteen muiden elvytyshankkeiden kanssa.

Seurojen mielestä Murhijärven luonnonsuojelualue ja hiljentymiskeskus kuuluvat yhteen. Murhijärveä ei ole aikomus suojella joidenkin kalapaikaksi, vaan niitä ihmisiä varten, jotka matkustavat Kuivajärvelle ja Hietajärvelle hiljentymään, etsimään vienalaisen kulttuurin muistoja ja alkuperäisen erämaan rauhaa.

Karhusten ja muidenkin tulee kerta kaikkiaan tietää, etteivät tieteelliset seurat ole ryhtyneet ajamaan Murhijärven erämaan suojelua edistääkseen joidenkin kesämökkikulttuuria ja lisämaakeinottelua. Suomi on velkaa Vienan kansalle omasta kansallisesta kulttuuristaan. Vienalaisuuden perintöä ei nyt saisi tuhota paikallinen kateus, yksityinen omanvoitonpyynti eikä vastuullisessa asemassa olevien välinpitämättömyys.

Ellei Suomussalmen kunnallakaan ole mitään muuta kiinnostusta kuin metsänhakkuista saatava kertakäyttöhyöty, ei vienalaisuuden enempään kuin rajakylienkään tulevaisuudesta ole syytä täällä Helsingissä huolta kantaa. Jätän Suomussalmen metropoliitta Johanneksen suojeluun.

Matti Sarmela
professori
Murhijärvi
-toimikunnan jäsen

KIRKOLLINEN VASTAISKU

Arkkipiispan kannanotto. Vuoden 1989 keväällä, kun Murhijärven suojeluasia näytti jo edistyvän, ortodoksisen kirkon arkkipiispa *Johannes* antoi Kainuun Sanomille (12.3.1989) haastattelun, jossa hän ilmoitti pitävänsä vienalaiskylien pelastamista turhana, se oli liian myöhäistä. Elämä oli vienalaiskylissä jo kuollut eikä vanhoja ihmisiä voinut museoida. Arkkipiispa ei kannattanut mitään niistä ehdotuksista, joita kylien elvyttämiseksi "ulkopuolisten voimin" oli tehty, ne olivat tuulentupien rakentelua; uusi luostarikin tulisi rakentaa Etelä-Suomeen. Kainuun lehdistö reagoi arkkipiispan puheisiin ihmetellen, kuinka kirkon päämies halusi vesittää monien eri tahojen työn ortodoksisen kulttuurin hyväksi, ja kirjoitin minäkin asiasta kipakan vastineen, vähän liiankin suorasukaisen.

Lehdistökeskusteluissa arkkipiispaa näyttivät säestävän Kajaanin kirkkoherra *Pentti Hakkarainen* ja hänen veljensä *Jarmo Hakkarainen*, joiden seurakuntaan vienalaiskylät kuuluivat. Kajaanin pappisveljekset esiintyivät kirkon bysanttilaisen historian tutkijoina, niin kuin arkkipiispakin, ja jäivät ehkä vienalaiskylissä vieraiksi, ainakaan heistä ei pidetty, minkä latasin Helsingin Sanomien kirjoitukseeni. Siihen kirkkoherra Pentti Hakkarainen lähetti kaikkein pisimmän vastakirjoituksen (HS 6.9.-88), jossa hän selosti Kuivajärven praasniekkojen aloittamista arkkipiispa *Paavalin* aikana 1794, muttei osannut sanoa, miksi kylissä oli syntynyt käsitys, että hänen aikanaan ne halutaan lopettaa, eikä hän malttanut olla arvostelematta praasniekkoja.

Jarmo Hakkarainen toi asenteensa ilmi mutkan kautta arvostellessaan Heikki Rytkölän kirjaa "Ristit tienvarsilla", joka käsitteli vanhan Vienan reitin muistoja (Ylä-Kainuu 30.3.-89). Hakkarainen muistutti, että *Väinö Kaukonen*, joka oli myös nähnyt aiheelliseksi puuttua vienalaisen kulttuurin asioihin kolmen pitkä kirjoituksen voimin, oli todennut, että Viena oli ollut Neuvostoliiton ateistisin alue, ja totesihan Kaukonen, että Ilomantsinkin vienalaisuus oli liian ohutta säilytettäväksi.

Tunnepitoinen luulottelu johtaa harhaan

Vuosilomamatkallani Helsingin City-centerissä luin Helsingin Sanomien (28. 8.) kulttuurisivulta professori Matti Sarmelan kirjoituksen tai oikeammin manauksen. Huolestunut kirjoittaja väitti, että teknokonemaisen virkakunnan luoma yhdenmukaistava massaihmisyys tuhoaa Kainuun viimeiset vienalaiskylät. Minulle tuli tekstiä lukiessani ensimmäiseksi mieleen Veikko Huovisen toteamus, miten kainuulaiseen ja myös vienankarjalaiseen elämän piiriin on tultava hiljaa, alueen omaleimaisuutta kuunnellen.

Professorin korkealentoinen kulttuurinen hehtaaripyssy paukkui tosi rehevästi. Kuva painajaismaisen ahdistuksen keskellä kamppailevasta vienalaissaarekkeesta on kuitenkin paljossa harhaanjohtava.

Kun Sarmela on suonut minullekin oikeuden jäsentyä tähän painajaismaiseen virkakoneistoon, saanen todeta täällä varsin kauan eläneenä ja niin vienankarjalaiseen kuin kainuulaiseen elämänmuotoon tutustuneena seuraavat näkökohdat.

Sellaisen mielikuvan ruokkiminen, että Kainuun vienankarjalainen väestö kokee torjuntaa "rysänkulttuurina" on järjetön. Näin on saattanut olla joittenkin ihmisten tietoisuudessa joskus 1930- ja 1940-luvuilla, ei enää.

Vienankarjalaista kansanperinnettä kunnioittanut kirkollinen praasniekkaperinne syntyi vasta 1970-luvulla (1977). Praasniekkajuhlan järjestämisen ajatus syntyi kesällä 1973, kun toimin matkapappina nykyisen Valamon luostarin johtajan, arkkimandriitta Panteleimonin kanssa niin Suomussalmen vienalaiskylissä Hietta- ja Kuivajärvellä kuin Kuhmon Rimmin kylässä. Jo tuolloin kylien vienankarjalainen, ortodoksinen väestö koostui lähinnä vanhuksista. Murhijärvi oli vielä tuolloin koskemattomassa tilassa, mutta olosuhteet olivat jo kauan ennen 1970-luvun alkua ohjanneet vienalaiskylien nuoremmat asukkaat vauraampaan etelään.

Arkkipiispa Paavalin tuki vaikutti siihen, että Suomussalmen kunta tuli heti alusta mukaan praasniekkatapahtumien järjestelyihin yhdessä rajavartioston kanssa. Näin eliminoitiin kaupallisen markkinaviihteen tulo Kuivajärven praasniekkaan. Kuivajärven praasniekan innoittamana myös Kuhmon vienankarjalaiset ovat järjestäneet praasniekkajuhlia.

Professori Sarmela varmaankin tuntee ortodoksisen tutkijan Katriina Petrisalon pohjoiskarjalaiseen praasniekkakäytäntöön liittyvää tutkimusaineistoa. Ortodoksina, perinnettä sisältä päin ymmärtävänä tutkijana Petrisalo tiedostaa hyvin praasniekan aitousproblematiikkaa sekä paikallisen alkuperäisasujamiston torjuntamekanismeja.

Kainuun vienalaiskylien henkinen ja hengellinen tausta on ns. 1700-luvun papittomassa vanhauskoisperinteessä. Täksi kesäksi olin toivonut karjalaisen kulttuurin erinomaisen tuntijan professori Hannes Sihvon praasniekkajuhlaesitelmää vienankarjalaisesta vanhauskoisesta hautausperinteestä. Jostakin syystä aihe oli muuttunut Kiannon, Haanpään ja Huovisen metsäaiheitten käsittelyksi. Paljon kohutun Murhijärven alueen yhteys Kuivajärven tsasounan tulevaisuuteen ja kävijämääriin on kytkentänä varsin keinotekoinen.

Sarmela hallitsee syyllistämisen tekniikan. On vain vaikea välttyä ajatukselta, että tehdyt havainnot ja päätelmät perustuvat auliitten tietolähteitten professorissa luomaan tunnepitoiseen luulotteluun.

Kun Sarmela kantaa huolta ihmisen ja luonnon oikeasta suhteesta, jään mielenkiinnolla odottamaan "orwellimaisen virkakoneiston edustajana" hänen huoltansa Karjalan Karhumäkeen lehtitietojen mukaan aikanaan tulevasta jättiydinvoimalasta kulttuuriantropologisessa mielessä.

Pentti Hakkarainen
Kajaanin ortodoksisen seurakunnan kirkkoherra
Kajaani

Kuivajärven praasniekkajuhlilla 1977 nautittiin myös vienankarjalaisen pitopöydän antimista. "Arkkipiispa Paavalin tuki vaikutti siihen, että Suomussalmen kunta tuli heti alusta mukaan praasniekkatapahtumien järjestelyihin yhdessä rajavartioston kanssa. Näin eliminoitiin kaupallisen markkinaviihteen tulo", kirjoittaja kertoo nykyisen praasniekkaperinteen syntyvaiheista.

Pentti Hakkaraisen vastine Helsingin Sanomissa 6.9.1988.

Kirja-arvosteluun Rytkölä vastasi kipakasti (Ylä-Kainuu 11.4.-89), ja keskustelu jatkui Paimen Sanomat -lehdessä (26.5.-89). Riita Murhijärven suojelijoiden ja seurakunnan papiston välillä tuli julkiseksi. Kuivajärven ja Hietajärven säilyneille Vienan yhteyksien muistomerkeille seurakunnan papisto ei ilmeisesti antanut arvoa, ei ainakaan niille lauluille, joita kalapirteissä oli laulettu. Näitä kirkonoppineita ilmeisesti harmitti se, että praasniekat olivat pohjimmaltaan kansankulttuuria, johon papit olivat suhtautuneet nurjasti erityisesti juuri Vienassa. He esiintyivät kirkollisina "Jäitä hattuun" -asiantuntijoina, eivätkä asettuneet julkisesti tukemaan vienalaiskylien asukkaita.

30.3.1989

Jäitä hattuun vienalaiskirjasta

Ylä-Kainuussa (23. 3. 89) julkaistussa Lukijat kirjoittavat -palstan Vienankarjalaisuus tutkittuna ja koettuna ja Isä Jarmo ryöpyttää -teksteistä pyydän kunnioittaen tuoda esille muutaman näkökohdan. Ensiksikin kiitokset niin nimellään kirjoittavalle kuin nimimerkin taakse viekkaasti kätkeytyneelle! Viimeksi mainittu teksti on siinä määrin kiihkeän tunteen luomus, että siihen en juuri kajoa. Kysymys on siis kirja-arvostelusta. Kun olen työni ja opiskeluni lomassa myös kirjoittanut, niin tiedän jotakin siitä, mitä sanoin. Varsin väljästi taitettu kirja sisältää tekstiä sangen vähän, vaikka tiedänkin maisteri Heikki Rytkölän laudaturin äidinkielestä kirjoittaneena taitavan kapulakielettömän tyylin. Tekstiin on myös sisällytetty varsin laaja rovasti Sergei Solntsevin alkuaan Aamun Koittoon tekemä matkakuvaus. Mutta totta totisesti arka aihe on vienalaisuus! Siksi koen toivottamaksi tehtäväksi vastata henkilökohtaisiin nostalgisiin muisteloihin ja lähes manausmaisiin henkilökohtaisuuksiin. Heikki Rytkölän kirjan kohdalla toin perustellusti esille sen, miten nyt käytetyn materiaalin varaan rakennettu kuva muodostuu pakostakin tarkoitushakuiseksi.

Mielestäni on järjetöntä väittää, että havaintoni tämän kirjan suhteen olisivat jonkun ulkopuolisen henkilön tekemiä. Kuka tai ketkä ovat ulkopuolisia, jos on kysymys samaan ortodoksiseen kirkkoon kuuluvista ihmisistä, olivat nämä sitten taustoiltaan vienankarjalaisia tai muita. Olisin toivonut Heikki Rytkölän kirjassaan selvittävän, miten "muut eivät ymmärrä meitä" tai "muut vainoavat meitä" mielikuvat ovat syntyneet. On turha syyttää epäluuloisuudesta piispoja, pappeja, kirkkoa, kuntaa ja metsähallitusta jne. Tällaisten myyttien ruokkiminen ei palvele enempää tulevaisuutta kuin näitten kylien oikeutettua kulttuurielämän vaalimista. Kun ikävästä vakoilutapahtumasta 1960- ja 1970-lukujen taitteessa versoi ortodoksisen praasniekkaperinteen luominen, se nimenomaan tähtäsi vienankarjalais-ortodoksisen perinteen tukemiseen. Kajaanin ortodoksisen seurakunnan ja sen kirkkoherran Pentti Hakkaraisen kanta ei ole tästä miksikään muuttunut. Kirja-arvostelun yhteyteen oli turhaa liittää hänen lehtiartikkeleitaan, koska ne käsittelevät yleensä ortodoksista kulttuuria ja hengellisyyttä. Mutta näissäkin artikkeleissa on paljon myönteistä tietoa Kainuun vienalaiskylistä.

Kun ortodoksisen hiippakuntalehden kirja-arvostelu siirretään paikallislehden palstoille, on se sellaisenaan psykologisesti kiinnostava ilmiö. Kun valtakunnallisesti paljon merkittävämpi Helsingin Sanomat (28. 8. 88) julkaisi Helsingin yliopiston kulttuuriantropologian professori Matti Sarmelan "kirouksen keskitetylle teknokoneistolle", niin siinä todettiin, että "ortodoksinen kirkkoherra on tehnyt voitavansa lopettaakseen kylän praasniekan". Mihin tietolähteeseen tai syllytyhtaaseen moinen väite perustui? Kukaan ei tietäätäkseni silloin noussut kertomaan, miten asiat todella olivat. Muut kuin kirkolliset näyt olivat etualalla! Mitkähän tahot vastustivat 1970-luvulla praasniekkajuhlia? Tarvittiin suurta rohkeutta niin kylän omilta perinteen taitajilta kuin perinteen ulkopuolisilta tukijoilta.

Tosiasiat ovat sitä kipeämpiä kohdata, mitä sadunhohtoisemman menneisyyden olemme niistä luoneet. Muistan muutaman vuoden takaisen Ylä-Kainuussa olleen Itkijä-patsaan paikkaa koskeneen kirjoituksen. Romanttisella tavalla kirjoittaja kuvasi tuloaa Ristin tsasounaan, josta "kuului slaavilaisen iltamessun hiljainen hyminä". Tällaista hymistelyä on ollut viime aikoina myös televisiossa, kun todetaan kalevalaisen laulun yhä elävän näissä kylissä! Arvostan suuresti niitä alueen perinteen taitajia (Miina Huovinen, Domna Huovinen), jotka ovat aikanaan eläneet. Kalevalan juhlavuotena 1985 sain toimittaa litanian (sekin muuttui erään tutkijan tekstissä sielunmessuksi) Domna ja Hilippä Huovisen haudalla. Pyhät vienat, Murhijärven kalasaari (mitähän virsiä sielläkin on kalevalaisessa hengessä viime vuosikymmenien aikana laulettu?) ja muut tähän perinteeseen kuuluvat näkökohdat on otettava asiallisen tarkastelun kohteiksi. Mikään vähemmistö ei ole oikeutettu kohtuuttomuuksiin. Juuri tähän kiinnitti äskettäin huomiota kirjailija Veikko Huovinen, kun ihmetteli, että noin kahdenkymmenen ihmisen kyläyhteisö vaatii itselleen tuhansien hehtaarien erä- ja nautintaoikeuksia.

Tiedän arkkipiispa Johanneksen haastattelua taannoisessa Kainuun Sanomissa käytetyn lyömäaseena muka ortodoksisen kirkon vieroksuvasta asenteesta vienankarjalaista kulttuuria kohtaan. Arkkipiispa Johannes on itsekin vähemmistöperinteen edustaja ja siksi hänellä ei ole myöskään näissä kysymyksissä hyväksikäyttöajattelua.

Kiitän Anne Parviaista sinänsä asiallisesta teksistä! Uskon, että hänen kaltaisensa henkilöt myös ymmärtävät, miten merkittävä kulttuurisaavutus sisältyy jo siihen, että 1700-luvun papittomasta vanhauskoisperinteestä on tällä vuosisadalla kirkon vaikutuksesta kasvanut ortodoksisen perinteen jatkuvuutta. Minulle merkittävintä on tieto siitä, että näitten kylien Etelä-Suomeen ja muuallekin muuttaneitten lapset jatkavat itäisiä ortodoksisia perinteitään. On toisaalta surullista nähdä, miten syvässä ovat nimenomaan vanhauskoisuuden antamat mielikuvat, että juuri venäläinen perinne, tavat ja tottumukset edustavat messiaanista kristillisyyttä. Silloin voi kirjoittaa kristillisen Bysantin, slaavilaisen kulttuurin korvaamattoman lähteen ja esikuvan, vaikkapa pienellä alkukirjaimella!

Koen keskustelun myrskyksi vesilasissa ja siksi toivon tervettä etäisyyttä ja myyttejä puhdistavaa henkeä nyt ilmestyneeseen Ristit tievarsilla -julkaisuun. Jos en muuta liene onnistunut sen hyväksi tekemään, niin ainakin luulen ehkä muutaman lisälukijan sille tätä kautta löytyneen. Tieto vapauttaa ahdistavista peloista ja tunteista luovuuteen! Osaltani keskustelu Ylä-Kainuussa saa päättyä tähän.

isä Jarmo Hakkarainen

Jarmo Hakkaraisen kirjoituksissa (Ylä-Kainuu 30.3.1989) heijastuu bysanttilainen oikeauskoisuus, hänelle vienalainen ortodoksisuus oli venäläisen vanhauskoisuuden perintöä eikä voi välttyä ajatukselta, että molemmat seurakunnan kirkkoisät vähättelivät kansanrunoutta ja kaikkea vienalaiskylien kansankulttuuria ja pitävät pahana Murhijärven hakkuita ajavien tahojen arvostelua.

Sen sijaan Oulun metropoliitta *Leo* asettui kyläläisten puolelle Kainuun Sanomien haastattelussa 16.3.1989 ja arvosteli avoimesti arkkipiispa Johannesta. Oulun nuori metropoliitta Leo, myöhempi arkkipiispa, oli kiinnostunut kulttuuriantropologiasta ja opiskelikin sitä yliopistossa. Hän samoin kuin Helsingin tuleva metropoliitta *Ambrosius* olivat ilmeisesti arkkipiispan vastavoimia. Ambrosiukseen olin tutustunut käydessäni Valamon luostarin seminaarissa ja hän lähetti minulle vastineeni jälkeen kortin, jossa hän kertoi ilolla ja innostuksella seuranneensa ponnistelujani ja piti oikeana torjuessani pessimistiset lausunnot.

16.3.1989

Oulun piispa, metropoliitta Leo:

Myös ortodoksisen kirkon tuettava ponnisteluja Kuivajärven kehittämiseksi

Ortodoksisen kirkon päämiehen, arkkipiispa Johanneksen kielteinen suhtautuminen Kuivajärven - Hietajärven kylien kehittämistoimiin on tyrmistyttänyt niitä ajaneet ja niiden puolesta työskennelleet ihmiset niin kylissä, maakunnassa kuin valtakunnan tasollakin.

Arkkipiispa totesi sunnuntain Kainuun Sanomissa julkaistussa haastattelussa muun muassa, että hänen mielestään on kyseenalaista, voidaanko kyliä elvyttää ylläpitämällä niissä elämää, joka niistä on jo hyvin pitkälle paennut.

Arkkipiispan jyrkästä kannanotosta on pahoillaan myös Oulun ortodoksisen hiippakunnan piispa, metropoliitta Leo, jonka hiippakuntaan myös Suomussalmella olevat Kuivajärven - Hietajärven kylät kuuluvat. Hän on seurannut hyvin tiiviisti ja läheltä kylien elämää ja tuntee myös ne esitykset ja toimenpiteet, joita kylien kehittämiseksi on tehty.

Metropoliitan mielestä kirkon tulee liittyä tukemaan niitä ponnisteluja, joita kylien hyväksi monella taholla tehdään.

"Ei ainakaan kirkolla pitäisi olla mitään sitä vastaan, että yhteiskunta tekee tätä työtä".

Metropoliitta Leo on vankasti toista mieltä kuin arkkipiispa, joka sanoi Kuivajärven kylän olevan melkein kuollut.

"Missä yksi tai kaksi ihmistä elää, siinä on kirkolla ihan riittävästi työmaata", metropoliitta sanoo. "Kuivajärven - Hietajärven kylissä on sentään asukkaita ihan merkittävästi".

Kirkon pysyttävä ihmisten tukena

Kuivajärveläiset arvostavat metropoliitan mukaan kirkkonsa hyvin korkealle ja luottavat siihen, että kirkko on läsnä heidän jokapäiväisessä elämässään ja myös nyt esillä olevassa tilanteessa.

"Kirkon tulee olla heitä lähellä, tukemassa ja auttamassa. Ja kirkossa jos missä pitää olla uskoa myös sellaisissa tilanteissa, joissa se ehkä muilta olisi loppumassa", metropoliitta sanoo ja valittaa sitä, että Kajaanin seurakunnan johdossa on liian vähän myönteistä ymmärtämystä Kuivajärven - Hietajärven kylien elämää ja niiden ihmisiä kohtaan.

"Mutta se on ilonaihe, että kyliä onneksi melko lähellä oleva matkapapisto pitää niihin yhteyttä".

Metropoliitta sanoo iloitsevansa myös siitä aktiivisesta ja voimakkaasta panoksesta, jota kunta, opetusministeriö ja myöskin luonnonsuojelijat ovat Kuivajärven hyväksi antaneet.

"Se työ, jota Murhijärven säästämiseksi on tehty, ei ole mennyt hukkaan. Valitettavasti vain siinäkin ovat eräät seurakunnan tahot olleet tietyllä tavalla väärällä puolella ja oikeaa asiaa vastaan".

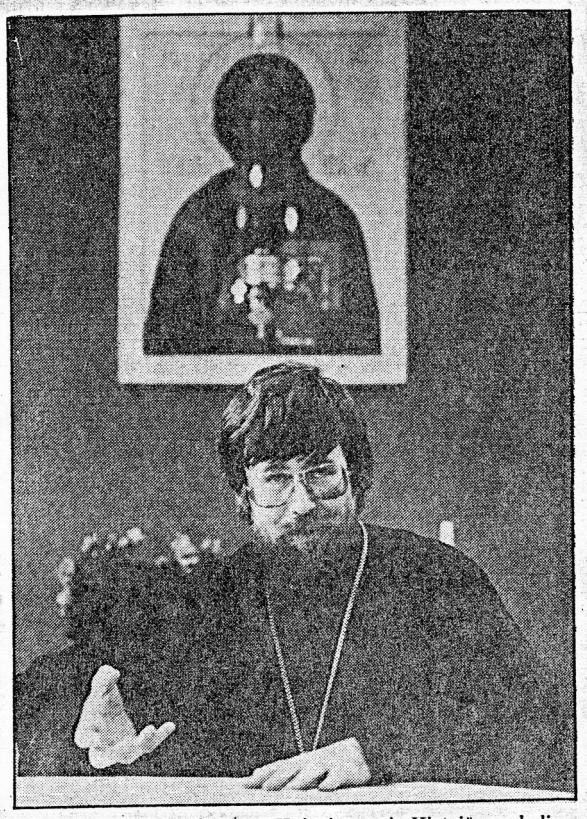

"Kirkon pitää olla tukemassa Kuivajärven ja Hietajärven kylien kehittämistoimia eikä suinkaan leimata niitä turhiksi", sanoo metropoliitta Leo.

Hiljentymiskeskus on jo kylässä

Metropoliitta Leo pitää hiljentymiskeskusta Kuivajärvelle hyvinkin mahdollisena, sillä hänen mielestään se on jo kylässä.

Kuivajärven tienoo on jo sellaisenaan niin luonnoltaan kuin kulttuurihengeltään hiljentymispaikka sinänsä. Kylässä on tsasouna, Domnan pirtti ja koulu, jotka ovat kylän yhteisessä käytössä. Kylässä on myös kirkon toimintaa, on vuotuinen praasniekka ja hiljentymisviikonloppuja.

"Ei hiljentymiskeskukseen, joksi sitä on nimitetty, erityisiä kulisseja tai massiivisia toimenpiteitä tarvita, mutta kirkon toimintaa voidaan kylässä lisätä ja toivon, että myös Kajaanin seurakunta on siinä mukana koko papistonsa voimalla".

Yhteiskunnalla on metropoliitan mielestä keinoja vaikuttaa siihen, että Kuivajärvelle saadaan ainakin joitakin uusia työpaikkoja, jolloin ihmisillä olisi myös nykyistä parempi mahdollisuus ajatella vaikkapa kodin rakentamista sinne.

"Kaikkea on kylliksi myös Kuivajärven - Hietajärven kyliä ja niissä olevien ihmisten hyvää elämää varten, jos se vain jaetaan oikein", metropoliitta Leo sanoo.

Irene Vainio

Arkkipiispa vedettiin mukaan taisteluun Murhijärven suojelusta, vaikkei hän ilmeisesti tiennyt asiasta juuri mitään. Mutta paikallisissa ihmisissä herätti suuttumusta se, ettei hän viisaudessaan antanut mitään arvoa paikallisten ortodoksikylien pyrkimyksille säilyttää edes jotain omasta elämästään ja karjalaisista juuristaan.

TAISTELUSSA MUKANA

Kannanottoja sanomalehtiin. Kansallisten tieteiden edustajien kirjoittelu lehtiin alkoi vuoden 1988 alussa ja minäkin otin siihen osaa. Ehdotin tammikuun alussa 1988 Pertti Virtarannalle, että lähettäisimme Murhijärvestä yhteisen kirjoituksen Helsingin Sanomiin. Laadin kirjoituksen ja saatekirjelmän, jotka lähetin hänelle, mutta Virtaranta ei kirjoitusta lopulta hyväksynyt.

Arvoisa Päätoimittaja

Pyydämme kunnioittaen, että oheinen Suomussalmen vienalaiskyliä ja ns. Murhijärven erämaa-aluetta koskeva kirjoitus julkaistaisiin lehtenne Mielipiteitä-palstalla.

Murhijärven erämaan hakkuita ovat yksimielisesti vastustaneet Kuivajärven ja Hietajärven kylien asukkaat, paikalliset seutukaavaliitot ja monet muut tahot, mutta sill ei näytä olevan vaikutusta Metsähallitukseen. Toivomme, että kirjoituksemme herättäisi keskustelua asiasta ennen kuin kaikki on liian myöhäistä. Metsäautotien rakentaminen on jo käynnissä.

Helsingissä tammikuun 6. pnä 1988

Pertti Virtaranta	Matti Sarmela
professori	apulaisprofessori
Vähäniityntie 19 B	Katajanokanranta 17 B 16
00570 Helsinki	00160 Helsinki

60375

8.1.1988

PERTTI VIRTARANTA

Matti Sarmela,
SKS

H.V., luettuani kirjoituksesi arvelen, että on siitäkin parempi, jos kirjoitan tästä tärkeästä asiasta omalla nimellänni eriksen ja mahdollisesti laajemmin ja tarjoan sitä Hels. Sanomien kulttuurisivuille. Tsek sen kätkipäivää. — Olessa paari valokuvavedosta, joista jompaakumpaa voinee käyttää kirjoituksesi yhteydessä.

T. V.

Kirjoitus ei ollut tämän hyökkäävämpi, mutta Virtaranta sanoi joskus tavatessamme, että häneen verrattuna olen paljon "kovempi". Sen jälkeen ajattelin, että minun on parempi toimia omaaloitteisesti ja kirjoittaa kannanottoni niin kuin parhaaksi näen.

SUOMEN VIENALAISKYLIEN YMPÄRISTÖ ON SÄILYTETTÄVÄ

Metsähallitus on rakentamassa metsäautotietä Murhijärven erämaahan ja hakkaamassa Suomen viimeisten vienalaiskylien Kuivajärven ja Hietajärven elinympäristöä. Tämä tapahtuu Suomussalmen ekokunnassa.
Mistä Murhijärvellä on kysymys?

Suomen kansallinen ns. kalevalainen kulttuuriperintö juontaa kaski-eräkulttuurin ajoilta, joka alkoi Suomenlahden rannikon kulttuuripiirissä rautakaudella, ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina. Kaskiviljely oli moninaistaloutta, johon kuuluivat mm. metsäsaunat ja kalapirtit. Elämänmuoto perustui kaskiviljelyn ja vähäisen karjanhoidon ohella intensiiviseen kalastukseen ja metsästykseen. Kaski-erätalouden perusrakenteita olivat suurperhe ja muut sukuinstituutiot, tietäjyys ja kalevalamittainen laulutapa.

Kalevalaepiikka on todennäköisesti ollut eränkävijäin runoutta, sitä esitettiin pitkillä venematkoilla, kuten viikinkilaulujakin. Viimeksi kalevalaepiikka on elänyt Vienan kalapirteillä, valvottaessa yökausia kevätkalassa,kuten runonlaulajat ovat kertoneet. Kaskikauden tietäjäusko synnytti vanhamittaisen loitsurunouden, jota savokarjalaiselta kulttuurialueelta on kerätty enemmän kuin mistään muualta maailmasta. Muinaista sukuperinnettä olivat lauluhäät vanhamittaisine häärunoineen ja itkuvirsineen. Niitä ylläpitivät naiset, niin kuin sukuhautajaisia, vainajien muistajaisia ja muita kotipiirin riittejä. Se on ollut todellista kalevalaisuutta.

Talonpoikaisen agraarikulttuurin levitessä Länsi- ja Etelä-Suomeen kaski-eräkauden rakenteet säilyivät Savossa ja Karjalassa, etenkin Vienassa, josta kalevalamittainen perinne - myös Kalevalan ainekset - on saatu talteen. Vaikka Kuivajärven ja Hietajärven asutus on sodan jaloissa tuhoutunut Murhijärven erämaa kalapirtteineen,kylien kulttuurimaisema, tšasouna ja Domnan pirtti ovat vielä kokonaisuus, jollaista muualla Suomessa ei enää ole olemassa.

Murhijärven erämaajärvellä Kuivajärven ja Hietajärven vanhoilla suvuilla on ollut kalapirttinsä. Järvi on runonlaulajien, tietäjien ja erämiesten omaa elinympäristöä. Alueen vienalaiskylissä ovat käyneet monet runonkerääjät, kielentutkijat ja taiteilijat. Historiallisesti Murhijärvi niin kuin Kuivajärven ja Hietajärven kylätkin ovat osa todellista Vienaa ja sen karjalaisen kulttuurin ydinalueita.

Jos Suomessa halutaan säilyttää talonpoikaisyhteiskuntaa vanhempia kulttuurimuistomerkkejä, Murhijärven erämaat tulisi ehdottomasti säästää hakkuilta ja metsäautoteiltä. Muuta alkuperäistä kalevalaisuutta ei ole jäljellä.

Kyläläiset ovat yksimielisesti vastustaneet hakkuita. Heitä ovat tukeneet Kainuun ja Pohjois-Karjalan seutukaavaliitot ja lukuisat muut tahot. Vetoomuksilla ei näytä

olevan Metsähallitukseen minkäänlaista vaikutusta.

Kalevalan riemuvuonna 1985 suomalaisen kansalliskulttuurin kunniaksi järjestettiin satoja tilaisuuksia, juhlia, näyttelyitä ja seminaareja. Jokainen kunta ja kulttuuripersoonallisuus halusi ikuistaa itsensä osana kansalliseeppoksen suurta perintöä. Nyt pari vuotta myöhemmin kovat teknokraattiset koneistot hävittävät Suomesta viimeisetkin vienalaisen ja samalla kalevalaisen kulttuurimaiseman. Mihin Kalevalan juhlaeliitti on kadonnut? Pakoon todellista vastuutaan.

Jos Suomen vienalaiskylien ympäristö ja elinolosuhteet tietoisesti ja mistään piittaamatta tuhotaan, itärajan kuntien kalevalakyliltä ja koko runon ja rajan matkailumainonnalta menee uskottavuus. Kalevalamatkailu muuttuu naurettavaksi.

Matti Sarmela Pertti Virtaranta

Samoihin aikoihin otin asian esille Vihreän Elämänsuojelun Liitossa ja seura lähettikin 9.1.1988 maa- ja metsätalousministeriölle, ympäristöministeriölle, metsähallitukselle, Suomussalmen kunnalle vetoomuksen: *Vetoomus Kuivajärven ja Hietajärven kylien ympäristön säilyttämiseksi vienalaisen kulttuurin muistomerkkinä.* Vähän myöhemmin 12.1.1988 Liitto lähetti metsähallituksen pääjohtaja Jaakko Piiroselle Suomussalmen aluemetsänhoitaja Olli Ukkolalle ja kunnanjohtaja Alvar Saukolle kirjeen, jossa heitä syytettiin " *Murhijärven erämaan ja samalla Suomen viimeisen kalevalaisen eräkulttuurin muistomerkin tuhoamisesta".* Allekirjoittajina *Eero Paloheimo,* sihteeri *Vappu Vironen* ja minä. Myöhemmin (13.2.1988) lähetimme vielä yhden kirjeen, jossa lupasimme, ettei liitto käsittele asiaa julkisuudessa.

Vihreän Elämänsuojelun Liiton hallitus on kokouksessaan 9.1.1988 päättänyt tukea Suomussalmen vienalaiskylien Kuivajärven ja Hietajärven asukkaita heidän pyrkiessään säilyttämään Murhijärven erämaa koskemattomana osana kyläympäristöään. Tässä tarkoituksessa Elämänsuojelun liitto on jättänyt Maatalousministeriölle, Ympäristöministeriölle, Metsähallitukselle ja Suomussalmen kunnalle oheisen vetoomuksen liitteineen.

Suomussalmen vienalaiskylät ja Murhijärvi kalapirtteineen muodostavat asiantuntijoiden mukaan Suomen ainoan kalevalaisen kulttuurimaiseman. Hakkuita ja metsäautoteiden rakentamista on monella taholla vastustettu, mutta se ei ole vaikuttanut Metsähallituksen toimenpiteisiin.

Koska Murhijärven hakkuita voidaan pitää täysin tietoisesti tehtynä kansallisen kulttuurin tuhoamisena, Elämänsuojelun liitto haastaa Metsähallituksen pääjohtajan, Suomussalmen aluemetsänhoitajan ja Suomussalmen kunnanjohtajan vastuuseen ja julkisesti selittämään toimintansa syyt tulevia sukupolvia varten. Vastuulliset eivät saa kätkeytyä virkamieskoneistoihin.

Haastekirjelmä on ohessa liitteenä.

Helsingissä tammikuun 10. pnä 1988

Vihreä Elämänsuojelun Liitto r.y.
Marmoritie 30, 01700 Vantaa

puolesta

Eero Paloheimo, TT
kansanedustaja
p. 4321 251175

Matti Sarmela, FT
apulaisprofessori
p. 650375 765911

Kirjoitin Suomen Antropologisen Seuran edustajana julkilausumia, joita kulttuuriseurat jättivät mm. maa- ja metsätalousministeri Pohjalalle heti vuoden 1988 alussa (25.2.1988) Maa ja metsätalousministeriössä sillä ei tosin ollut mitään vaikutusta, ministeriön virkamiehet vastustivat Murhijärven alueen suojelua kaikissa kokouksissa ja eduskuntakyselyyn valmistamassaan pitkässä vastauksessa. Seuraava muistio on tehty vuotta myöhemmin ympäristöministeriölle, siinä pyrittiin vaikuttamaan jo ilmassa olevaan suojelupäätökseen.

MURHIJÄRVEN KULTTUURIALUE

Kalevala-seura, **Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Suomen Antropologinen Seura** esittävät kiitoksensa siitä, että Ympäristöministeriö on yhdessä Metsähallituksen kanssa ryhtynyt suunnittelemaan Murhijärven erämaan suojelemista osana kalevalaisen kulttuurin muistomerkkiä. Samalla seurat vetoavat valtiovaltaan, jotta Opetusministeriön suunnitelmat vienalaisesta kulttuurikeskuksesta toteutuisivat ja Suomussalmen vienalaiskylistä, Kuivajärvestä ja Hietajärvestä, voitaisiin yhdessä Murhijärven erämaan kanssa muodostaa toimintakykyinen luonto ja kulttuurimatkailun kohde.

Seurat eivät halua vaatia Murhijärven erämaan rauhoittamista kansallispuistona, mikäli suojelu voidaan toteuttaa liittämällä Murhijärven ympäristö jo olemassa olevaan Losonsuon soidensuojelualueeseen. Suojelun alkuperäisistä tavoitteista seurat eivät kuitenkaan voi tinkiä, koska metsien käsittely mitätöisi kylien elvyttämishankkeet ja ajatukset vanhan elämänmuodon muistomerkistä. Seurat eivät hyväksy periaatetta, että Murhijärven ympäristön suojelua ja ns. aarnialueiden jättämistä arvioidaan luonnonarvojen perusteella. Murhijärven erämaan kalapirtteineen on symbolisoitava alkuperäistä, koskematonta karjalaista luonnonympäristöä, ei luonnonhoitometsää.

Vienalaiskylien tulevaisuutta suunniteltaessa olisi tärkeää, että Murhijärven alue jätettäisiin toistaiseksi kokonaan metsienkäsittelyn ulkopuolelle ja että hakkuista pidättäydyttäisiin myös talousmetsäksi rajatulla alueella. Jos Kuivajärven rantaan tullaan joskus mahdollisesti rakentamaan kansanopisto ja hiljentymispaikka, pitäisi myös Losonsuon ja maantien välinen alue rauhoittaa ja liittää soidensuojelualueeseen. Missään tapauksessa ei tulisi ryhtyä toteuttamaan valmisteltuja hakkuita rakennetun metsäautotienvarrella eikä muuallakaan maantien ja Losonsuon välisellä alueella.

Seurojen käsityksen mukaan Murhijärven ympäristössä ei edes talousalueiksi nimetyillä metsälohkoilla saisi suorittaa minkäänlaisia aukkohakkuita, vaan metsiä olisi jos niitä ylipäätään on pakko uudistaa hoidettava ns. jatkuvan kasvatuksen periaatteella. Murhijärven alueelle ei saisi rakentaa metsäautoteitä eikä kaivaa metsäojia. Alueella on pidättäydyttävä kaikesta maapohjan koneellisesta käsittelystä, myös äestyksestä. Mikäli metsien käyttö sallitaan, alueen korpiluonne pitäisi ehdottomasti

säilyttää ja sen vuoksi puiden otto rajoittaa tukemaan kylien käsityö tai sivuelinkeinoja. Vanhoilla kaskiahoilla olisi ehkä mahdollista harjoittaa vaikkapa tutkimusmielessä kaskenpolttoa. Metsien käytönkin tulisi hyödyttää paikallista kulttuuria ja vanhojen elämänmuotojen tutkimusta.

Kulttuuriseurat toivovat, että Suomussalmen vienalaiskylien elvyttämiseen paneuduttaisiin niin valtiovallan kuin kunnankin taholla. Kalevalaisuuden muistomerkkinä sekä luontomatkailun kohteena vienalaiskylien alue tarjoaa monia uusia mahdollisuuksia luontoiselinkeinoille, kulttuurityölle ja myös eri alojen tieteelliselle tutkimukselle. Olisi kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että kansanopisto ja hiljentymispaikka ylläpitäisivät nimenomaan vienalaista kulttuuriperintöä ja että uudet työpaikat turvaisivat kylien säilymisen ja tarjoaisivat toimeentulon ensisijaisesti niille vienalaisnuorille, jotka haluavat asettua kyliin asumaan.

Kulttuuriseurat uskovat, että Suomussalmen vienalaiskylät tulevat toimimaan tukikohtana solmittaessa yhteyksiä Neuvostokarjalaan, ja että aitona kalevalaisen kulttuurin muistomerkkinä vienalaiskeskus koskemattomine erämaineen tulee palvelemaan niin itärajan yli tapahtuvaa kanssakäymistä kuin koko itärajan matkailun tulevaisuutta.

Helsinki 21.2.1989

Pekka Laaksonen arkistonjohtaja, Kalevala-seuran puheenjohtaja

Kai Laitinen professori, Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran esimies

Anna Leena Siikala professori, Suomen Antropologisen Seuran esimies

Otin myös henkilökohtaisesti kantaa Murhijärven puolesta lehtikirjoituksissa ja haastatteluissa, seuraavassa kirjoitus vuoden 1988 alusta.

Helsingin Sanomat, perjantaina 15. tammikuuta 1988

yleisöltä

Murhijärvestä muistomerkki!

Metsähallitus on rakentamassa metsäautoteitä Murhijärven erämaahan ja uhkaa hakata Suomen ainoiden vienalaiskylien Kuivajärven ja Hietajärven elinympäristöä. Tämä tapahtuu Suomussalmen ekokunnassa. Kylien asukkaat ovat yksimielisesti vastustaneet hakkuita. Heitä ovat tukeneet sekä Kainuun että Pohjois-Karjalan seutukaavaliitot ja monet muut tahot, mutta sillä ei näytä olevan minkäänlaista vaikutusta.

Jos Suomen vienalaiskylien ympäristö ja elinolosuhteet tietoisesti tuhotaan, itärajan kuntien kalevalataloilta ja koko runon ja rajan matkailumainonnalta menee uskottavuus. Kalevalamatkailu muuttuu naurettavaksi.

Suomen kansallinen ns. kalevalainen kulttuuriperintö juontaa kaski-eräkulttuurin ajoilta, joka vallitsi Suomenlahden rannikon kulttuuripiirissä rautakaudella, ajanlaskumme ensimmäisinä vuosisatoina. Kaskiviljely oli moninaistaloutta, johon kuuluivat mm. metsäsaunat ja kalapirtit. Elämänmuoto perustui kaskiviljelyn ja vähäisen karjanhoidon ohella intensiiviseen kalastukseen ja metsästykseen. Kaskierätalouden perusrakenteita olivat suurperhe ja muut sukuinstituutiot, tietäjyys ja kalevalamittainen laulutapa.

Kalevalaepiikka on todennäköisesti ollut eränkävijäin runoutta, sitä esitettiin pitkillä venematkoilla, kuten viikinkilaulujakin. Viimeksi kalevalaepiikka on elänyt Vienan kalapirteillä valvottaessa yökausia kevätkalassa, kuten runonlaulajat ovat kertoneet. Kaskikauden tietäjäusko synnytti vanhamittaisen loitsurunouden, jota savokarjalaiselta kulttuurialueelta on kerätty enemmän kuin mistään muualta maailmasta.

Muinaista sukuperinnettä olivat lauluhäät vanhamittaisine häärunoineen ja itkuvirsineen. Niitä ylläpitivät naiset, niin kuin sukuhautajaisia, vainajien muistajaisia ja muita kotipiirin riittejä. Se on ollut todellista kalevalaisuutta.

Helmi Virtarannan 1954 kuvaama näkymä Kuivajärven kylän kalapirtistä Murhijärven saaressa. Kirjoittaja ehdottaa, että Murhijärvestä pitäisi tehdä kalevalaisuuden muistomerkki.

Talonpoikaisen agraarikulttuurin levitessä Länsi- ja Etelä-Suomeen kaski-eräkauden rakenteet säilyivät Savossa ja Karjalassa, etenkin Vienassa, josta kalevalamittainen perinne — myös Kalevalan ainekset — on pääosin saatu talteen. Vaikka Kuivajärven ja Hietajärven kylät tuhoutuivat sodan jaloissa, Murhijärven erämaa kalapirtteineen, kylien kulttuurimaisema, tsasouna ja Domnan pirtti ovat vielä kokonaisuus, jollaista muualla Suomessa ei enää ole olemassa.

Murhijärven erämaajärvellä Kuivajärven ja Hietajärven vanhoilla suvuilla on ollut kalapirttinsä. Järvi on runonlaulajien, tietäjien ja eräpiesten omaa elinympäristöä. Alueen vienalaiskylissä ovat käyneet monet runonkerääjät, kielentutkijat ja taiteilijat. Historiallisesti Murhijärvi niin kuin Kuivajärven ja Hietajärven kylätkin ovat osa todellista Vienaa ja sen karjalaisen kulttuurin ydinalueita.

Jos Suomessa halutaan säilyttää talonpoikaisyhteiskuntaa vanhempia kulttuurimuistomerkkejä, Murhijärven erämaat pitäisi ehdottomasti säästää hakkuilta ja metsäautoteiltä. Muuta alkuperäistä kalevalaisuutta ei ole jäljellä.

Kuivajärven ja Hietajärven vanhat sukukylät viljelymaisemineen ja korpimaineen voisivat antaa elävän kuvan Suomen kalevalaisesta muinaisuudesta ja palvella pysyvästi rajakuntien matkailuelinkeinoja.

Kalevalan riemuvuonna suomalaisen kansalliskulttuurin kunniaksi järjestettiin satoja tilaisuuksia, juhlia, näyttelyitä ja seminaareja. Jokainen kunta ja kulttuuripersoonallisuus halusi ikuistaa itsensä osana kansalliseepoksen suurta perintöä. Nyt pari vuotta myöhemmin kovat teknokraattiset koneistot hävittävät Suomesta viimeisenkin vienalaisen ja samalla kalevalaisen kulttuurimaiseman. Mihin kalevalan juhlaeliitti on kadonnut? Pakoon todellista vastuutaan.

Matti Sarmela
kulttuuriantropologi
Helsinki

Saman vuoden lopulla (28.11.-88) kirjoitin vielä kerran Helsingin Sanomien yleisönosastoon. Purin siinä turhautumiseni metsäviranomaisiin. Kaikkien kokousten ja lehtikirjoitusten jälkeen metsähallitus piti kiinni Murhijärven hakkuista ja kaiken lisäksi metsähallituksen johtajiin kuuluva Heikki Wendelin leimasi minut valtion varojen väärinkäytöstä. Kirjoitus ei ole kovin onnistunut, mutta kuvastaa sen hetken tunnelmia.

Hyötykoneistot halveksivat kyläihmisten kulttuuria

HESA 28.11.-88

Metsähallituksen hallintojohtaja Heikki Vendelin on oikeassa siinä, että yksityismetsiä on vaikea suojella. Puheet suojelusta aiheuttavat paikallisissa maanviljelijöissä usein hakkuu- ja hävitysvimman. Mutta sama henki ei saisi tarttua valtioon.

Suomessa ei ylipäätään ole lakia, joka antaisi mahdollisuuden suojella kulttuurimaisemaa. Tieteellisten seurojen ehdottama Kalevalaisen kulttuurin muistomerkki voidaan toteuttaa vain laatimalla Kuivajärven ja Hietajärven kyliä koskeva ns. kyläsuunnitelma. Siinä ei voida kieltää yksityisiä hakkuita.

Sitäkin tärkeämpää siis olisi, että muistomerkkiin voitaisiin liittää Murhijärven valtionmaasta tehty kansallispuisto edustamaan eräviljelijän alkuperäistä luonnonympäristöä.

Tieteelliset seurat esittivät kalevalanpäivänä maa- ja metsätalousministerille vetoomuksen Murhijärven säilyttämiseksi osana Kalevalaisen elämänmuodon muistomerkkiä. Siitä on siis kohta vuosi aikaa. Ministeriö ei ole vastannut eikä seuroja ole koko aikana kutsuttu mihinkään Murhijärveä koskevaan kokoukseen.

Maatalousministerin halveksiva suhtautuminen kansankulttuurin tutkijoihin ja ilmeisesti koko kotiseututyöhön on ajan ilmiöitä ja osa sitä lyhytnäköistä kehityspolitiikkaa, jolla Suomi sulautetaan Euroopan Yhdysvaltoihin. Maaseudulle on leviämässä entistä kovempi hyötyajattelu ja agrobusiness. Se tulee lopullisesti autioittamaan syrjäkylät, maataloudesta toimeentulonsa saava väestönosa laskee Suomessakin kahteen—kolmeen prosenttiin.

Silloin voidaan kysyä, tarvitseeko Suomi kaikkia niitä kasvavia teknokoneistoja, tutkimuslaitoksia ja kehittämiskeskuksia, joita maatalousministeriössä nykyisin toimii. Ja jos metsähallituksen ainoa todellinen tavoite on metsien hakkaaminen, niin eikö senkin tee tehokkaammin yksityinen yritys?

Suomen maaseutua eivät kykene pelastamaan kovat hyötykoneistot, jotka halveksivat kyläihmisten kulttuuria, talonpojan perintöä.

Näin jo vanhana miehenä olen tajunnut, että siviilirohkeutta ja tulevaisuudenuskoa löytyy enää luonnonsuojelijoissa, heissä jotka menivät ja pysäyttivät Murhijärven tienteon. He ovat riippumattomia patiinikengistä ja metsähallituksen johtajien elintasosta. Koijärvellä maatalousteknokratia menetti uskottavuutensa. Kessissä ja Murhijärvellä on metsäkoneistojen vuoro.

On vahinko, että hallintojohtajat haluavat itsepäisesti ansaita kannuksensa hyökkäämällä silmittömästi niitä ihmisiä vastaan, jotka todella ovat huolissaan tai edes kiinnostuneita maaseudusta, sen luonnosta ja kulttuurista. Seuraavat kaupunkilaispolvet tuottavat ruokansakin todennäköisesti Etelä-Euroopasta.

Suomessa oman kulttuurin, nimenomaan kansanperinteen tuhoaminen ja kansainvälisyyden matkiminen tuottaa niin tuotanto- kuin virkakoneistoissa erityistä kunniaa. Säälittävintä on, jos eturintamassa ovat valtion ja kuntien virkakoneistot. Kun virkamiesnöyristelijät rakentavat muistomerkkejä ihmisjumalille, eivät hallintopäälliköt uskalla suutaan avata.

Suomeen on jo perustettu kokonaisia kulttikoneistoja, jotka pystyttävät Kekkosen muistomerkkejä, kirjoittavat hänen sankaritarustoaan ja ylläpitävät hänen jumaluuttaan. Ne maksavat Suomen kansalle satoja miljoonia markkoja. Mutta kun esitetään ajatus suomalaisen kansankulttuurin muistomerkistä, pikkuteknokraatti toinen toisensa jälkeen nousee uhoamaan kustannuksia ja kasaamaan vaikeuksia, jopa vaatimaan kansankulttuurin tutkijoita tilille virkaajan käytöstä.

Metsähallituksen toimesta tulisi järjestää hallintojohtajien kilpailu siitä, kuka keksii parhaat syyt Murhijärven hakkaamiseksi ja kuinka koko Kainuun kansa voitaisiin yllyttää tuhoamaan oma muistomerkkinsä.

Matti Sarmela
kulttuuriantropologian professori
Helsinki

25 riviä

e lähetetään osoitteella: Helsingin u, PL 975, 00101 Helsinki.
nalla nimellä kirjoitettuja tekstejä. lähettää, mutta kaikkien kirjoitusten imi, osoite ja mahdolliset puhelinnu- henkilö- ja osoitetiedot jäävät vain

jen kirjoitusten enimmäismitta on 25 ıjen 75 riviä. Rivien välin pitäisi olla aan tehdä. Kirjoittakaa siis mieluim- lkeitä käsin kirjoitettuja tekstejä voi

kirjoituksia ei julkaista, ei myöskään ısumia eikä kokouskutsuja.
otsikointi ja mahdollinen lyhentämi- väksi. Kuvia, piirroksia tai muuta muksetta.
kuukausi saapumispäivämäärästä lu- ı aineistoa ei palauteta.

Kotimaan artikkeli 11.3.1988 on esimerkki monista kirjoituksista, joissa lehtien toimittajat pyrkivät selvittämään, mistä Murhijärven erämaan suojelussa oli kysymys. Vienalaiskylätkin olivat suomalaisille tuntemattomia ja tuskin oli yleisesti tiedossa, että Vienan Karjala oli niin lähellä rajan takana.

Nro 30 — PERJANTAI 11.3.1988

Kotim

Vienalaiskylät ovat pää

■Näin on sitten vedottu sekä ruohonjuuresta, kyläläisten omasta toimesta, että suomalaisen kulttuurin huipulta kaikkiin tahoihin, jotka tämän viimeisen vienalaisen aarnialueen hakkaamatta jättämiseen voivat vaikuttaa. Ministeriöt, Metsähallitus, jopa Suomussalmen kunta lienevät saaneet hätkähtämisen aihetta. ''Onhan tämä jupakka osoittanut senkin, että isoista asioista päättävissä portaissa saattaa päätösten tueksi olla tietoa kovin vähän'', sanoo Kansanrunousarkiston johtaja **Pekka Laaksonen.**

Metsähallituksen pääjohtaja on tunnustanut tietämättömyytensä ja saanut vienalaiskylien nuorilta ystävällisen kutsun tulla pääsiäispyhinä hiihtelemään vaikkapa Kalmosaareen ja Domnan kalasaunaan ja yöpymään Autioniemeen; he kyllä lämmittävät kämpän. Suomussalmen kunnanjohtaja on televisiossa vakuuttanut että Murhijärven alueen hakkuista ei ole olemassa edes suunnitelmaa eikä yhtään mitään ole tehty. Kunhan nyt ensin tulee kesä, niin sitten käydään katsomassa ja mietitään, hän vakuutti. Kunnanjohtajankin tiedoissa on aukkoja tai sitten hän lipsui totuudesta: metsäautotien rakentaminen on edennyt Kuivajärven tieltä Murhijärven suuntaan jo muutaman kilometrin ja työ on käynnissä, kuten tv-ruutu kaikille osoitti.

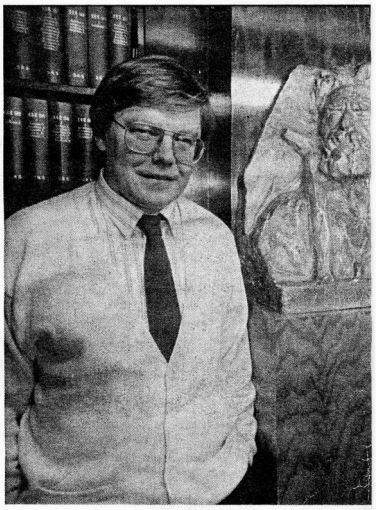

Eräs Vienan suurimmista epiikan taitajista oli sokea runonlaula Matti Sarmela ja Pekka Laaksonen toivovat Murhijärven asialle

Suomen kansan oman maan tuntemus on muutamassa päivässä laajentunut erään valkean läikän yli. Äkkiä on yleisesti tiedossa, missä on Murhijärvi, missä Hietajärven ja Kuivajärven kylät, mikä niiden merkitys suomalaiselle kulttuurille. Kalevalaseura, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura ja Suomen Antropologinen Seura ovat vedonneet Maa- ja metsätalousministeriöön viimeisten vienalaiskylien ja niitä ympäröivän erämaa-alueen säilyttämiseksi kulttuurimuistomerkkinä.

Täällä kansanruno eli viimeksi

Kolmen tieteellisen seuran vetoomus pistää asian pähkinänkuoreen näin: ''Kuivajärven ja Hietajärven vienankarjalaiset sukukylät ja Murhijärven koskematon erämaa kalapirtteineen edustavat sitä vanhan kansanrunon alkuperäistä elinympäristöä, jolla Kalevalan kansallisen ja kansainvälisen merkityksen vuoksi tulisi olla itseoikeutettu paikkansa kulttuurimuistomerkkien joukossa.''

Seurat esittävät vakavan vetoomuksen, että Murhijärven erämaa-alueella aloitetut hakkuu- ja tietyöt välittömästi lopetettaisiin ja että valtiovalta ryhtyisi pikaisesti toimiin alueen rauhoittamiseksi.

Suomea velvoittaa myös maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskeva Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus, to-

della ole pelkkää romantiikkaa.''

''Kalevalan alkuperä, synty ja merkitys on suomalaisille ilmeisesti sittenkin tavattoman epäselvä asia. Juhlapuheisiin ajatus kelpaa, mutta heti kun olisi käytännössä toimittava sen puolesta, esteitä nousee joka puolelta'', sanoo Pekka Laaksonen. ''Läheisin esimerkki on Kalevalan juhlavuodelta. Juhlarahan tuotto tuloutettiin valtion kassaan yleisiin menoihin, vaikka sen olisi luullut itsestään selvästi kuuluvan oman aatteellisen ja tieteellisen taustansa tarpei-

Laaksonen näkevät oikeanlaatuisen turismin eräänä hyvänä mahdollisuutena. Mutta juuri tässä suhteessa saattaa metsäautotie Murhijärven rantaan olla alueen omalaatuisuuden kuolinisku.

''Minusta tämä maiseman ja ihmisen muistomerkki tulisi säästää sellaisia turisteja varten, jotka etsivät rauhaa ja hiljaisuutta, kulkevat mielellään metsäpolkuja jalan ja reppu selässä, lunastavat oikeutensa runonlaulajien kalapirttien maisemaan omalla hiellään'', sanoo Matti Sarmela.

Seurat esittävät vakavan vetoomuksen, että Murhijärven erämaa-alueella aloitetut hakkuu- ja tietyöt välittömästi lopetettaisiin ja että valtiovalta ryhtyisi pikaisesti toimiin alueen rauhoittamiseksi.

Suomea velvoittaa myös maailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelemista koskeva Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus, toteavat seurat. Elleivät vienalaiskylien asukkaat jo tähänkin saakka olisi olleet perillä ja ylpeitä kulttuuritaustastaan ja kotikontunsa ainutlaatuisesta arvosta, se kävisi ilmeiseksi viimeistään nyt. Mutta kyläläiset toki ovat olleet asiassaan valppaina alusta saakka.

''Vienalaisalueita Suomen on ensi kädessä kiittäminen Kalevalasta ja sitä kautta kansallisesta kulttuuristamme'', sanoo professori **Matti Sarmela.** ''Muun Suomen velka karjalaisille kulttuuriperinnöstään on niin suuri, että puhe muistomerkistä, palasta koskematonta luontoa, ei to-

heti kun olisi käytännössä toimittava sen puolesta, esteitä nousee joka puolelta'', sanoo Pekka Laaksonen. ''Läheisin esimerkki on Kalevalan juhlavuodelta. Juhlarahan tuotto tuloutettiin valtion kassaan yleisiin menoihin, vaikka sen olisi luullut itsestään selvästi kuuluvan oman aatteellisen ja tieteellisen taustansa tarpeisiin.''

Olisiko muita ratkaisuja?

Kyseessä on se vanha tuttu kamppailu, raha ja sana vastakkain. Tässä tapauksessa siis Murhijärven hakkuiden tuotto toisessa, kulttuuriarvot toisessa vaakakupissa. Ja kyläläisten elämänehdot kyseessä.

''Hakkuista luopumisesta aiheutuvista menetyksistä, työpaikoista ja -palkoista on puhuttu paljon, mutta sen sijaan ei vaihtoehdoista, jotka alueen säilyessä ennallaan koituisivat asukkaiden eduksi'', toteaa Sarmela.

Hän samoin kuin Pekka

''Minusta tämä maiseman ja ihmisen muistomerkki tulisi säästää sellaisia turisteja varten, jotka etsivät rauhaa ja hiljaisuutta, kulkevat mielellään metsäpolkuja jalan ja reppu selässä, lunastavat oikeutensa runonlaulajien kalapirttien maisemaan omalla hiellään'', sanoo Matti Sarmela.

Ja Pekka Laaksonen täydentää: ''Kun turismista puhutaan, syntyy yleensä kielteinen mielikuva massaturismista. Mutta tulijoitahan on yhtä erilaisia kuin minkä tahansa asian harrastajissa. Repputuristeista saattaisi olla kylille enemmänkin hyötyä kuin autolla pikipäin järven rannassa kääntyjistä. Hiljakseen tulija viipyy ja tekee tuttavuutta.''

Molemmat pitävät ajatusta alueen vesistöjen ympärille suunniteltuista metsäreunuksista kulissien rakentamisena.

''Se on juuri sen tyyppistä ajattelua, josta pitäisi päästä'', sanoo Pekka Laaksonen. ''Tällaista kulissipeliä on itärajan matkailussa jo yllin

sseet maailmankartalle

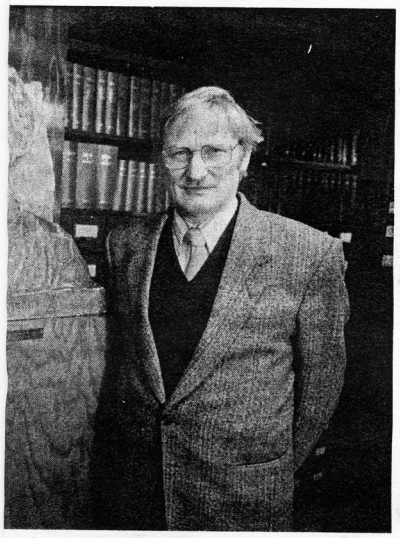

ja Arhippaini Miihkali (1815—1899), jonka muotokuvan äärellä parasta.

kyllin, ja Murhijärven luonnon tuhoaminen veisi mielestäni lopullisesti uskottavuuden Bomba-hommilta ja muilta hirsilinnoilta, joita Runon ja rajan tien varteen on pystytetty. Jospa yhden kerran voisi tehdä poikkeuksen ja säilyttää alkuperäisen! Se olisi eduksi näiden bombienkin kannalta: voisi nähdä omin silmin, mitä kalevalainen luonto on joskus todella ollut.''

Matti Sarmela ei ole sitä vastaan, että Bomba ja vastaavat on rakennettu: ''Aina se on parempi vaihtoehto kuin jonkinlainen Disneylandin jäljennös. Mutta jos Murhijärvi säilyisi koskemattomana, silloin näille Kalevalakylille, jollaista nyt Kuusamoonkin suunnitellaan, olisi jossakin myös todellista taustaa.''

Miten kehittää vienalaiskyliä?

Vaikeaa on suoralta kädeltä sanoa, miten Kuivajärven ja Hietajärven kyliä pitäisi kehittää; se on seuraava ongelma korven säilyttämisen jälkeen. Oikeus perinteellisiin elinkeinoihin ja tulolähteisiin, kalastukseen ja marjastukseen, ainakin pitäisi säilyttää. Mutta kyläläiset väittävät, että soiden ojitukset ovat jo muuttaneet Murhijärven veden koostumusta niin että siika ja säynävä ovat kärsineet. Soiden mukana häviävät soiden marjat; lakanpoiminta on alueella ollut tärkeä asia.

''Asiasta on olemassa Kainuun ja Pohjois-Karjalan seutukaavaliittojen selvityksiä. Muun muassa ehdotetaan myönnettäväksi lainoja karjalaisen rakennusperinteen elvyttämiseksi. Uudisraken-

nuksia voitaisiin siis ryhtyä rakentamaan karjalaiseen tyyliin'', toteaa Matti Sarmela.

Alkuperäiset kylät poltettiin talvisodan aikana. Ja ''sen jälkeen ne rakennettiin suomalaisten maatalousteknokraattien mielen mukaisiksi niinkuin meillä maaseudulla tehdään.''

Aivan uusi piirre vienalaiskylien elämään sisältyy Matti Sarmelan ajatukseen, että Murhijärven erämaa kylineen pääsisi biosfäärialueeksi.

''Kansainvälisesti on toiminnassa Man and Biosphere-järjestö, joka tutkii luonnon suurta kiertokulkua ja perustaa eri puolille maailmaa alueita, joissa voidaan tutkia ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta. Suomessa on jopa melkoista kilpailua siitä, minkä kunnan luonnonsuojelualueet kelpuutetaan MAB-alueiksi. Löytäminen on tuottanut vaikeuksia — tarvitaan asuttuja seutuja, ei ihmisistä tyhjiä. Nyt on ehdolla saaristomeri, joka soveltuukin tarkoitukseen hyvin. Toiseksi biosfäärialueeksi tarjoutuisi mielestäni Murhijärvi. Sehän on luonnonvarainen mutta asuttu alue, jossa ihmisen ja luonnon yhteispeliä voidaan tarkkailla ja tutkia. Eräs tekijä, joka MAB-tutkimuksissa on otettava mukaan, on juuri turismi kaikkine vaikutuksineen. Sveitsin MAB-projekteissa näin tehdäänkin. Suomessa on toistaiseksi keskitytty muikun olosuhteisiin...''

Vienalaiskylät ja muu Suomi odottavat

Nyt on sitten Murhijärven asia saatettu yleisesti tiedoksi, pallo heitetty mahtajille, informaatiota jaettu ja vienalaiskylät sijoitettu maailmankartalle. Nyt odotetaan.

''Iloisesti on yllättänyt niin monien piirien kiinnostus, historioitsijoista luontokuvaajiin'', sanoo Matti Sarmela. ''Oma tausta sittenkin vielä puhuttelee suomalaisia.''

Ja mitä asiassa vast'edes tapahtuukin, se ainakaan ei tapahdu salaa eikä huomiotta.

''Kuka tietää vaikka tämä kuhakka ylipärskeineen ja yksipuolistamisineen vielä kääntyy pääasian eduksi'', toivoskelee Pekka Laaksonen.

Joka tapauksessa on nähty ensimmäisen kerran tieteellisten seurojen puuttuvan tämän luonteiseen asiaan. Mutta kyse ei ole luonnon vaan kulttuurin suojelusta.

Onttoni Miihkali kuvasi seutua näin: ''Kirjat olivat Suomessa, sielut Vienassa ja itse kylä kuin mikäkin itsenäinen kääpiövaltakunta suunnattomien korpien suojassa, tiettömien taipaleitten takana...''

Eikö saisi säilyä?

LIISA MARIA PIILA

Vaikeaa on suoralta kädeltä sanoa, miten Kuivajärven ja Hietajärven kyliä pitäisi kehittää; se on seuraava ongelma korven säilyttämisen jälkeen. Oikeus perinteellisiin elinkeinoihin ja tulolähteisiin, kalastukseen ja marjastukseen, ainakin pitäisi säilyttää. Mutta kyläläiset väittävät, että soiden ojitukset ovat jo muuttaneet Murhijärven veden koostumusta niin että siika ja säynävä ovat kärsineet. Soiden mukana häviävät soiden marjat; lakanpoiminta on alueella ollut tärkeä asia.

Myöhemmin, kun kiistat olivat laantuneet, kirjoitin Suomussalmen kunnalle lausunnon Kuivajärven ja Hietajärven kylien kehittämissuunnitelmista. Siitä näkyy ehkä ilman taistelun kiihkoa, mitä olin vienalaiskylien tulevaisuudesta ajatellut ja kuinka tärkeä Murhisalo lopulta oli.

Suomussalmen kunnanhallitukselle

Pyydettynä antamaan lausunto **Kuivajärven ja Hietajärven elvytysprojektin suunnitelmasta** esitän kunnioittaen seuraavan.

Lausunto on lähinnä yksityinen mielipide, koska alani tieteellinen seura ei ehdi käsitellä asiaa asetetun määräajan puitteissa, mutta uskon, että näkemykseni vastaa pitkälti Suomen Antropologisen Seuran piirissä toimivien henkilöiden kantaa.

Elvytyssuunnitelman aikaansaaminen on mitä suurenmoisin asia ja muistio osoittaa, että työssä mukana olleet henkilöt ovat todella halunneet perehtyä vienalaiskylien kehittämiseen. Minulla ei ole mitään uutta ideaa, jota ei suunnitelmassa olisi otettu esille, ja muutenkin käsitykseni myötäilee kulttuuriseurojen aikaisempia kannanottoja.

Kuivajärven ja Hietajärven tulevaisuutta ajateltaessa on neljä erityistä seikkaa, jotka mielestäni antavat kylien elvytykselle reaalisen perustan ja rohkaisevat yrittämään. 1. vienankarjalainen kulttuuriperintö Domnan pirtteineen, 2. kyläuskonnon läsnäolo, 3. rajan aukeaminen Vienaan ja 4. Murhijärven erämaaluonto. Näissä kehyksissä pitäisi mielestäni olla edellytykset matkailu ja kulttuuritoiminnan aloittamiselle. Kun nykyisin puhutaan niin paljon kulttuurien kohtaamisesta, niin missä muualla meillä olisi aito kahden kulttuurin kohtaamispaikka kuin Kuivajärven ja Hietajärven vienalaiskylissä.

Matkailullisesti Kuivajärvi voisi olla eräs portti Sydän-Vienaan, niin kuin se kerran on ollut. Jos Vienan ja Aunuksen karjalainen kulttuurialue joskus vielä elpyy ja ylipäätään itämerensuomalaiset kulttuurit säilyvät, näillä rajakylillä on tulevaisuutta jo yksinomaan Karjalan matkailun etappeina.

Erityisesti asettaisin toiveita hiljentymispaikkaan. Vienalaiskylät tarjoaisivat ainutlaatuisen ympäristön niille, jotka haluavat vetäytyä hetkeksi karjalaiseen luontoon ja samalla sen uskonnolliseen perintöön, tutustua ortodoksisen kyläuskonnon vienalaisiin elinympäristöihin ja vaiheisiin rajan kummallakin puolella. Vienalaiskylissä voitaisiin esitellä koko ortodoksisen Karjalan uskonnollista kansankulttuuria ja siirtää sen perintöä järkipolville ihmisläheisemmässä ympäristössä kuin kenties missään muualla Suomessa. Olen ottanut yhteyttä järjestöön, joka ylläpitää luterilaista retriittitoimintaa ekumeenisella pohjalla ja toivon, että sillä olisi mahdollisuuksia vaikuttaa hiljentymiskeskusta koskevassa asiassa.

Koska kansanopistoinstituutio on monien haasteiden edessä, erityisen vienankarjalaisen kansanopiston aikaansaaminen kyliin ei ehkä tällä hetkellä ole mahdollista, mutta tällöinkin täytyisi muistaa ne opiskelijat ja harrastajat, jotka voisivat tulla Vienan puolelta. Joka tapauksessa vienalaisen kulttuuriperinnön ylläpitämisen tulisi olla kylien toiminnoissa mukana, mihin niiden taloudellinen elvyttäminen sitten perustuisikin.

Mielestäni Kuivajärvelle ja Hietajärvelle pitäisi nyt investoida ja rakentaa vienalaistyylinen rakennus tai lomakylä, joka palvelisi kaikkia niitä toimintoja, joita on esitetty: opinto-, kurssi-, seminaari-, näyttely- ja kesäsiirtolatoimintaa, kulttuurimatkailua ja myös uskonnollista hiljentymistä. Pysyvän toiminnan aloittaminen toisi varmaankin kyliin myös paluumuuttajia ja loisi edellytyksiä pienimuotoiselle luomuviljelylle ja muulle maataloudelle.

Jos kyliä pyritään elvyttämään kokonaisuutena, kulttuurikyläprojektina, maiseman entisöinti ja luonnonmukainen metsänhoito voisivat tarjota lisätyötä. Silloin mielestäni tulisi realistiseksi esim. metsien pienimuotoinen uudistaminen kaskiviljelyn avulla, viljellen välivaiheessa todellista kaskiviljaa, jonka markkinoinnissa ei liene vaikeuksia. Kaskiviljelijät ovat uudistaneet ja monipuolistaneet suomalaista luontoa ekologisesti kestävällä tavalla eikä heidän tietotaitonsa ottaminen uudestaan käyttöön ole halveksittava idea. Alkuperäistä korpi- eli juureisruistakin on tiet-

tävästi saatu talteen. Joka tapauksessa Suomussalmen kunnan tulisi mielestäni huolehtia kaikin käytettävissään olevin keinoin siitä, ettei kovia hakkuumenetelmiä enää sovellettaisi Murhijärven erämaassa eikä kyläalueellakaan. Kovan metsätalouden jatkaminen, jopa Murhijärven erämaan pehmeäkin käsittely, kariuttaa kaikki muutkin suunnitelmat,mitä kylien hyväksi voidaan tehdä.

Omalta kohdaltani olen valmis pitämään vienalaisella opistolla luentoja karjalaisesta kulttuurista, luovuttamaan kaikki Vienaa ja muuta Karjalaa koskevat kirjoitukseni opiston kirjastoon ja olemaan mukana laadittaessa opetusaineistoa. Kulttuuriseurat varmaan järjestäisivät laajemmankin kirjallisuuden keräyksen. Uskoisin, että kansankulttuurin tutkijat olisivat mukana opiston toiminnassa, jos esim. opetus tapahtuisi televerkoston tai videolaitteiden välityksellä. Suomen yliopistoissa opiskellaan nykyisin hyvin paljon kulttuurientutkimuksen koulutusohjelmissa ja suomalaisen yhteiskunnan tulisi myös omasta puolestaan osoittaa, että se tarvitsee työntekijöitä, jotka haluavat rakentaa tulevaisuutta oman paikallisen kulttuurin pohjalta eikä vain matkia kansainvälistä kehitystä.

Lamapuheista huolimatta vienalaiskylien elvyttämistä ei enää saa lykätä. Ellei kylien hyväksi nyt panosteta todellisia investointeja, elvytykseltä menee uskottavuus. Neuvosto-Karjalan yhteyksien luomisella on nyt etsikkoaika ja Suomen vienalaiskylien elvyttäminen, siellä jo olevien resurssien hyväksikäyttö olisi samalla rajaseudun uusien mahdollisuuksien oivaltamista.

Helsingissä 30.1.1991

Matti Sarmela

Helsingin yliopiston kulttuuriantropologian professori

Kuivajärven praasnikoilla. Murhijärven muistoihini kuuluu vuoden 1989 Kuivajärven praasniekka, jossa pidin esitelmän vienankarjalaisista praasniekoista ja osallistuin ikonin kantajana ristinsaattoonkin (kolmantena kuvassa). Praasniekoilla tapasin metropoliitta Leon ja Kajaanin ortodoksisen seurakunnan kirkkoherran. Ehkä siellä paransin mainettani suomussalmelaisten silmissä, koska olin sentään praasniekkojen tuntija, ainoa tutkija, joka siihen mennessä oli niistä kirjoittanut.

Seuraavassa Kainuun Sanomien selostus vienalaiskylien praasniekoista (17.7.1989).

Tsasounassa pidetyn liturgian jälkeen siirtyi proasnikkaväki ristisaattona Kuivajärven rantaan.

Kunnan ja paikallisen seurakunnan suurempaa aktiivisuutta Kuivajärven ja Hietajärven kylien kehittämisessä toivoi metropoliitta Leo puhuessaan sunnuntaina Suomussalmen Kuivajärven proasnikassa. Hänen mielestään viime kevään aikana käyty julkinen keskustelu Kainuun vienankarjalaiskylien kehittämistoimista on ollut tarpeellista, samoinkuin se työ, joka on jo aloitettu näiden kylien hyväksi.

"Ei kuitenkaan riitä, että Helsingissä olevissa eri ministeriöissä tehdään päätöksiä karjalaiskylien puolesta. Myös kuntatasolta ja paikalliselta seurakunnalta edellytetään aktiivisia kehittämistoimia ja tukea elämän säilymiseksi Kuivajärvellä. Ortodoksinen kirkko on puolestaan ilmoittanut myönteisen valmiutensa kehittämistoimiin", sanoi metropoliitta Leo tuodessaan ortodoksisen kirkon ja Oulun hiippakunnan tervehdyksen proasnikkayleisölle.

Myös kylänvanhin Jussi Huovinen toivoi kunnalta entistä suurempaa aktiivisuutta Kuivajärven elävänä säilymisen puolesta.

Kuivajärven 13. proasnikka alkoi lauantaina kyykkäkilpailulla ja retkellä Murhijärvelle. Illalla toimitti metropoliitta Leo papiston avustamana ehtoopalveluksen Pyhän Nikolauksen tsasounassa ja muistopalveluksen Kuikkaniemen hautausmaalla.

Sunnuntain ohjelma alkoi tasounassa pidetyllä liturgialla, jota seurasivat ristisaatto Kuivajärven rantaan ja vedenpyhitys. Liturgiaan sisältyi ortodoksinen avioliiton mysteeri; kirkkoherra Pentti Hakkarainen vihki avioliittoon Liisa Saukkosen ja Kyösti Heinon.

Kyläpraasniekat paikalliskulttuuria

Juhlaesitelmän karjalaisista häämenoista ja praasniekkaperinteestä piti professori Matti Sarmela. Hän totesi kyläpraasniekkojen olleen ortodoksisen Karjalan ja Inkerin aidointa paikalliskulttuuria. Vilkkainta oli praasniekkojen pitäminen Raja-Karjalassa. Esimerkiksi Salmissa ja Suojärvellä oli mahdollista vierailla puolessa sadassa praasniekassa vuosittain.

"Vienassa praasniekkoja tai proasnikkoja oli vähemmän kuin muualla Karjalassa. Kyläkirkkoja eli tsasounia oli vain muutamissa kylissä. Mutta yhtä lailla praasniekat ovat eläneet myös Vienan Karjalassa ja säilyttäneet monia arkaaisia piirteitä, niinkuin muukin vienalainen kulttuuri.

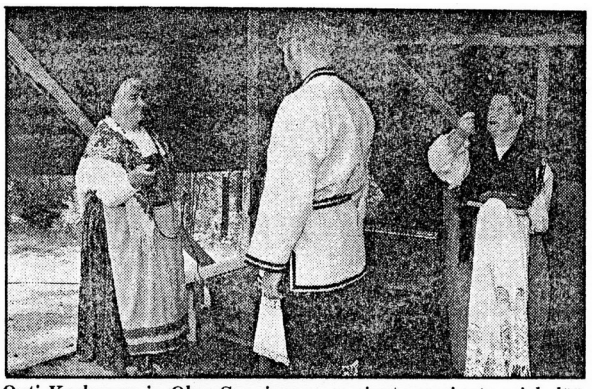

Outi Karhunen ja Olga Saavinen neuvoivat morsianta miehelään mennessä. KS 17. 2. -89

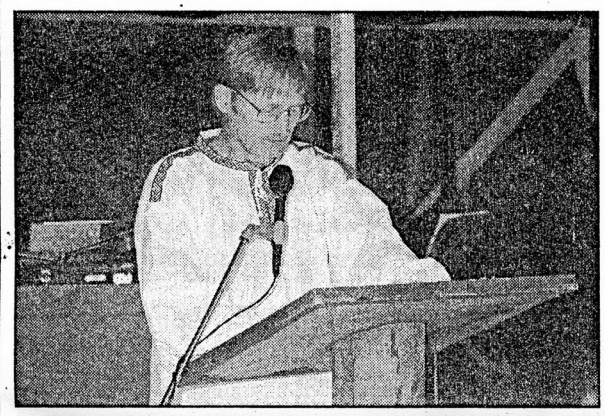

Professori Matti Sarmela.

"Suosittu juhla oli Kostamuksen stroitsanpäivän eli helluntain praasniekka. Kostamus sijaitsi vesistöjen välissä ja sinne saapui väkeä niin Kuittijärven kuin Kiitehen ja Kiimasjärvenkin puolelta. Vienan suurista kylistä Kontokin ja Vuokkiniemen praasniekka oli iljanpäivänä (20.7.), Uhtualla ja Akonlahdella petrunpäivänä (29.6.) sekä Miinoassa spoassunpäivänä (6.8.). Praasniekat olivat siis kesällä, jolloin paikalliskokouksia on ikivanhoista ajoista lähtien pidetty".

Kuivajärvellä Kevät-Miikkula

Professori Sarmelan mukaan Kuivajärven ja Hietajärven praasniekkapäivä on ollut Kevät-Miikkula (Nikolaus 9.5.), samoin kuin Vuokinsalmessa, Niskajärvellä ja jopa Saarijärvellä. Praasniekkojen pääpaikka oli Kuivajärven tsasouna.

"Pohjoisempana Kivijärvellä ja Latvajärvelläkin, Perttusten kylässä, vietettiin ensipohrotsaa (15.8.); runonlaulajina kuuluisia Perttusia muistellaan erityisen vieraanvaraisina.

"Akonlahden petrunpäivän praasniekasta on V. Jehrimäniemi kirjoittanut kuvauksen Kotiseutu-lehteen vuonna 1936. Siinä hän kertoo, että Akonlahteen saapuivat myös rajantakaiset Kuivajärven ja Hietajärven nadot ja kydyt. Lännestä päin, kapeaa hiekkasärkkää samoaa syvemmältä Suomesta sulhot: näkyy Kuhmon kuptsat, Kajaanin kauppiehat, Nurmeksen nuoriso ja viimeisenä lähimmät naapurit Huosiusvaaran ja Rimmin rahvas. Samaa Karjalaa muuten, mutta rajan oikealla puolen asuvaa.

"Kaiken kaikkiaan on Vienasta praasniekkakuvauksia 30 kylästä ja praasniekkapäiviä mainitaan lähes 40. Kuten etelämpänä, myös Vienassa alettiin joissakin kylissä pitää kaksikin praasniekkajuhlaa joka vuosi.

"Tällä vuosisadalla ovat suomenpuoleiset praasniekat muuttuneet yhä enemmän kotiseutujuhliksi tai yleisöjuhliksi, jotka seuraavat aikansa kulttuuriharrastuksia. Praasniekatkin ovat kokeneet omat rakennemuutoksensa", sanoi professori Sarmela.

Päiväjuhlan musiikkiohjelmasta vastasivat pelimannit Jussi Huovinen, Paula Junus, Sakari Raappana ja Jouni Karttimo. Kylän emännät Outi Karhunen ja Olga Saavinen puolestaan opastivat morsianta miehelään mennessä. (mv)

Murhijärven erämaan säilymisestä alkoi vienalaiskylien uusi vaihe. Kuivajärvelle ja Hietajärvelle laadittiin elvytyssuunnitelma 1991 ja joitakin projekteja toteutettiinkin. Kyläläisten yltä katosi hakkuiden uhka ja elämä virkistyi. Murhisalossa alettiin järjestää Vienan hiihtoja, Domnan pirtti heräsi eloon ja sen lähelle kyläläiset alkoivat rakentaa lomamajoja; Jussi Huovinen korjasi karjalaistyylisen talonsa. (Kainuun Sanomat 19.9.1993). Kuivajärvelle haluttiin perustaa retriitti, ekumeeninen hiljentymispaikka, ja siellä järjestettiin 1990 ensimmäinen hiljentymistapahtuma, jossa metropoliitta Leo ja Kajaanin ortodoksisen seurakunnan papisto olivat mukana (Kainuun Sanomat 21.5.1990, Kaleva 22.5.1990). Opintotoimikunnan keskusliitto on pitänyt seminaareja, joihin on tullut runsaasti osanottajia. Kylistä on kuin onkin tullut vienalaisuuden ja ortodoksisen kyläuskonnon muistomerkki.

Mitä pysyvää kyläläisille olisi jäänyt jäljelle, jos Murhijärven ympäristö olisi totaalisesti hakattu? Murhisalon erämaalla, josta 1996 tehtiin myös maisemansuojelualue, on erikoisasema Suomen luonnonsuojelualueiden joukossa ja vaikka kylät hiipuvat Murhisalon retkeilyalue on ainutlaatuinen muisto vienalaisuudesta ja Suomussalmen historiasta.